Τοῦ ἁγίου

ΒΑΡΝΑΒΑ

Τοῦ Ἀποστόλου

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΑΘΟΛΙΚΗ.

Sancti

BARNABÆ

Apostoli,

EPISTOLA CATHOLICA.

Accessit

S. HERMÆ

Viri Apostolici

PASTOR.

OXONIÆ,
E Theatro *Sheldoniano*, Anno Dom. 1685.

D.

BODLEIAN
6 MAR 1951
LIBRARY

PRÆFATIO.

CUM in editione Scriptorum veterum Ecclesiasticorum versarer, præterire non licuit S. Barnabæ Epistolam; primævæ antiquitatis, argumenti sacri, & auctoris (quod præfert,) nomine pariter sacri, commendatissimam. Hac postquam per plurima secula in Bibliothecarum pluteis dilituisset, Reverendissimi Usserii, Armachani Primatis, studio & auspiciis prelo hoc in loco subjiciebatur An. 1643. Sed urbis Oxoniæ parte magna gravi incendio correpta, Typographeum, cum tota supellectile, schedis impressis, & exemplari ipso, conflagravit; ita ut ex clade ista nihil supereſſet, præter paginas nonnullas, quæ penes correctorem,

ctorem, quantum conjicere datur, fuerant; quoſque vir eruditiſſimus Edvardus Bernardus SS. Theol. Doctor, & Aſtronomiæ Profeſſor Savilianus redemit, mihique benigne communicavit. Paulo poſt, nempe anno 1645. opus ab Hugone Menardo monacho congregationis S. Mauri annotationibus eruditis illuſtratum, cura confratris Lucæ Dacherii, Menardo morte prærepto, in lucem Pariſiis prodiit. Porro An. 1646. Illuſtriſſimus D. Iſaacus Voſſius, luculentiſſima ejus Epiſtolarum S. Ignatii editioni Epiſtolam hanc adjunxit; & notas, breves quidem, ſed eruditas addidit. Demum An. 1672. Jo. Bapt. Cotelerius ſocietatis Sorbonicæ Theologus, Bibliothecæ ſuæ S. Patrum qui temporibus Apoſtolicis floruerunt Epiſtolam hanc inſeruit, verſionemque novam adornavit, notaſque laudatiſſimas appoſuit.

Poſt tot, tantorumque virorum labores, cum nihil mihi relictum videatur,

deatur niſi forte ut commodiore aliquanto forma lectoribus opus denuo exhibeam: & cum verſio Latina, quæ ſimplicitate ſua eximia primævam antiquitatem ubique ſpirat, in plurimis deficiat, quæ vix aliter quam à Græco exemplari reſtitui poſſint: textuſque Græcus aliquando ſimiliter mutilus à Latinis ſolummodo ſuppleri valeat; id egi ut mutuis ſuppetiis ſibi invicem ſuccurrant, & quæ prius utrobique manca apparuerunt, jam utraque numeris omnibus integra prodeant. Et ne fraus fieret Lectori, ſi inſtitia genuinis permiſcerentur; quæ ſuis in locis paſſim adjecta ſunt, literis miniatis expreſimus: quæque adnotanda videbantur, oculis lectorum una cum auctoris contextu ſubjicienda curavimus. Porro pro rerum quæ tractantur ratione, Epiſtolam in capita diſtinximus, & argumenta ſingulis præpoſuimus.

Hæc præfatus de editionis noſtræ inſtituto; quæ de opere ipſo dicenda ſuperſunt, ut viri M. memoriæ li-

tem, verbis illustrissimi Primatis, prædicti qua flammas evaserant, exhibebo.

JACOBI ARMACHANI DE BARNABÆ EPISTOLA *PRÆMONITIO.*

Polycarpi ad *Philippenses* Epistolam, *longe prolixiorem illa quæ habetur typis excusa*, apud se Græce scriptam extitisse, [a] *Baronio* persuaserat *Franciscus Turrianus*, Societatis Jesu Presbyter. Sed exemplari illius diligentius inspecto, partem ipsius maximam ad epistolam, quæ *Barnabæ* Apostoli ferebatur olim

[a] Baron. notat in Martyrolog. Roman. Januar. 26.

nomine

nomine, pertinuisse, deprehendit postea *Jacobus Sirmondus*, ejusdem Societatis Theologus. Neque aliter habuisse, vel Bibliothecæ *Vaticanæ*, vel Cardinalis *Columnæi* codices, ostendit [b] *Petrus Halloixius*, & ipse Jesuita.

Nempe in primo exemplari ex quo *Columnæus* ille codex (qui omnium putatur antiquissimus.) & reliqui qui supersunt hodie sunt descripti, librariorum vitio quaternio vel omissus vel transpositus est: cujus defectu factum est, ut in Græcis superstitibus & finem epistolæ *Polycarpi* desideremus, & principium *Barnabæ*.

Nam longe antiquioribus etiam temporibus, non *Ignatii* solum literas huic *Polycarpi* Epistolæ (quod ex fine ipsius liquet,) subjectas fuisse, sed simul cum eis & istam *Barnabæ*: ex illo *Hieronymi* loco, in libro 3. adversus Pelagia-

[b] P. Halloix notat in vit. Polycarpi, cap. 16. 17, 18.

nos

nos, blandiente conjectura, ut crederem, pene inductus ſum. *Ignatius, vir Apoſtolicus & martyr, ſcribit audacter: Elegit Dominus Apoſtolos, qui ſuper omnes homines peccatores erant.* Ut enim in poſteriore Ignatianarum Epiſtolarum Collectione, cum reliquis præfixæ fuiſſent *Mariæ Caſtabalitæ* nomine inſcriptæ literæ, eas etiam ipſius *Ignatii* adſcripto titulo, in *Anton.* [c] Meliſſa productas fuiſſe animadvertimus: ita etiam in priore illa, cum inter *Polycarpi* & *Ignatii* eidem ſubjunctas epiſtolas, etiam illa *Barnabæ* interpoſita legeretur; non mirum ἁμαρτήματα μνημονικῷ conſimili, & eodem modo excuſabili, *Ignatii* nomine citaverit *Hieronymus*, quod proprie erat tribuendum *Barnabæ*.

In ea enim quam nunc damus illius epiſtola, ſententia hæc reperta eſt: τὸς ἰδίους Ἀποστόλους τὸς

c Meliſſ. lib. 2. ſerm. 19.

μέλλον-

μέλλοντας κηρύσσειν τὸ εὐαγγέλιον αὐτοῦ, ἐξελέξατο ὄντας καὶ αὐτὸς πᾶς ἀνομίαν ἀνομωτέρους. Quam & ante *Hieronymi* tempora in eadem extitisse, verba illa [d] *Origenis* fidem faciunt. γέγραπται ἤ ἐν τῇ Βαρναβᾶ Καθολικῇ ἐπιστολῇ (ὅθεν ὁ Κέλσος λαβὼν τάχα εἶπεν, εἰ) ὀπιθέντας καὶ πονηροτάτους τοὺς Ἀποστόλους, ὅτι ἐξελέξατο τοὺς ἰδίους Ἀποστόλους Ἰησοῦς ὄντας καὶ αὐτὸς πᾶς ἀνομίαν ἀνομωτέρους. *Scriptum est sane in Barnabæ Catholica epistola, (unde fortasse Celsus occasionem arripuit, ut Apostolos infames & nequissimos diceret,) quod Apostolos suos elegisset Jesu, qui erant omni iniquitate iniquiores.* Ubi *Catholicam* hanc appellat epistolam; quod nulli particulari vel personæ vel Ecclesiæ inscripta ea esset, sed Christianorum fratrum, ubicunque degentinm, ipsi universitati. Neque vero mirabitur, *Ignatii* nomine productum fuisse ab *Hieronymo* quod erat *Barnabæ*; qui *Barnabæ* etiam titulo à

d Origen. contra Celsum, lib. 1. pag. 50.

Clemente

Clemente Alexandrino laudatum animadverterit, quod *Romano Clementi* fuerat adscribendum. Is enim citato loco Psalmi, (e *Aperite mihi portas justitiæ, in ipsas ingressus confitebor Domino: hæc est porta Domini, justi transibunt per eam,*) Prophetæ dictum hoc à *Barnaba* sic expositum fuisse ait. Πολλῶν πυλῶν ἀνεωγμένων, ἡ [ἐν] δικαιοσύνῃ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐν Χριστῷ, ἐν ᾗ μακάριοι πάντες οἱ εἰσερχόμενοι. *Cum multæ portæ sint apertæ; quæ est justitiæ, ea est in Christo: in quam beati sunt omnes qui sunt ingressi.* Quæ quidem, in *Barnaba* frustra quæsita, in priore *Clementis* Epistola (à doctissimo *Patricio Junio* non ita pridem edita,) totidem verbis expressa invenimus.

Porro duas hasce imperfectas *Polycarpi* & *Barnabæ* Græcas epistolas, ex *Andreæ Schotti* apographo sua manu descriptas vir clarissimus *Claudius Salmasius*, una

e Psal. 118. (*al.* 117.) v. 19, 20.

cum

cum antiqua Latina *Barnabæ* verſione, ex vetere *Corbeienſis* Bibliothecæ codice à *Johanne Cordeſio* excripta, *Iſaaco Voſſio*, celeberrimi illius *Gerardi* filio, ſummæ ſpei juveni, tradidit: quam cum Græco *Barnabæ* textu conjunctam, additis etiam eruditis notis, ad prelum ille apparavit. Ut igitur in Sylloges hujus initio, Græcum *Polycarpum*, poſteriore ſui parte ex antiqua verſione Latina ſuppletum, exhibuimus: ita & ad ejus finem *Barnabam*, priore ſui parte ex alia vetere interpretatione ſimiliter redintegratum (non ſine humaniſſimi *Voſſii* conſenſu,) repræſentare viſum fuit. Ex cujus utriuſque collatione mutua eſt deprehenſum, non ſolum primam Epiſtolæ partem in exemplari Latino fuiſſe conſervatam, quam defuiſſe diximus in Græco; ſed etiam poſtremam vice verſa retentam fuiſſe in Græco, quæ aberat à Latino: atque in intermediis

mediis præterea, nonnulla habere *Græcum quæ desunt in Latino, & Latinum rursus quæ non reperiuntur in Græco; cujus generis ea sunt, quæ in utroque contextu uncis [ ] includenda curavimus.

Ex duobus autem præcipuis membris tota hæc constat Epistola: quæ in contextu Græco hac inter se transitione connexa videmus. Τοῦτο μὲ ὕτως. Μεταλάζωμεν δὲ καὶ ὅτι ἑτέραν γνῶσιν καὶ διδαχὴν· ubi, pro μεταλάζωμεν, alii μεταλάβωμεν, *Patricius Junius* noster μεταδῶμεν legendum conjicit. In priore autem parte sententia hæc longe ante præcesserat: Ἔχεις καὶ ἐν τούτῳ τὴν δόξαν τοῦ Ἰησοῦ, ὅτι ἐν αὐτῷ πάντα, καὶ εἰς αὐτόν. Quam vetus Latinus interpres suo loco notam huc transtulit, totius Epistolæ Epilogum hunc satis inconcinnum

* Inter quæ & illud, à *Clemente Alexandr.* 5. Stromat. citatum: Ἁπλούστερον ὑμῖν γράφω, ἵνα συνίητε.

statuens.

ſtatuens. *Hac autem ſic ſunt. Habetis interim de majeſtate Chriſti, quomodo omnia in illum, & per illum facta ſunt. Cui ſit honor, virtus, gloria, nunc & in ſecula ſeculorum.* Secunda Epiſtolæ parte penitus prætermiſſa: quam idcirco, Latina eruditiſſimi *Gerardi Langbaini* verſione, in hac editione locupletandam curavimus.

Ab hac vero *duarum viarum* diſtinctione pars iſta ducit exordium. Ὁδοὶ δύο εἰσὶ διδαχῆς καὶ ἐξουσίας· ἥ τε τοῦ φωτὸς, καὶ ἡ τοῦ σκότους. Διαφορὰ δὲ πολλὴ τῶν δύο ὁδῶν. ἐφ' ἧς μὲν γάρ εἰσι τεταγμένοι φωταγωγοὶ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ, ἐφ' ἧς δὲ ἄγγελοι τοῦ Σατανᾶ. Ad quæ verba reſpexiſſe *Origenem* non eſt dubium, in libro 3. περὶ ἀρχῶν, cap. 2. ita ſcribentem: *Eadem quoque Barnabas in Epiſtola ſua declarat, cum duas vias eſſe dicit, unam lucis, alteram tenebrarum; quibus & præeſſe certos quoſque Angelos dicit: viæ quidem lucis, Angelos*

gelos lucis, tenebrarum autem viæ, Angelos Satanæ. Etsi enim in priore quoque epistolæ parte, (uti etiam in *pseudo-Clementinis*[f] Constitutionibus, quarum Auctorem ut ex *Romano Clemente, Ignatio,* & aliis alia, ita quæ de duabus vitæ mortisque viis fusius enarrat ex hac ipsa *Barnabæ* epistola intervertisse vel prima facie legenti constabit,) *duarum viarum* facta sit mentio: hoc tamen tantum in loco, Angelorum lucis & Satanæ, iisdem præfectorum, occurrit commemoratio. Adde, quod & *Satanæ* ipsum nomen ab *Hieronymo*, in fine libelli de *Nominibus Hebraicis*, inter ea recensetur quæ ex *Epistola Barnabæ* sunt selecta; nec in priore tamen hujus epistolæ parte uspiam extat in qua reliqua omnia sunt reperta: si modo *Naue* (quo nomine *Jesu* sive *Josuæ* patrem Græ-

f Constitut. Apostolic. lib. 7. cap. 1, 2. & deinceps.

ci indigitant,) pro *Nahum* repoſueris; quem librarii temeritate hic fuiſſe infultum, *Germinis* adjuncta interpretatio ſatis evincit. Cum *Nahum* ſit *Conſolator*; & *Naue* vero, *Semen, germen vel pulcritudo*: uti jam prius in eodem libro expoſuerat ipſe *Hieronymus*.

Longiorem quoque hanc fuiſſe Epiſtolam, στιχομετρία illa ſatis indicat, quam Latinis (nam Græca editio hic eſt mutila,) ex *Nicephori* Patriarchæ Conſtantinopolitani chronographia tradidit *Anaſtaſius* Romanæ Eccleſiæ Bibliothecarius. In qua, ut ſeptem Catholicæ (quæ vocantur,) *Jacobi, Petri, Joannis* & *Judæ* Epiſtolæ, 1300 verſibus; ita & hæc *Barnabæ*, 1306. comprehenſa fuiſſe dicitur. In poſteriore denique Epiſtolæ parte reperta iſta ſunt, à *Clemente Alexandrino*, in libro 2. Stromatum, ex *Barna-*

g Hieron. de Nominib. Hebraic. in *Exod.*

ba citata: Ὁ δὲ Θεὸς ὁ τοῦ παντὸς κόσμου κυριεύων, δώη ὑμῖν σοφίαν καὶ σύνεσιν, ἐπιστήμην, γνῶσιν τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ, ὑπομονήν. Γίνεσθε ἔμπειροι, ἐκζητοῦντες τί ζητεῖ ὁ Κύριος ἀφ' ὑμῶν· ἵνα εὑρητε ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως τοὺς τῶν δικαίων. ἀγάπης τέκνα καὶ εἰρήνης γνωστικῶς πεφωτισμένοι. Ubi poſtrema illa, ex *Barnabæ* noſtri contextu, ita ſunt reſtituenda; ἵνα σώθητε ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. Τέκνων δικαίων (vel δικαίους, ut emendat *Sylburgius*,) ἀγάπης τέκνα καὶ εἰρήνης γνωστικῶς πεφωτισμένοι, idem ſc. *Barnabas*; ſub ipſius epiſtolæ clauſulam, paulo poſt, eos ad quos ſcribit, ita ſalutans: σώζεσθε, ἀγάπης τέκνα καὶ εἰρήνης. Ut tum ex principio tum ex fine manifeſte deprehenſum appareat, poſterius membrum hoc (utcunque à Latino Interprete ſilentio prætermiſſum,) ejuſdem corporis partem eſſe, cujus & primum.

Ad totius vero Epiſtolæ *auctorem* & *auctoritatem* quod attinet: idem ille *Clemens* (ut de diſcipulo ipſius

ipsius *Origene* nihil dicam,) & auctoris *Barnabæ*, & auctoritatis *Apostolicæ*, eam fuisse credidit. In libro enim illo 2° Stromatum, alia postea testimonia ex ea producens, hac utitur præfatione: Ὅπως δ' ἡμεῖς τῆ διαβόλου τὰς ἐνεργείας καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα εἰς τὴν τῆς ἁμαρτωλῆς ψυχὴν ὅπως σπείρει φαμέν, οὐ μοι δεῖ πλειόνων λόγων ἀλλ' ἑνὸς μάρτυρα τὸν Ἀποστολικὸν Βαρνάβαν (ὁ δὲ τῆς ἑβδομήκοντα εἷς, καὶ συνεργὸς τοῦ Παύλου,) καὶ λέξιν ἓν δέ πως λέγοντα. *Quomodo autem nos Diaboli operationes, & spiritus immundos in peccatoris animam seminare dicamus, non mihi pluribus verbis opus est si adduxero testem Barnabam Apostolicum (erat autem is * ex Septuaginta, & Pauli adjutor,) his verbis sic dicentem.* Et in 5°. Βαρνάβας, ὁ καὶ αὐτὸς συγκηρύξας τῷ Ἀποστόλῳ καὶ τὴν διακονίαν τῶν ἐθνῶν καὶ λόγον. *Barnabas, qui ipse quoque in Gentium ministerio prædicavit*

* Idem etiam affirmat, in libro 7. Hypotyposeon. (apud Euseb. lib. 2. hist. κεφ. ϛ'.)

verbum una cum Apostolo Paulo. Neque *Apostolici* solum, sed etiam *Apostoli Barnabæ* nomine, in 2° Stromatum libro, eandem epistolam laudat: ejusdemque non minus quam reliquarum Scripturarum Canonicarum, in libris Hypotyposeon [h] contractas explicationes exhibuit.

Barnabas Cyprius, qui & Joseph Levites, cum Paulo gentium Apostolus ordinatus, unam ad ædificationem Ecclesiæ pertinentem epistolam composuit, quæ inter apocryphas scripturas legitur: ait, in Ecclesiastico-rum scriptorum Catalogo, B. *Hieronymus*, & libro 13° Commentariorum in Ezechiel. cap. 43. *Vitulum*, inquit, *qui pro nobis immolatus est, & multa Scripturarum loca, & præcipue Barnabæ epistola, quæ habetur inter scripturas apocryphas, nominat.* Utrum vero ex propria mente ab *Apostolo*

h Ἐν τοῖς ὑποτυπώσεων ἀναγκαίως πεποίηται διηγήσεις. Euseb. lib. 6. hist. cap. 17. ad.

ad

ad ædificationem Ecclesiæ compositam hanc fuisse epistolam ille dixerit, ex aliorum autem sensu in *apocryphorum* classem conjecerit, exquirant alii: in eam certe sententiam propendisse illum aliquando, ex *Nominum Hebraicorum* libello colligi posse videatur; in quo, cum reliquis Novi Testamenti scripturis etiam *Barnabæ* istam epistolam conjunctam ab eo fuisse cernimus.

In illa *Nicephori* Constantinopolitani Patriarchæ στιχομετρία, (quam Latinis *Anastasium* Romanæ Ecclesiæ Bibliothecarium tradidisse diximus,) à Novi Testamenti *apocryphis* quidem scriptis seiungitur, sed inter ea *quibus contradicitur* (ut & *Apocalypsis Joannis*,) recensetur. In altero vero Indiculo, quem *Anastasii Nicæni* in S. Scripturam Quæstionibus subjectam vidimus, una cum *apocryphis* simpliciter adnumeratur: & ipsius *Hieronymi* in Prologo

Galeato

Galeato ſuffragio accedente, & univerſalis Eccleſiæ ſimul judicio, quæ *Barnabæ* ſcriptum nullum in ſacrum Canonem unquam admiſiſſe comperta eſt. *Montani* enim ſpiritu afflatus fuit *Tertullianus*, [i] quum epiſtolæ ad Hebræos *Barnabæ* affixit titulum: & altera hæc, [k] φερομένην Βαρνάβα ἐπιστολὴν, ab *Euſebio* non ſolum inter ſcripturas [k] *quibus contradicitur*, ſed etiam inter [l] *nothas* collocatur. Ut hic etiam locum habeat, quod de aliis ejuſdem generis ab *Auguſtino* eſt dictum. [m] *Hæc ſcripta caſtitas Canonis non recepit: non quod eorum hominum, qui Deo placuerunt, reprobetur auctoritas; ſed quod iſtæ non credantur ipſorum eſſe.*

Quanquam non longe poſt ipſius *Barnabæ* tempora exaratam

i Tertullian. de Pudicitia, cap. 20. & ex eo, Hieronym. Catalog. ſcript. Eccleſiaſt. in Plin. k Euſeb. lib. 6. hiſtor. Eccleſiaſt. cap. 14. l Id. ibid. lib. 3. cap. 25. m Auguſtin. de Civitat. Dei, lib. 18. cap. 53.

fuiſſe

fuisse hanc Epistolam, tot illa à *Clemente Alexandrino*. (qui proximo post Apostolos seculo claruit,) est ea, in *Stromatum* libris, laudata testimonia, fidem faciunt. Quibus & illa ejusdem in *Padagogo*, lib. 2. cap. 10. adjungere liceat. Καὶ τὸ μὴ λεγὼν καθ' ἑτέρου πλεονεκτεῖν φησι τινὰ ἀφόδευσιν, εἰς ἀριθμὸς εἷς βιβίωκεν ἕτεσιν ἰσχοντα ζυπάς. Quæ ex istis Epistolæ hujus mutuatum eum fuisse, monuit me D. *Petrus Turnerus*, Savilianus in Academia Oxonienſi Matheseos Professor, eruditissimus. ὅπου ἡ λαγὼς κατ' ἐνιαυτὸν πλεονεκτεῖ τινὰ ἀφόδευσιν· ὅσα γὰρ ἔτη ζῇ, τοσαύτας ἔχει πυπάς. Sed & aliquam hic præferunt vetustatis speciem, ipsarum apocrypharum scripturarum, quarum jamdiu in Ecclesia obsolevit memoria, citationes non paucæ: inter quas & illam fortasse quis annumeraverit, *Regna in terris decem regnabunt; & resurget retro pusillus, qui deponet tres in unum*; licet ea

Danielis

Danielis capitulo VII. uti olim in LXX. Interpretum editione legebatur, desumtam fuisse ego quidem existimaverim: quum *Theodotionis* interpretatio (quam in *Daniele*, altera illa posthabita, Ecclesiam postea recepisse confirmat [a] *Hieronymus*;) hanc nobis hodie lectionem exhibeat. Δέκα βασιλεῖς ἀναστήσονται, καὶ ὀπίσω . . . . . .

Reliqua desiderantur: quid autem eruditissimus, Hiberniæ juxta & melioris literaturæ Primas, de epistolæ hujus auctore senserit, quanquam non ex dictis liquido appareat; indicia tamen sunt satis clara quæ fidem faciunt, propendisse eum in hanc sententiam ut crederet, opus hoc scriptori ignoto deberi. Esto ergo huic operi alienæ manu S. Barnabæ nomen appositum: aut, si libeat, Epistolam hanc consolatoriam, (quæ sæpius dicitur ideo

[a] Hieron. Præfat. in Daniel.

scripta,

scripta, ut lectores lætos faceret,) *ex argumenti designatione, ab auctore ipso,* Barnabas, *sive* consolator, *appellatam; eo fere modo quo liber Salomonis* Coheleth *sive* Ecclesiastes, *dicitur; aut Hermæ opus* Pastor *inscribitur. Quicquid sit, necesse est ut fateamur optima fide scriptorem hunc usum fuisse; non alienos, imo non aliquos, captavisse titulos; hoc vero solum sibi arrogasse, ut ceu è fidelium grege minimus aliquis, unus ex illis, frater fratribus salutaria monita proponeret, per omnia orthodoxus & Apostolorum, præsertim S. Pauli, vestigiis insistens: ut si non laborum & itinerum, saltem dogmatum participem ubique agnoscamus. Interea animadvertendum, Historiam Jobi, Ruth, Hestheræ, & Paralipomenon, aliosque ex libris in Hebraicum Canonem receptis; quod pariter obtinet in epistola ad Hebræos, auctorum nomina minime præferre, & tamen de illorum fide, nulla est controversia. Interim dispiciendum*

videtur,

vieetur, an nos hac tempestate rectius de epistolæ hujus auctore possimus judicare, quam qui proximo vixerint seculo, Clemens Alexandrinus, atque Origenes, qui S. Barnabæ adscripsere. Porro adnotandum, scripto alicui non ideo statim fidem omnem abrogari si de ejus Auctore aliquando fuerit dubitatum, aut si ipsum per aliquod tempus delituerit. Norunt eruditi hæc ipsa scriptis quibusdam in Canonem nunc & olim receptis accidisse; & quæ de S. Barnabæ epistola refert Eusebius, eadem eum non modo de S. Joannis Apocalypsi & S. Judæ & catholicis omnibus Epistolis, sed etiam de illa ad Hebræos, quæ nunc S. Paulo adscribitur, licet olim S. Barnabæ imputaretur, retulisse.

Constat Epistolam hanc, quæ fere tota est in Synagogæ ritibus, & S. Scripturarum mysticis sensibus evolvendis, ad rudis vulgi captum minus esse accommodatam, & proinde verisimile est à lectione ejus publica Ecclesiam post tempus aliquod abstí-

abstinuisse: quod & hodie factum de nonnullis reconditioris argumenti periochis quæ in sacro Canone continentur. Hoc vero fidenter dixerim, Epistolam hanc quo penitius intelligatur, eo acceptiorem futuram, & ad S. literarum, nec non antiquissimorum Patrum cognitionem plurimum facturam. Quanquam enim perpetuus Veteris Instrumenti ad Messiam respectus nobis quasi per transennam ex Chaldæis Paraphrastis strictura; scriptorum Talmudicorum Rabbinorumque malignis interpretamentis compareat: olim tamen quando in omni Synagoga hebdomadatim non lecta tantum, sed & enarrata erant scripturæ; Midrash iste mysticus sive evangelicus Veteris Instrumenti sensus, non minus omnibus innotuit quam ipse sacer textus: & proinde non minus idonea suppeditabat argumenta ad convincendos Judæos, quam ea quæ ex disertissimis S. literarum vocibus fuissent deducta. Hinc factum est, quod Dominus noster & ejus Apo-

ſtoli, fere paſſim adverſus Judæos exinde argumenta depromſerint; & ſi forte aliqua apud Auctorem noſtrum occurrant quæ longius petita videntur, illa ipſa aut eorum ſaltem veſtigia in Epiſtolis Paulinis quis poterit reperire.

Sed nolumus pertinaci nimis patrocinio S. Barnabæ, aut quicunque Epiſtolæ hujus auctor is demum fuerit, invidiam facere; ne iniquum petendo eo quod æquum eſt excidamus. Modica ſunt quæ in ejus gratiam poſcimus, nec (ut puto,) facile recuſanda: ut nimirum ſi non ipſi, ſaltem annis ejus honos habeatur: ſi non Apoſtolum agnoſcamus; eum tamen ceu Patrem revereamur: & demum, ſi non in Canonem illum recipiendum ducamus, ſaltem in Claſſicis ſcriptoribus, pro dignitate quam olim obtinuit apud Eccleſiæ ſcriptores antiquiſſimos, numeremus.

Veterum Testimonia de Barnabæ scriptis.

Clem. Alex. l. 2. Strom.

Εικότως ἦν ὁ ἀπόστολος Βαρνάβας φησίν.

Ibid.

Βαρνάβας ὁ ἀπόστολος.

Ibid.

Αμίλει μυστικῶς ὁ Βαρνάβας.

Ibid.

Οὐ μοι δεῖ πλείονα λέγειν, ἐξαρκεῖ μόνην μάρτυρα τὸν ἀπόστολον Βαρνάβαν, (ὁ γὰρ τῆς ἐκλογῆς κοινωνὸς τῷ Παύλῳ) καὶ λέξιν φέρε πως λέγοντα.

Lib. 5.

Αλλὰ καὶ Βαρνάβας, ὁ καὶ συλληφθεὶς τῷ ἀποστόλῳ, καὶ πολὺ ἀγωνίαν τῆς ἰδίων, τὸν λόγον, φησίν.

Origen. l. 1. *com. Celſ.*

Γέγραπται δὲ ἐν τῇ Βαρναβᾶ καθολικῇ ἐπιστολῇ.

Origen. l. 3. περὶ ἀρχῶν c. 2.

Eadem quoque Barnabas in Epiſtola ſua declarat, cum duas vias eſſe dicit, unam lucis, alteram tenebrarum, &c.

Tertull. de Pudic. c. 20.

Volo ex redundantia alicujus etiam comitis Apoſtolorum teſtimonium ſuperducere, idoneum confirmandi de proximo jure diſciplinam magiſtrorum. Extat enim & Barnabæ titulus ad Hebræos: adeo ſatis auctoritatis vero, ut quem Paulus juxta ſe conſtituerit in abſtinentia tenore: aut ego ſolus & Barnabas, non habemus hoc operandi poteſtatem? Ubi Epiſtola ad Hebræos Barnabæ attribuitur.

Euſeb.

Euseb. hist. Eccl. l. 3. c. 25.

Εν τοῖς νόθοις κατετάχθη ἡ τ Παύλε πρᾶξεων γραφὴ, ὅτι λεγομένῳ Ποιμένι, ἡ ἀποκάλυψις Πέτρε, ἡ πρὸς τούτοις, ἡ φερομένη Βαρνάβα ἐπιστολή.

Idem l. 6. c. 13.

Κέχρηται δὲ ἐν αὐταῖς ἡ τ ἀπὸ τῆς αὐτολεξομένων γραφῶν μαρτυρείαις· τ τ λεγομένης Σολομῶντος σοφίας, καὶ τ Ιησ τ Σιρὰχ, ἡ τ πρὸς ἑβραίους ἐπιστολῆς, τ τ Βαρνάβα, ἡ τ Κλήμεντος, ἡ Ιούδα.

Idem c. 14.

Εν δὲ τ ἀντιτυπώσεσι ξωμολόγησται εἰπεῖν, πάσης τ ἐνδιαθήκε γραφῆς ἐπτὰ μεμιμένας πεποίηται διηγήσεις· μηδὲ τὰς αὐτολεξομένας παρελθών. τὴν Ιούδα λέγω, καὶ τὰς λοιπὰς καθολικὰς ἐπιστολὰς, τὴν τε Βαρνάβα, ἡ τ Πέτρε λεξομένην ἀποκάλυψιν.

Hieron. in Catal.

Barnabas Cyprius, qui & Joseph Levites, cum Paulo gentium apostolus ordinatus, unam ad ædificationem

Eccleſia pertinentem Epiſtolam compoſuit quæ inter apocryphas ſcripturas legitur, &c.

Hieron. de nom. Hebraicis in S. Script. poſtquam novi Teſtamenti libros enarraſſet; procedit ad Barnabæ Epiſtolam, dicens,

Abraham, pater videns populum. Adam, homo, &c.

Stichometria Nicephori Conſtant. novi Teſtamenti libros recenſens, numerat verſus in Barnabæ Epiſtola MCCCVI.

Indiculus Scripturarum in Bibliotheca regis Galliæ à Doct. Cotelerio laudatus, eandem Epiſtolam poſt illam Judæ & ante S. Joannis Apocalypſin collocat, & agnoſcit verſus ſaltem DCCCL.

INDEX

Πίναξ τῶν κεφαλαίων.

Κεφ. α'. Ἀσπασμὸς τοῦ Βαρνάβα πρὸς τοὺς ἀδελφούς. p. 2.

Κεφ. β'. Περὶ τῶν ἑξακοσίων ἡμερῶν χαλεπότητος, καὶ νόμῳ καταργουμένῳ. p. 6.

Κεφ. γ'. Ὡς σοφῶται ἡμᾶς καὶ ἰουδαίους διαφόρως προσαγορεύονται. p. 10.

Κεφ. δ'. Περὶ δύο βασιλέων χ^ι καὶ Δανιὴλ. p. 13.

Κεφ. ε'. Περὶ τῶν τοῦ χριστοῦ παθημάτων p. 18.

Κεφ. ς'. Ὡς ἀπὸ τῶν προφητῶν προεφανερώθη τὸ πάθος τοῦ κυρίου p. 26.

Κεφ. ζ'. Ὡς πρόγονος ἀποπομπαῖος τύπος ἐστὶ τοῦ κυρίου ἰησοῦ. p. 35.

Κεφ. η'. Ὡς δάμαλις πυρρὰ τύπος ἐστὶ τοῦ κυρίου ἰησοῦ. p. 45.

Κεφ. θ'. Περὶ πνευματικῆς τῶν ὀπῶν περι-

Cap. 1. *Salutatio Barnabæ ad fratres.* p. 3.
Cap. 2. *De ultimi temporis periculis, & Legis abolitione.* p. 7.
Cap. 3. *Quomodo Prophetæ nos & Judæos diversimode alloquuntur.* p. 11.
Cap. 4. *De decem regibus secundum Danielem.* p. 12.
Cap. 5. *De Christi Passionibus* p. 19.
Cap. 6. *Quomodo à Prophetis prædicta est Passio Dominica.* p. 27.
Cap. 7. *Quomodo caper emissarius typum gerit Domini Jesu.* p. 34.
Cap. 8. *Quomodo vacca rubra typhum gerit Domini Jesu.* p. 44.
Cap. 9. *De Spirituali auri-*

um

um & cordis circumcisione. p. 51.
Cap. 10. *De cibis vetitis & animalibus immundis.* p. 57.
Cap. 11. *De aqua & Cruce.* p. 67.
Cap. 12. *Seorsim de Cruce* p. 72.
Cap. 13. *De Populo hærede.* p. 80.
Cap. 14. *Testamentum quod Moyses accepit & contrivit, Dominus nobis dedit.* p. 84.
Cap. 15. *De Sabbato.* p. 88.
Cap. 16. *De Templo.* p. 95.
Cap. 17. *Epilogus dictorum.* p. 100.
Cap. 18. *De duabus viis.* p. 103.
Cap. 19. *De via lucis.* p. 104.
Cap. 20. *De via tenebrarum.* p. 110.
Cap. 21. *Conclusio admonitoria.* 112.

Πίναξ τῶν κεφαλαίων.

καὶ καρδίας ἀποτομῆς. p. 50.

Κεφ. ι'. Περὶ τῶν βρωμάτων ἀπηγορευμένων, καὶ ζώων ἀκαθάρτων. p. 57

Κεφ. ια'. Περὶ τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ σταυροῦ. p. 66.

Κεφ. ιβ'. Καθ' ἰδίαν, περὶ τοῦ σταυροῦ. p. 73.

Κεφ. ιγ'. Περὶ τοῦ λαοῦ κληρονόμου. p. 81.

Κεφ. ιδ'. Τίνων ἀφθονίαν ὧν ἔλαβεν ὁ μακαρίτης καὶ σωτὴρ ἡμῶν, ὁ κύριος ἔδωκεν ἡμῖν. p. 85.

Κεφ. ιε'. Περὶ τοῦ σαββάτου. p. 89.

Κεφ. ις'. Περὶ τοῦ ναοῦ. p. 94.

Κεφ. ιζ'. Ἐπίλογος τῶν λεγομένων. p. 101.

Κεφ. ιη'. Περὶ δυοῖν ὁδοῖν. p. 102.

Κεφ. ιθ'. Περὶ τῆς ὁδοῦ τοῦ φωτός. p. 105.

Κεφ. κ'. Περὶ τῆς ὁδοῦ τοῦ μέλανος. p. 110.

Κεφ. κα'. Ἐπίλογος ἀποκαλυπτικός. p. 113.

Η ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΤΟΥ
ΒΑΡΝΑΒΑ
ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

CATHOLICA
BARNABÆ
EPISTOLA.

Η ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΤΟΥ

ΒΑΡΝΑΒΑ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

ΚΕΦ. α'.

Ἀσπασμὸς τοῦ Βαρνάβα πρὸς τοὺς ἀδελφούς.

ΧΑΙΡΕΤΕ [a], τέκνα, ἐν ὀνόματι κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς ἐν εἰρήνῃ. μεγάλων καὶ καλῶν τῶν δικαιωμάτων περισσείαν εἰδὼς ἐν ὑμῖν οὖσαν, ἐκ περισσοῦ συνεφράνθην ὑπὲρ μακαρίων καὶ ἀξιοπρεπῶν πνευμάτων ὑμῶν, ὅτι οὕτω τὴν ἔμφυτον [b] χάριν εἰλήφατε. διὰ τοῦτο λίαν

---

[a] Quæ literis miniatis hic passim exhibentur sive in Græco textu, sive Latino; utrobique addita sunt, ut versio & exemplar invicem respondeant. τέκνα, cum una voce commode reddere non potuit Latinus interpres, ut utrumque sexum includeret, videtur duas appositisse. Eadem compellatio sæpius repetitur in sequentibus.

[b] Sic infra cap. 9. τὴν ἔμφυτον δωρεὰν, per, *naturale donum* redditur.

ἐχάρην

CATHOLICA
BARNABÆ
EPISTOLA.

CAP. I.

Salutatio Barnabæ ad fratres.

AVETE, filii & filiæ, in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui nos [a] dilexit, in pace. Magnarum & honeſtarum Dei æquitatum [b] abundantiam ſciens eſſe in vobis, ſupra modum exhilaror beatis & præclaris ſpiritibus veſtris; quod ſic naturalem gratiam accepiſtis. Propter quod plurimum gratulor mihi, ſperans libera-

---

a. Vos, Uſſer. *b aquitate,* MS.

ri: quia vere video in vobis infusum spiritum ab honesto fonte Dei. Cum persuasum mihi sit hoc, & plenius[a] sciam, quia dum ad vos adloquor, multa mihi bona successerunt in via æquitatis Domini. Ideo, fratres[b], & ego cogito diligere vos super animam meam: quia magnitudo fidei & dilectio habitat in illo, & spes vitæ illius. Cogitans ergo hoc (quasi curæ mihi fuerit, ut vobiscum partiar ex eo quod accepi) futurum mihi talibus spiritu servienti[c], hoc in mercede[d]: adpropiavi pauca vobis mittere, ut fidem vestram consummatam habeatis, & scientiam. Tres sunt ergo constitutiones[e] Domini, vitæ spes, initium, & consummatio. Propalavit enim Dominus per Prophetas, quæ[f] præterierunt, & futurorum dedit nobis initia scire. Sicut ergo locutus est, honestius & altius oportet[g] accedere ad aram illius. Ego autem non tanquam doctor, sed unus ex vobis, demonstrabo pauca, per quæ in plurimis lætiores sitis.

lege adpropiavi

a plenus MS. *b fors* MS. *c Spiritus servientes* MS. *Spiritibus* Usser. *d* Sic periodum distinguo, sensumque restituo; aliter, quod Menardus recte adnotavit, perturbatum. *e* Apud interpretem hunc hæc vox *constitutio* sæpe occurrit, & per διαταξις redditur. *f* MS. *qui*. *g oportet*, vox ista videtur desiderari.

CAP.

ἐχάρην ἐλπίζων σωθῆναι, ὅτι ἐπ' ἀληθείας οἶδα ἐγχωβιάσαν ὑμῖν τὸ πνεῦμα ἀπὸ τῆς καθολικῆς πηγῆς τοῦ θεοῦ. πεπεισμένος δὴ μᾶλλον τοῦτο καὶ πληροφορημένος, ὅτι λαλοιῶπι μοι ἐπ' πρὸς ὑμᾶς πολλὰ ἐπίδηλα ἀγαθὰ ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ δικαιώματος τοῦ κυρίου. διὸ, ἀδελφοί, ἐνδυμοῦμαι καὶ ἐγὼ ἀγαπᾶν ὑμᾶς ὑπὲρ τῆς ψυχῆς μου· ὅτι τὸ μέγεθος πίστεως καὶ ἀγάπης καθοικεῖ ἐν αὐτῷ, καὶ ἐλπὶς τῆς ζωῆς ἐκείνης. λογιζόμενος οὖν τοῦτο ἔσεσθαί μοι τοῖς τοιούτοις πᾶν σκάμμα διαλαθόντα τοῦτο εἰς μισθὸν, ἀφ' ὧν ἔλαβον μέρους, ἐσπούδασα χαρὰν μικρὸν ὑμῖν πέμψαι· ἵνα μὴ τῆς πίστεως ὑμῶν τελείαν ἔχητε καὶ τὴν γνῶσιν[b]. πεῖσαι οὖν δέομαι τοῦ κυρίου, ἐλπὶς ζωῆς, ἀοχὴ, καὶ τελείωσις· ἐφανέρωσε γὰρ κύριος διὰ τοῦ προφήτου τὰ παρεληλυθότα, καὶ τῶν μελλόντων ἔδωκεν ἡμῖν τὴν ἀρχὴν γνῶναι. ὡς οὖν ἐλάλησε, δεῖ καλῶς καὶ σεμνῶς ἐρχόμενον πρὸς τὸ θυσιαστήριον αὐτοῦ. ἐγὼ γὰρ οὐκ ὡς διδάσκαλος, ἀλλά τις ἐξ ὑμῶν ἀδελφὸς, ὀλίγα δείκνυσθαι εἰς[c] τὸ ἐν πολλοῖς εὐφρᾶναι ὑμᾶς.

---

a Clem. Alex. Strom. 2. p. 373. b Per γνῶσιν intelligit mysteriorum fidei, & præcipue, reconditi Scripturarum sensus, cognitionem; de qua re Lectorem in limine fuisse admonitum non pigebit. c Sic in calce operis: εἰς τὸ εὐφρᾶναι ὑμᾶς.

ΚΕΦ. β'.

Περὶ τῶν ἐσχάτων ἡμερῶν χαλεπότητος, καὶ τῶν νόμων καθαρισμένων.

ΤΩΝ οὖν ἡμερῶν πονηρῶν ὄντων, καὶ τοῦ ἀντικειμένου τὴν ἐξουσίαν τούτου τοῦ αἰῶνος τότε ἀρχὴν ἐχόντων, δεῖ προσέχοντας ἀναζητεῖν τὰ τοῦ κυρίου δικαιώματα. τοῦτο οὖν πίστεως ἡμῖν εἰσιν οἱ συλλήπτορες, φόβος καὶ ὑπομονή· τὰ δὲ συμμαχοῦντα ἡμῖν, μακροθυμία καὶ ἐγκράτεια. τούτων οὖν τῶν πρὸς τὸν κύριον μενόντων ἁγνῶς, συναυξαίνονται αὐτοῖς σοφία, σύνεσις, ἐπιστήμη, γνῶσις ἐφανέρωσε γὰρ ἡμῖν διὰ πάντων τῶν προφητῶν, ὅτι οὔτε θυσιῶν οὔτε ὁλοκαυτωμάτων καὶ προσφορῶν, τοῦτο λέγων· τί μοι πλῆθος τῶν θυσιῶν ὑμῶν; πλήρης εἰμὶ ὁλοκαυτωμάτων κριῶν, καὶ στέαρ ἀρνῶν, καὶ αἷμα ταύρων καὶ τράγων· οὐ βούλομαι, οὐδ' ἂν ἔρχησθε ὀφθῆναί μοι. τίς γὰρ ἐξεζήτησε ταῦτα ἐκ χειρῶν ὑμῶν; πατεῖν τὴν αὐλήν μου οὐ προσθήσεσθε. ἐὰν φέρητέ μοι σεμίδαλιν, μάταιον· θυμίαμα βδέλυγμά

a Hæ duæ voces, apud Clem. Alex. reperiuntur, ab interprete præteritæ. εἰσὶ δὲ καὶ τῶν ῥητῶν Clemente additæ, quæ ab interprete μοι omissæ.

CAP. II.

De ultimi temporis periculis, & legis abolitione.

CUm sint ergo dies nequissimi, & Contrarius habeat hujus seculi potestatem: debemus attendentes inquirere æquitates Domini. Fidei ergo nostræ adjutores [a] sunt timor & sustinentia: quæ autem nobiscum pugnant, patientia est & continentia. Hæc cum apud Dominum permanent casta[b], conlætantur illis sapientia & intellectus, scientia, cognitio. Adaperuit enim nobis per omnes Prophetas, quia non utitur nostris hostiis, neque victimis, neque oblationibus, hæc dicens: [c] *Quo mihi multitudinem sacrificiorum vestrorum, dicit Dominus? Plenus sum holocaustomatibus arietum, & pinguaminibus agnorum: & sanguinem hircorum & taurorum nolo, nec si veniatis videri mihi. Quis enim exquisivit hæc de manibus vestris? calcare aulam meam, non adjicietis. Si attuleritis mihi similaginem, vanum; supplicamentum execratio mihi est.*

---

a MS. *adjutor est.* b Cotell. *caste.* Hæc habentur apud Clem. Alex Strom. 2. p. 161. c Esai. 1. 11.

Neomenias vestras, & diem magnum non sustineo; jejunium, & ferias, & dies festos vestros odit anima mea. Hæc ergo vacua fecit, ut nova lex Domini nostri Jesu Christi, quæ sine jugo necessitatis est, humanam habeat oblationem. Dicit Dominus iterum ad illos: [a] *Numquid ego præcepi parentibus vestris, cum exierunt de terra Ægypti, ut offerrent mihi hostias & victimas: sed hoc præcepi illis dicens: unusquisque vestrum adversus proximum non habeat malitiam, & juramentum mendax* [b] *non habeat* [c]. Intelligere ergo debemus, cum non simus sine intellectu, consilium benignitatis patris nostri: quia nobis dicit, volens nos similiter errantes quærere, quemadmodum ad illum accedamus. nobis enim dicit: [d] *Sacrificium Deo cor contribulatum, & humiliatum Deus non despicit.* Certius ergo inquirere debemus, fratres, de nostra salute, ut ne quando adversarius habeat introitum in nobis, & evertat nos à vita [e] nostra.

---

a Jer. 7.22. Zach. 8.17. *b Mendum*, MS. *c habet*, MS. *d* Ps. 50.19. *e* forte *via*.

CAP.

μοι δεῖ· τὰς νεμηνίας ὑμῶν, [a] καὶ ἡμέραν μεγάλην ἐκ ἀνέξομαι. νηστείαν, καὶ ἀργίαν, καὶ τὰς νεμηνίας, καὶ τὰς ἑορτὰς ὑμῶν μισεῖ ἡ ψυχή μου. τοῦτο οὖν κατάργησε, ἵνα ἡ καινὴ διαθήκη τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ ἀνὰ ζυγὸν ἐλευθερίας ᾖσα, τῷ λογικῷ λατρείαν εἰσαγάγῃ. λέγει πάλιν ὁ κύριος αὐτοῖς· ἐκ ἐλάλησα πρὸς τοὺς πατέρας ὑμῶν ἐν ἡμέρᾳ τῆς ἀνάγαλον αὐτοὺς ἐκ γῆς αἰγύπτου, περὶ ὁλοκαυτωμάτων καὶ θυσίας, ἀλλ' ἢ τὸ ῥῆμα τοῦτο ἐνετειλάμην αὐτοῖς λέγων· ἕκαστος τῷ πλησίον μὴ λογίζεσθε ἐν τῇ καρδίαις ὑμῶν, καὶ ὅρκον ψευδῆ μὴ ἀγαπᾶτε. Δεῖ οὖν ἡμᾶς καταγοεῖν, ὄντας ἀσυνέτους τοῦ βουλήματος τοῦ ἀγαθοῦ πατρὸς ἡμῶν, ὅτι λέγει ἡμῖν, θέλων ἡμᾶς ὡσαύτως πλανωμένους ὀπίζητεῖν, ἵνα παρὰ αὐτὸν ἔλθωμεν, θυσία τῷ θεῷ πνεῦμα συντετριμμένον· καρδίαν τετραπεπωμένην ὁ θεὸς ἐκ ἐξουδενώσει. Δεῖ οὖν ἀκριβέστερον ὀπίζητεῖν, ἀδελφοί, περὶ τῆς σωτηρίας ἡμῶν, μήποτε ὁ σατανᾶς ἔσοδον ἔχοι πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἀφτρέψῃ ἐκ τῆς ζωῆς ἡμῶν.

a LXX addunt καὶ τὰ σάββατα.

ΚΕΦ.

ΚΕΦ. γ'.

Ὡς προφῆται ἡμᾶς καὶ ἱερεῖς διαφόρως προαναγορεύουσι.

ΠΆλιν ὃν λέγει περὶ τούτων πρὸς αὐτούς· ἵνατί μοι νηστεύετε, ὡς σήμερον ἀκουσθῆναι ἐν κραυγῇ τὴν φωνὴν ὑμῶν; οὐ ταύτην νηστείαν ἐξελεξάμην, λέγει κύριος· καὶ ἡμέραν ταπεινοῦν ἄνθρωπον τῷ ψυχῷ αὐτοῦ ματαίως [a]. οὐδ' ἂν κάμψῃς ὡς κρίκον [b] καὶ σάκκον καὶ σποδὸν ὑποστρώσῃς, οὐδ' οὕτω καλέσετε νηστείαν δεκτήν. πρὸς ἡμᾶς δὲ λέγει ὅτων, ὅταν νηστεύσητε, λύετε πάντα συνδέσμου ἀδικίας, διάλυε στραγγαλίας βιαίων συναλλαγμάτων, ἀπόστελλε τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, καὶ πᾶσαν συγγραφὴν ἄδικον διάσπα. διάθρυπτε πεινῶντι τὸν ἄρτον σου, καὶ πτωχοὺς ἀστέγους εἰσάγαγε εἰς τὸν οἶκόν σου· ἐὰν ἴδῃς γυμνὸν, περίβαλε, καὶ ἀπὸ τῶν οἰκείων τοῦ σπέρματός σου οὐκ ὑπερόψει. τότε

a. Non admodum erat ausa illa contra veritatem Græcam, quæ quid habeat Interpres.

---

a Ex Isaiæ 1. 13. videtur interpres. b MS. Alexand. κλινὸν, quod pro κύκλον positum, minime dubium est.

ἐκλύσεται

CAP. III.

Quomodo Prophetæ nos & Judæos diversimode alloquuntur.

DIcit ergo iterum de his ad illos: *a Ut quid mihi jejunatis, ut hodie audiatur vox vestra in clamore? Non tale jejunium elegi, dicit Dominus, ut quis humiliet animam suam sine causa. Neque si curvaveris quasi circulum collum tuum, & saccum te circumdederis & cinerem straveris: nec sic celebrabis jejunium acceptum.* Ad nos autem sic dicit: *b Cum jejunaveris, solve omnem nodum injustitiæ, & omnem consignationem iniquam dele, resolve suffocationes impotentium commerciorum, dimitte quassatos in remissionem, & omnem cautionem malignam dissipa. Frange esurienti panem tuum, & egenos sine tecto induc in domum tuam, cum videris nudum, vesti, & domesticos seminis tui non despicies. Tunc erum-*

---

a Judæos nimirum. Esai. 58. 4. b Is. 58. 6.

pet

pet temporaneum lumen tuum, & vestimenta tua cito orientur: & præibit ante te justitia tua, & claritas Dei circumdabit te. Tunc exclamas, & Deus exaudiet te, cum adhuc loqueris, dicet: Ecce adsum, si abstuleris à te nodum, & suadelam malorum, & verbum murmurationis: & dederis esurienti panem ex animo. In hoc ergo, fratres, providens est, & misericors Deus, quia in simplicitate crediturus esset populus, quem comparavit dilecto suo, atque ostendit omnibus nobis, ut non incurramus, tanquam proselyti, ad illorum legem.

CAP. IV.

De decem regibus secundum Danielem.

OPortet ergo de [b] his talibus multum scrutantes scribere, quæ nos possint sanare. Fugiamus ergo ab omni opere iniquitatis, & odio ha-

[a] Oriuntur. [b] Menard. Voss. Cotel. *oportet ergo de hisantibus multum scrutantes scribere*, reposuerunt vero ad marginem *instantibus*: sed nostra lectio videtur aliquanto commodior. Usser. vero legit, *Oportet ergo non de instantibus multum scrutantes scribere, quæ non possint sanare.*

beamus

ξαγήσεται τὸ περίμμον τὸ φῶς σε, καὶ ἱμάτια[a] σε ταχὺ ἀνατελεῖ, καὶ περιβαλεῖται ἔμπροσθέν σε ἡ δικαιοσύνη σε, καὶ ἡ δόξα τοῦ θεοῦ προσελεύσεται σε. τότε βοήσῃ, καὶ κύριος εἰσακούσεταί σε, ἔτι λαλοῦντός σε, ἐρεῖ· ἰδοὺ πάρειμι· ἐὰν ἀφέλῃς ἀπὸ σε συνδεσμον, καὶ χειροτονίαν[b], καὶ ῥῆμα γογγυσμοῦ, καὶ δῶς πεινῶντι τὸν ἄρτον ἐκ ψυχῆς σε. ἐν τούτῳ οὖν, ἀδελφοὶ, χρηστὸς ὅτι καὶ ἐλεήμων ὁ θεὸς, ὅπι ἐν ἀφελότητι πεποίθεν ὁ λαὸς, ὃν δι' ἀγαπητοῦ αὐτοῦ προεποίησε, καὶ ἐδείξατο πᾶσιν ἡμῖν, ἵνα μὴ ὀπίσω τὰ ἐκείνων νόμιμα προσηλύτων δίκαιω ὑπαρέχωμεν.

ΚΕΦ. ε'.

Περὶ δέκα βασιλέων, κατὰ τὸν Δανιήλ.

ΔΕῖ οὖν περὶ τούτων πολὺ ἐρευνῶντας ἡμᾶς χράσθαι τῷ καὶ ἡμᾶς σώζειν δυναμένῳ. φοβώμεθα τοίνυν ἀπὸ παντὸς ἔργου τὰ ἀνομίας, καὶ μισῶμεν τὰ πάντα τὰ

[a] ἱμάτια legit non modo noster interpres, sed qui versionem antiquam ab Irenæo, Tertulliano & Cypriano, receptam adornavit. [b] χειροτονία redditur *fuadela*, quia perorantes extensa manu verba faciebant. *minime, sed quia suffragia ferentes, in album porrecta manu sententiam significari solerent.*

αἰῶνος τοῦτο, ἵνα ἐν τῇ μέλλοντι ἀγαπώμεθα. μὴ δῶμεν τῇ ψυχαῖς ἡμῶν συγχωρεῖν τῷ ἀνομοις λογίζεσθαι λύεσθαι μὴ τῶν ἁμαρτιῶν ἀνόμων καὶ ἁμαρτωλῶν, μήποτε ὁμοιωθῶμεν αὐτοῖς. ἤγγικε γὰρ ἡ συντέλεια ἁμαρτίας, ὡς γέγραπται περὶ Δανιήλ. διὰ τοῦτο γὰρ λέγει κύριος, συνέλε μὴ τὰς [a] καιροὺς καὶ ἡμέρας καὶ, ἐξαίφνης ἥξει εἰς τὸν ναὸν αὐτοῦ κύριος. ὡς εἶπεν ὁ προφήτης. καὶ δέκα βασιλεῖς ἀναστήσονται ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὀπίσω αὐτῶν ἀναστήσεται ἕτερος, καὶ τρεῖς βασιλεῖς ταπεινώσει. ὡσὲ τὰ βασιλείων ὁ αὐτὸς Δανιὴλ λέγει πάλιν, εἶδον θηρίον τέταρτον φοβερὸν καὶ ἐνδυναμοῦν καὶ ἰσχυρὸν σφόδρα [b], καὶ κέρατα δέκα αὐτῷ. καὶ ἰδοὺ κέρας ἕτερον μικρὸν ἀνέβη ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ τρία κέρατα τῶν ἔμπροσθεν ἐξερίζωσεν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ. δεῖ οὖν καταυοεῖν, ἐπὶ καὶ παρακαλῶ ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, ὡς ὑμεῖς εἷς εἰς, καὶ πάντας ἀγαπᾶν τὰ ἐμὲ ψυχῆς, προσέχειν ἑαυτοῖς, καὶ μὴ ὁμοιοῦσθαι ἐπισωρεύουσι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν, καὶ λέγουσιν, ὅτι ἡ διαθήκη αὐτῶν ἡμετέρα ἐστι. ἆρά γε ἡμετέρα ἐστιν καὶ ἐκ αὐτῶν; ὅτι εἰς αἰῶνα αὐτοῦ, διὸ ἔλαβε μωϋσῆς, ἀπώλεσαν. λέγει

a Hæc respiciunt verba Domini, Mat. 24. 22. vid. Es. 10. 23. b Interpres quædam addit. γὰρ

beamus errorem hujus temporis, ut futura [a] diligamus. Non demus [b] animæ noſtræ ſpatium, ut poſſit habere poteſtatem diſcurrendi cum nequiſſimis & peccatoribus; ne quando ſimilemus illis. *Conſummata enim tentatio*, ſicut ſcriptum [c] eſt à Daniele, *adpropinquavit*. Propter hoc enim dicit Dominus, intercidit [d] tempora & dies, *ut acceleret dilectus* [e] *illius ad hæreditatem ſuam*. Dicit ſic Propheta: [f] *Regna in terris decem regnabunt, & reſurget retro puſillus, qui deponet tres in unum*. De regnis ſimiliter dicit [g] iterum Daniel, *Et vidi quartam beſtiam, nequam & fortem, & ſæviorem cæteris beſtiis marinis: & apparuerunt illi decem cornua: & aſcendit aliud cornu breve in medio illorum: & dejecit cornua tria de majoribus cornibus*. Intelligere ergo debemus, adhuc & hoc rogo vos tanquam unus ex vobis, omnes amans ſuper animam meam, ut attendatis vobis: & non ſimiletis eis, qui peccata ſua congerunt, & dicunt, quia teſtamentum illorum & noſtrum eſt. Noſtrum eſt autem, quia illi in perpetuum perdiderunt illud, quod Moyſes acce-

[a] Sic Uſſer. *futuro diligamur*. Men. Voſſ. Cotel. [b] *debemus*, Uſſer. [c] *De qua ſcriptum eſt, ſicut Daniel dicit*, Uſſer. [d] *interdicit* MS, Malac. 3. 1. [e] *dilectos* Uſſer. [f] *de hoc ipſo dicit* Uſſer. [g] Dan. 7. 24. & Dan. 7. 7.

pit. Dicit enim Scriptura: [a] *Et fuit Moyſes in monte jejunans quadraginta diebus, & quadraginta noctibus: & accepit teſtamentum à Domino, tabulas lapideas ſcriptas manu Dei.* Sed converſi in idola, perdiderunt illud: dicit enim Dominus Moyſi: [b] *Moyſes deſcende celerius, quia præteriit legem populus tuus, quem eduxiſti de terra Ægypti: Et projecit Moyſes tabulas lapideas de manibus ſuis, & confractum eſt* teſtamentum eorum; ut dilectio Jeſu conſignetur in præcordiis veſtris, in ſpem fidei illius. Propter quod adtendamus noviſſimis diebus. Nihil enim proderit nobis omne tempus vitæ noſtræ & fidei, ſi non odio iniquum [c] & futuras tentationes habeamus. Sicut dicit filius Dei: *reſiſtamus omni iniquitati, & odio habeamus eam.* Ergo conſiderate opera malæ viæ. Non ſeparatim debetis ſeducere vos tanquam juſtificati; ſed in unum convenientes inquirite, quod communiter dilectis conveniat & profit. Dicit enim Scriptura: *Væ* [d] *illis, qui ſibi ſolis intelligunt, & apud ſe docti videntur!* Simus ſpiritales, ſimus templum conſummatum Deo: in quantum eſt in

---

a Exod. 34. 28. *b* 32. 7. & Deut. 9. 12. *c non modo animum* Uſſer. *non modo iniquum* MS. *d* Eſai. 5. 21.

nobis,

γὰρ ἡ γραφὴ καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐπὶ ἔτη τεσσαράκοντα ἡμέρας, καὶ τεσσαράκοντα νύκτας, καὶ ἔλαβε τὴν διαθήκην παρὰ τοῦ κυρίου, τὰς πλάκας λιθίνας γεγραμμένας τῷ δακτύλῳ τοῦ θεοῦ. ἀλλὰ καταστραφέντες πρὸς τὰ εἴδωλα, ἀπώλεσαν αὐτόν· λέγει γὰρ ὁ κύριος τῷ μωϋσῇ· καὶ τὸ τάχος καταβὰς δεῦρο. ἐνόμισε γὰρ ὁ λαός σου, ὃν ἐξήγαγες ἐκ γῆς Αἰγύπτου. καὶ ἔξεχεν ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτοῦ τὰς δύο πλάκας, καὶ συνετρίφθη ἡ διαθήκη αὐτῶν, ἵνα ἡ ἀγάπη τοῦ ἰησοῦ σφραγισθῇ ἐν καρδίαις ὑμῶν, εἰς ἐλπίδα τῆς πίστεως αὐτοῦ. διὰ τοῦτο χωλοὶ τὰς ἐσχάτας ἡμέρας. ἐὰν γὰρ ὠφελήσει ἡμῖν ὁ παρελθὼν τοῦ βίου χρόνος καὶ πίστεως, ἐὰν μὴ τὴν ἀνομίαν καὶ τὰς μέλλοντας πειρασμοὺς μισῶμεν. ἀνδιπάτωμεν, ὡς λέγει ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, πᾶσαν ἀνομίαν, καὶ μισῶμεν αὐτήν. καταγνόητε οὖν τὰ ἔργα τῆς πονηρᾶς. ἐκ ἑαυτῶν ἀποδοκίζειν[a] δεῖ ὡς δικαιωθέντες· συμπορεύεσθαι δὲ ὅπου τὸ αὐτὸ ζητεῖ τε τὶ κοινωφελές ὄζει, καὶ συμφέρει τοῖς ἀγαπητοῖς. λέγει γὰρ ἡ γραφή, ἐαὶ οἱ σωτῆρες παρ' ἑαυτοῖς, καὶ ἐνώπιον αὐτοῦ ὑπηρέτουσι. πνευματικοὶ γινώμεθα, ναὸς τέλειος τῷ θεῷ· ἐφ' ὅσον ὄζιν ἐφ' ἡμῖν, μελετῶμεν τὸ φόβον

Βάδιζε, extra labyrinthum Vossianum.

[a] His similia habet Ep. ad Heb. 10. 25. [b] D. Paulus.

φόβον τ̃ θεῦ, καὶ φυλάσσειν ἀγωνιζώμεθα τὰς ἐντολὰς αὐτ̃, ἵνα ἐν τοῖς δικαιώμασιν αὐτοῦ εὑρεθῶμεν. ὁ κύριος ἀπροσωπολήπτως κρίνει τ̃ κόσμον, καὶ ἕκαστος κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ λήψεται. εἰ δίκαιος ἦ, προπορεύσεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἡ δικαιοσύνη· εἰ δὲ πονηρὸς, τ̃ κακίας μισθὸς ἀκολούθει αὐτῷ. βλέπετε μήποτε ξαθυμοῦντες κλινθέντες ὕπνῳ καὶ μόνοι ἁ ἐν τ̃ ἁμαρτίαις ἡμῶν, καὶ ὁ πονηρὸς ἀφελὼν τ̃ ἰσχὺν ἡμῶν, μεταναστήσῃ ἡμᾶς καὶ ἐκβάλλῃ ἐκ τ̃ βασιλείας τ̃ κυρίου. ἔτι καὶ τ̃το πυνθάνεσθε, ἰδόντες τοιαῦτα σημεῖα ᵃ καὶ τέρατα ἐν λαῷ τ̃ ἰουδαίων, καὶ ἕτως ἐγκατέλειπεν αὐτὸς ὁ κύριος. προσέχωμεν μὴ ποτὲ κατὰ τὸ γεγραμμένον πολλοὶ κλητοὶ, ὀλίγοι ἐκλεκτοὶ εὑρεθῶμεν.

ΚΕΦ. ε'.

Περὶ τ̃ τ̃ Χριστ̃ παθημάτων.

Διὰ τ̃το ὁ κύριος παρέμεινε παραδ̃ναι τὸ σῶμα αὐτ̃ εἰς ἀπώλειαν, ἵνα

---

lus hac loquendi formula sæpe utitur. 1 Cor. 3. 16. 6. 19. 2 Cor. 6. 16. Eph. 2. 21. 1 Thess. 2. 4. ᵃ Respicit signa & prodigia quæ excidium Hierosolymitanum comitabantur, à Domino prædicta Matt. 24.

τὰ

nobis, meditemur timorem Dei, & custodiamus mandata illius, ut in illius justificationibus lætemur. Dominus non accepta persona judicat mundum, & unusquisque secundum quæ facit, accipiet. Si fuerit bonus, bonitas eum antecedit; si nequam, merces nequitiæ eum sequitur. Adtendite, ne quando quiescentes jam vocati addormiamus in peccatis nostris, & nequam accipiens potestatem nostram, suscitet nos & excludat à regno Domini. Adhuc & illud intelligite, cum videritis tanta signa & monstra in populo Judæorum, & sic illos dereliquit Dominus: Adtendamus ergo, ne forte, sicut scriptum est, [a] *multi vocati, pauci electi*, inveniamur.

CAP. V.

De passionibus Christi.

PRopter hoc Dominus sustinuit tradere corpus suum in exterminium,

[a] Matth. 22. 14.

ut

ut remissione peccatorum sanctificemur, quod est sparsione sanguinis illius. Scriptum est [a] enim de illo, quædam ad populum Judæorum, quædam ad nos. Dicit autem sic: [b] *Vulneratus est propter iniquitates nostras, & vexatus est propter peccata nostra;* [c] *sanguine illius sanati sumus. Tanquam ovis ad victimam adductus est; & sicut agnus coram tondente se mutus, sic non aperuit os suum.* Supergratulari ergo debemus Domino, quia & præterita nobis ostendit, & sapientes fecit, & de futuris ut non simus sine intellectu. Dicit autem: [d] *non injuste tenduntur retia avibus.* Hoc dicit, quia juste periet homo habens viæ [e] veritatis scientiam, & se à via tenebrosa non continet adhuc. Et ad hoc Dominus sustinuit pati pro anima nostra, cum sit orbis terrarum Dominus; cui dixit die ante constitutionem sæculi: [f] *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.* Quomodo ergo sustinuit, cum ab hominibus hoc pateretur, discite. Prophetæ ab ipso habentes donum, in

---

[a] Fro more interp. rectius *scripta sunt* [b] Esai. 53. 7. [c] Legisse videtur interp. τῷ αἵματι. [d] Prov. 1. 17. [e] *viam* in MS. [f] Gen. 1. 26.

illum

τῇ ἀφέσει τῆς ἁμαρτιῶν ἁγιαζώμεθα, τοῦτέστι ἐκπιπτομῷ τοῦ αἵματος αὐτοῦ. γέγραπται γὰρ περὶ αὐτοῦ τὰ μὲν πρὸς τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων, τὰ δὲ πρὸς ἡμᾶς. λέγει γὰρ ὅτως· ἐτραυματίσθη διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ μεμαλάκισται διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν· τὴν πληγὴν αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν· ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος, ἄφωνος, ὅτως οὐκ ἀνοίξει τὸ στόμα αὐτοῦ. Ἀπροσδοκήτως οὖν δεῖ τὸν θεὸν, ὅπου τοσοῦτον ἐφανέρωσεν ἡμῖν, καὶ περὶ μελλόντων οὐκ ἔστιν ἡμᾶς ἀγνοεῖν. λέγει γὰρ ὁ μὲν ἀδίκως ἐκτείνοντας δικτύα πέρωτοῖς. τοῦτο εἶπεν, ὅτι δικαίως ἀπολεῖται ὅστις τὴν ὁδὸν ἀληθείας τῶν γνῶσιν ἔχων, ἑαυτὸν δὲ ἀπὸ τῆς τοῦ μέλανος ὁδοῦ οὐκ ἔπι κατέχων. καὶ διὰ τοῦτο ἀνέμεινεν ὁ κύριος παθεῖν ὅπι τὰ ψυχῶν ἡμῶν, καίπερ ὅλης τῆς γῆς κύριος, πρὸς ὃν καὶ εἶπεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ πρὸ καταβολῆς αἰῶνος· [a] ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν, καὶ καθ' ὁμοίωσιν. πῶς οὖν ἀνέμεινε, φησὶ τὰ ἀνθρώπων τοῦτο παθὼν, μάθετε. οἱ προφῆται [b] ἀπ' αὐτοῦ ἔχοντες

---

a Non ut Judæis, Socinianis & quibusdam Christianis maleferiatis placet; hæc in plurali efferuntur tanquam verba honoris, & pro more regio. b Veteres Prophetas Christi Spiritu affatos

LXX. ἐκλέγεσθαι.

† δωρεὰν, ἐπ' αὐτὸν ἐπεφρόντιζαν· ἐκεῖνος ἦ ἵνα καταργήσῃ † θάνατον, καὶ ἀνάστασιν ἐκ νεκρῶν ἀναδείξῃ, ἐπειδὴ ἔδει αὐτὸν ἐν τῇ σαρκὶ φανερωθῆναι, κατῆρξατο τὸ τοῖς πατράσιν ἡμῶν προεπαγγελλόμενον ἀποδῦναι καὶ αὐτὸς † λαὸν † *κενὸν ἑτοιμάζων, ἐπέδειξε ὅτι † γῆς ὢν, ὅτι † ἀνάστασιν αὐτὸς ποιήσας *κρίνει. πέρας γέ τοι διδάσκων † Ισραὴλ, καὶ τηλικαῦτα τέρατα καὶ σημεῖα ποιῶν, ἐκήρυξε, καὶ ‖ προφητεύσας αὐτόν. ὅτε δ' ὕπως ἰδίκως ἀποστόλους μέλλοντας [b] κηρύσσειν τὸ εὐαγγέλιον αὐτῷ ἐξελέξατο, ὄντας ὑπὲρ πᾶσαν ἁμαρτίαν [c] ἀνομωτέρους, ἵνα δείξῃ, ὅτι οὐκ ἦλθε καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. τότε ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν υἱὸν θεοῦ εἶναι. εἰ γὰρ μὴ ἦλθεν ἐν σαρκὶ, πῶς ἂν ἐσώθημεν ἄνθρωποι βλέποντες [d] αὐτόν; ὅτι † μέλλοντα μὴ εἶναι ἥλιον, ἔργον χειρῶν αὐτοῦ ὑπάρχοντα, βλέποντες ἐκ ἰσχύσιν εἰς ἀκτῖνας αὐτοῦ ἀντοφθαλμῶσαι.

* κενὸν. Voss.

‖ κρινεῖ. Voss.

‖ Αλλ. πέρας δ' ἔτι. Voss.

flatos fuisse non solum Patrum antiquissimi, sed D. Pet. disserte ait 1 Pet. 1. 10. a Transitionis formula apud Barnabam passim recepta. b Reddit interpres, *incipiebant*. c Orig. cont. Cels. l. 1. Hieron. adv. Pelag. ubi Ignatio imputatur sententia hæc. Intellexisse videtur Matthæum publicanum, Judam proditorem, & fortasse Petrum abnegantem Dominum, necnon Paulum persecutorem. d Soli qui serpentem æneum aspexerunt,

ἐκεῖν

illum prophetaverunt: ille autem, ut vacuam faceret mortem, & de mortuis resurrectionem ostenderet, quia in carne oportebat eum adparare, sustinuit, ut promissum parentibus redderet: & ipse sibi populum novum parans, resurrectione facta in terris agens, ostendit quod judicabit illos: & ad extremum ad vitam ducens populum Judæorum, & magna signa, & monstra faciens, non [a] crediderunt, nec dilexerunt illum. Tunc Apostolos suos, qui incipiebant prædicare Evangelium suum, elegit, qui erant super omne peccatum peccatores: ut ostenderet, quia non [b] venit vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam. Tunc ostendit se esse filium Dei. Si enim non venisset in carne, quomodo possent homines sanari videntes eum? Cum respicientes solem hunc, aliquando desiturum qui est opus manus Dei, non possint radios ejus diutius intueri. Fi-

---

salvabantur: Porro dicunt veteres, Deum tantum in filii persona videri posse.

[a] *Prædicavit, ac eum summe dilexit.* Legisse videtur interpres ἐκήρυξαν, ἢ ὑπὲρ ἠγάπησαν.

[b] Luc. 5.

lius

lius ergo Dei ideo in carne venit, ut consummationem peccatorum definiret eis, qui persecuti sunt ad mortem * Prophetas illius. Igitur ob hoc passus est: dicit autem Esaias: a *Plaga corporis illius omnes sanati sumus.* Et alius Propheta: b *Feriam pastorem, & dispergentur oves gregis.* Ipse autem voluit sic pati oportebat quippe ut in ligno pateretur Dicit enim, qui prophetat de illo: c *Parce animæ meæ à gladio.* Et: d *Confige clavis carnes meas,* e *quia nequissimorum conventus insurrexerunt in me:* & iterum dicit: f *Ecce posui dorsum meum ad flagella, & maxillas meas ad palmas. Faciem autem meam posui, tanquam solidam petram.*

---

* Matt. 23. 35. a Esai. 53. 5. b Zach. 13. 6. in Græco habetur ὅταν πατάξω, LXX. legunt πατάξον. Versio vero hæc lectioni S. Matth. 26. 31. omnino respondet. c Ps. 21. 21. d Psal. 118. 119. in Græc. καθήλωσον τὰς σαρκάς. e Ps. 21. 17. f Esai. 50. 6, 7.

Non dubito quin Barnabas scripserit (lapsus memoria) καθήλωσαν, pro ἔφυγαν; in animo habens verba Davidis Psalmo 22. unde sequentia desumuntur. Nihil huc faciunt quæ in Psalmo sunt 119. 120. Καθήλωσον ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς σάρκας μου; et ab Hebraica veritate multum abscedunt.

CAP.

ἐκεῖνον ὁ υἱὸς τ̃ θεῦ ἐς τοῦτο ἦλθεν ἐν σαρκί, ἵνα τὸ τέλειον σ̃ν ἁμαρτιῶν κεφαλαιώσῃ τοῖς δικάζουσιν ἐν θανάτῳ τοὺς προφήτας αὐτ̃. ἀκουῶ εἰς τοῦτο ὑπέμεινε. λέγει γὰρ ὁ θεὸς, [a] τῇ πληγῇ τ̃ σαρκὸς αὐτ̃ ἰάθημεν. ἔτι [b] ἐξ αὐτ̃, ὅταν πατάξω τ̃ ποιμένα, τότε σκορπισθήσεται τὰ πρόβατα τ̃ ποίμνης. αὐτὸς ἠθέλησεν ὕπνῳ παθεῖν. ἔδει γὰρ ἵνα ὀπὴ ξύλου πάθῃ. λέγει γὰρ ὁ προφητεύων ἐπ' αὐτ̣. φεῖσαί μου τ̃ ψυχ̃ς ἀπὸ ῥομφαίας· καὶ καθήλωσόν μου τὰς σαρκὰς, ὅτι συνηγμένων συναγωγαὶ ἐπανέστησάν μοι. καὶ πάλιν λέγει· ἰδοὺ τέθεικά μου τὸ νῶτον εἰς μάστιγας, καὶ τὰς σιαγόνας εἰς ἐμπάσματα [c], τὸ δὲ πρόσωπόν μου ἔθηκα ὡς στερεὰν πέτραν.

LXX. Psal.

---

a In MS. erat τῷ πληγῇ. Loca hæc ex veteri instrumento, pari modo à Salvatore & Apostolis allegantur 1 Pet. 2. 24. Matt. 26. 31. b MS. ὅτι. c al. ῥαπισμόν.

ΚΕΦ. ε'.

Ως ἀπὸ τῶν προφητῶν προεφανερώθη τὸ πάθος τοῦ κυρίου.

ΟΤΕ οὖν ἐποίησε τὰς δεκὰ ἐντολὰς, τί λέγει; τὶς ὁ κρινόμενός μοι, ἀντικάτω μοι· ἢ τὶς ὁ δικαζόμενος μοι, ἐγγισάτω τῷ παιδὶ κυρίου. καὶ ὑμῖν, ὅτι πάντες ὑμεῖς παλαιωθήσεσθε ὡς ἱμάτιον, καὶ σὴς κατεσθίεται ὑμᾶς. καὶ πάλιν λέγει ὁ προφήτης· ἐπεὶ ὡς λίθος ἰσχυρὸς ἐτέθη εἰς συντριβήν. ἰδοὺ ἐμβαλῶ εἰς τὰ θεμέλια Σιὼν λίθον πολυτελῆ, ἐκλεκτὸν, ἀκρογωνιαῖον, ἔντιμον. εἶτα τί λέγει; καὶ ὃς ἐλπίσει ἐπ' αὐτὸν, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. ὁ λίθος οὖν ἡμῖν ἡ ἐλπὶς; μὴ γένοιτο. ἀλλ' ἐπεὶ ἐν ἰσχύϊ ἔδηκε τὴν σάρκα αὐτοῦ ὁ κύριος. λέγει γάρ, καὶ ἔδηκά[a] με ὡς στερεὰν πέτραν. λέγει δὲ πάλιν ὁ προφήτης· λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας. καὶ πάλιν

[a] al. ἔθηκε.

λέγει·

CAP. VI.

Quomodo à Prophetis prædicta erat passio Dominica.

CUm autem fecit Dei præceptum, quid dicit? [a] *Quis est, qui contradicit, resistat mihi; quis æqualis futurus est mihi, propinquet puero Dei. Væ vobis, quia omnes veteraſcetis tanquam vestimentum, & tinea devorabit vos.* Iterum dicit Propheta: [b] *Tanquam lapis fortis expositus est in adflictionem.* [c] *Ecce mittam in fundamenta Sion lapidem pretiosum, electum, angularem, honorabilem.* Et quid dicit: [d] *& qui crediderit in illum,* [e] *non confundetur.* In lapide ergo *f* fides nostra? absit: sed quia in fortitudine posuit corpus illius. Ait namque: [g] *Et posui me sicut solidam petram.* Dicit iterum Propheta: [h] *Lapidem, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli.* Et iterum

---

a Isai. 50. 8, 9. *b* Esai. 8. 14. *c* Esai. 28. 16. *d* Ibid. *e* Esai. 50. 7. *f* Rectius, *vivet in æternum.* *g* Rectius, *spes.* *h* Psal. 117. 22, 23. Clem. Alex. Strom. 5. p. 577.

ait: [a] *Hic est dies magnus & mirabilis quem fecit Dominus.* Simplicius vobis scribo ut intelligatis. Ego purgamentum vestræ caritatis. Propheta rursus quid ergo dicit? [b] *Circumvenerunt me conventus nequissimorum, vallaverunt me tanquam apes.* Et iterum dixit: [c] *Super vestem meam sortes miserunt.* In carne ergo incipiente illo venire & pati, ante ostensa sunt quæ passurus erat. Dicit ergo Propheta ad Judæos: [d] *Væ animæ iniquorum, quia pessimum consilium inierunt adversus semetipsos qui dicunt inter se, circumveniamus justum; quia insuavis est nobis.* Et Moyses autem dicit ad illos: [e] *ecce hæc dicit Dominus Deus: Intrate in terram bonam, quam promisit Dominus Abrahæ, Isaac, & Jacob, & Domini estote illius terræ, quæ trahit lac & mel.* Quid dicat scientia, discite: *Credite*, inquit, *in eum, qui in carne apparebit, Jesum.* Homo enim terra est quæ patitur: cum ex terra sit figmentum Adæ. Quid

---

a Clem. Alex. Strom. 5. p. 577. b Psal. 21. 17. c Ps. 117. Psal. 21. 18. d Esai. 3. 9 Sap. 2. 12. Clem. Alex. Strom. 5. p. 577. e Exod. 33. 1. Levit. 20. 24.

ergo

λέγει· αὕτη ἐστὶν ἡ ἡμέρα ἡ μεγάλη καὶ θαυμαστὴ ἣν ἐποίησεν ὁ κύριος. ἀπόστερον ἡμῖν χαίρω, ἵνα σωθῶμεν. ἐγὼ περίψημα [a] τῆς ἁγιότητος ὑμῶν. τί δὲ λέγει πάλιν ὁ προφήτης; πεπέδηκέ με συναγωγὴ πονηρευομένων, ἐκύκλωσάν με ὡσεὶ μέλισσαι κηρίον. καὶ πάλιν λέγει, ὅτι ἐμάτισμόν μου ἔβαλον χλῆραν. ἐν σαρκὶ δὲ αὐτοῦ μέλλοντος φανερῶσθαι, καὶ πάσχειν, προεφανερώθη τὸ πάθος. λέγει γὰρ ὁ προφήτης ὅτι τῷ Ἰσραὴλ· οὐαὶ τῇ ψυχῇ αὐτῶν, ὅτι βεβούλευται βουλὴν πονηρὰν καθ' ἑαυτῶν, εἰπόντες· ἐπιδήσωμεν τὸν δίκαιον, ὅτι δύσχρηστος ἡμῖν ἐστι. λέγει δὴ καὶ μωσῆς αὐτοῖς, ἰδοὺ τάδε λέγει κύριος ὁ θεός· εἰσέλθετε εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, ἣν ὤμοσε κύριος [c] τῷ Ἀβραὰμ, καὶ Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακὼβ, καὶ κατακληρονομήσατε αὐτὴν γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι. τί λέγει ἡ γνῶσις [d], μάθετε· ἐλπίσατε [e] ὅτι τὸν ἐν σαρκὶ μέλλοντα φανερῶσθαι ὑμῖν Ἰησοῦν. ἄνθρωποι γάρ [f] ἐστι πάσχοντα· ἀπὸ προσώπου γὰρ τῆς γῆς ἡ πλάσις τοῦ Ἀδὰμ ἐγένετο. τί οὖν λέγει;

---

a Mori paratus sum ut vobis prosim. περίψημα, Hesychio, περικαθαρμα, legerem περικάθαρμα. περιψήματα. ἀντιλύτρα, ἀντίψυχα. b MS. σώσωμεν. c Legit Clem. ὁ θεὸς Ἀβραάμ. d Scilicet quis sensus spiritualis & mysticus? quæ videtur notio D. Pauli. Matt. 18. 2. e Addit Clem. φησίν. f Addit Clem. γὰρ. v. Gen. 3. 19.

2. Περίψημα sordes significat, à περίψαω, circumfrico, abstergo.

a ἡ γὴ ἡ ἀγαθὴ τὴν ξένην γάλα καὶ μέλι. εὐλογητὸς ὁ κύριος ἡμῶν, ὁ σοφίαν καὶ νοῦν θέμενος ἐν ἡμῖν τὰ κρυφίαν αὐτοῦ. λέγει γὰρ ὁ προφήτης· παραβολὴν κυρίου τις νοήσει, εἰ μὴ σοφὸς καὶ ἐπιστήμων καὶ ἀγαπῶν τὸν κύριον αὐτοῦ; ἐπεὶ οὖν ἀνακαινίσας ἡμᾶς ἐν τῇ ἀφέσει τῆς ἁμαρτιῶν, ἐποίησεν ἡμᾶς

b. Ἕτερον παιδίον ἄλλον τύπον, ὡς παιδίον b ἔχειν τὴν ψυχήν, ὡς ἂν καὶ τῷ πλάσματι ἀναπλασόμενος c αὐτὸς ἡμᾶς. λέγει γὰρ ἡ γραφὴ περὶ ἡμῶν, ὡς λέγει τῷ υἱῷ, ποιήσωμεν κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν d ἡμῶν τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἀρχέτωσαν τῶν θηρίων τῆς γῆς, καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης. καὶ εἶπε κύριος ἰδοὺ τὸ καλὸν πλάσμα ἄνθρωπος· αὐξάνεσθε e, καὶ πληθύνεσθε, καὶ πληρώσατε τὴν γῆν. ταῦτα πρὸς τὸν υἱόν. πάλιν σοι ἐνδείξω f πῶς πρὸς ἡμᾶς δευτέραν πλάσιν ἐπ' ἐσχάτων ἐποίησε. λέγει κύριος· ἰδοὺ ποιήσω τὰ ἔσχατα ὡς τὰ πρῶτα. εἰς τοῦτο οὖν ἐκήρυξεν ὁ προφήτης, εἰσελθόντα εἰς γῆν ῥ ξένην γάλα καὶ μέλι, καὶ κατακυριεύ-

a addit Clem. εἰς. b MS. παιδία per regenerationem. c MS. ἀναπλασσόμενος. d Hæc etiam ducit ad sensum mysticum, quemadmodum S. Paulus Col. 3. 10. e Vide Jo. 12. 24. & Etai. 53. 10, 11. f al. ἐπιδείξω. g Eodem modo argumentatur S. Paulus Heb. 3. 10.

σαι

ergo dicit? *in terram bonam fluentem lac & mel.* *Et benedictus Dominus noſter quia ſapientiam, & ſenſum poſuit in nobis abſconditorum ſuorum. Dicit autem per Prophetas: [a] *parabolam Domini* [b] *quis intelliget niſi ſapiens,* [c] *& peritus, & diligens Dominum ſuum?* Quia ergo, cùm nos [d] recognovit in remiſſionem peccatorum, fecit nos aliam figuram tanquam pueros habere; ut Spiritu figuraret nos. *Nos,* enim de nobis dicit Scriptura, ſicut dicit ad filium, [e] *faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram;* [f] *& ſuperſit beſtiis terræ, & avibus cœli, & piſcibus maris.* Et Dominus videns bonam figuram noſtram, dixit: *Creſcite & multiplicamini, & replete terram.* Hæc ad filium. Iterum vobis oſtendam, quomodo [g] nobis [h] cit ſecundam figuram in noviſſimis. Dicit Dominus: [b] *Ecce* [i] *facio noviſſima tanquam priora.* Propter hoc ergo prædicavit Propheta: *Intrate in terram, quæ trahit lac & mel, & dominamini ejus.*

* Interpres vocem & interponens videtur ea quæ ſequuntur pro S. Scripturæ textu laudaſſe. Fortaſſe Prov. 3. 33. aut Pſal. 118. 12 ſed Clem. Alex. præſentem lectionem Græci textus confirmat. [a] Eſai. 40. 13. [b] Prov. 1. 6. [c] Eccluſ. 1. 10. [d] *Renovavit,* rectius. [e] Gen. 1. 2. [f] Ibid. v. 26, 28. [g] In MS. *vobis.* [h] Ezech. 36. Matt. 20. 16. [i] Rectius, *faciam,* [k] Exod. 3. 8.

Ecce

Ecce igitur nos denuo formati ſumus, quemadmodum rurſus in alio Propheta dicit, *ecce inquit Dominus auferam ab eis*, hoc eſt ab eis quos Spiritus Domini prævidebat, [a] *corda lapidea & immittam illis corda carnea.* Quia ipſe incipiebat apparere, & in nobis habitare: templum enim Domini fratres inhabitatio cordis noſtri eſt. Dicit ergo iterum: [b] *& quomodo apparebo Domino Deo meo*: &, [c] *magnificabor*, inquit, *tibi confitebor in Eccleſia in medio fratrum meorum, & decantabo tibi in Eccleſia ſanctorum.* Nos ergo ſumus, quos induxit in terram bonam. Quid ergo lac & mel? Quia ab initio infans melle & deinde lacte vivificatur: ſic & per fidem promiſſionis verbo dum adnutrimur, & vivificamur, dominatum agentes terræ. Jam vero prædixit ſuperius, *creſcant & præſint* piſcibus. Quis eſt, qui poſſit modo eſſe ſuper beſtias, aut ſuper aves, aut ſuper piſces? Sentire

---

a Ezech. 11. 19. & 36. 26. b Pſal. 42. 3. c Pſ. 21. 23.

debetis,

σκηνὴ αὐτῆς. ἰδὲ οὖν ἡμεῖς ἀναπεπλάσμεθα, καθὼς πάλιν ἐν ἑτέρῳ προφήτῃ λέγει· ἰδὲ λέγει κύριος, ἐξελῶ τέκνων, (τουτέστιν ὧν προέβλεπε τὸ πνεῦμα κυείους) τὰς λιθίνας καρδίας, καὶ βαλῶ τὰς σαρκίνας αὐτοῖς· ὅπερ ἔμελλεν ἐν σαρκὶ φανερῶσθαι, καὶ ἐν ἡμῖν κατοικεῖν. ναὸς γὰρ ἅγιος, ἀδελφοί μου, τῷ κυρίῳ τὸ κατοικητήριον ἡμῶν ἡ καρδία[a]. λέγει γὰρ πάλιν κύριος· καὶ ἐν τίνι ὀφθήσομαι τῷ κυρίῳ τῷ θεῷ μου, καὶ δοξασθήσομαι; λέγει· ἐξομολογήσομαί σοι ἐν ἐκκλησίᾳ, ἐν μέσῳ ἀδελφῶν μου, καὶ ψαλῶ σοι ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ἁγίων. ἐκοῦν ἡμεῖς ἐσμεν, οὓς εἰσηγάγετο εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθήν. τί οὖν τὸ γάλα καὶ μέλι; ὅτι πρῶτον τὸ παιδίον μέλιτι[b], εἶτα γάλακτι ζωοτροφεῖται· οὕτω καὶ ἡμεῖς τῇ πίστει τῆς ἐπαγγελίας, καὶ τῷ λόγῳ ζωοτροφούμενοι ζήσομεν κατακυριεύοντες τῆς γῆς. προείρηκε δὲ[c] ἐπάνω, ὅτι αὐξανέσθαι, καὶ ἀρχέτωσαν τῆς ἰχθύων. τί[d] δὲν ὁ ἀναμένος νῦν ἄρχειν θηρίων, ἢ ἰχθύων, ἢ πετεινῶν τοῦ οὐρα-

---

a Ita etiam D. Paulus 1 Cor. 3. 16, 17. & 6. 19. *b* Veteres recens natis mel & lac adhibuisse, ex antiquorum scriptis egregie ostendit eruditissimus Vossius: mori huic pariter alludit D. Petrus 1 Epist. 2. 2. *c* γὰρ *Vsser.* *d* τὶς *Vsser.*

νῶν;

νῦ; αἰδικαιῶται γὰρ ὀφείλομεν· ὅτι τὸ ἄρχειν ἐξουσίαν ἔχειν, ἵνα τις ὑπὸτάξας κυριεύσῃ. εἰ ἔν τ᾽ γίνεται τοῦτο νῦν [a], ἄρα ἡμῖν [b] εἴρηκε. ποτέ; ὅταν κὴ αὐτοὶ τελειωθῶμεν κληρονόμοι τ᾽ διαθήκης κυρίου γενέσθαι.

ΚΕΦ. ζ.

Ὡς τράγος ἀποπομπαῖος τύπος τοῦ Ἰησοῦ.

ΟΤαῦν γοῦν, τέκνα εὐφροσύνης, ὅτι πάντα ὁ πρῶτος κύριος προφανέρωσεν ἡμῖν, ἵνα γνῶμεν ᾧ χρὴ πάντα εὐχαριστοῦντες ὀφείλομεν αἰνεῖν. εἰ οὖν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὢν κύριος κὴ μέλλων κρίνειν ζῶντας κὴ νεκρούς, ἔπαθεν, ἵνα ἡ πληγὴ αὐτοῦ ζωοποιήσῃ ἡμᾶς· πεπείσμεθα, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ οὐκ ἠδύνατο παθεῖν, εἰ μὴ δι᾽ ἡμᾶς. ἀλλὰ

---

a In literali sensu feræ naturæ animalibus non dominamur, relinquitur ut in spirituali id contingat, brutis nimirum & ferocientibus affectibus domitis: nam ad tempora Evangelii spectant illa Esaiæ, *leo & bos simul accumbent.* b ὑμῖν Usser. κὴ τελειωθῶμεν. Hic accedere videtur sententiæ Chiliastarum: ill. namq. docebant Christum annos M. regnaturum in terris, una cum Sanctis.

debetis, quia [a] supereſſe poteſtatis eſt, ut quis imperans Dominus ſit. Cum igitur id non contingat hunc, profecto nobis dixit. Quando? cum & ipſi adeo perfecti ſimus, ut hæredes ſimus teſtamenti Domini.

CAP. VII.

Quomodo caper emiſſarius typum gerit Domini Jeſu.

INtelligite ergo, filii dilecti, [b] quia omnia bonus Dominus oſtendit nobis, ut ſciremus, cui per omnia gratias agere debeamus. Si ergo filius Dei, cum ſit Dominus, qui incipiet judicare vivos & mortuos, paſſus eſt, ut plaga illius vivificaret nos: credamus, quia filius non poterat pati, niſi propter nos.

---

a Per *ſupereſſe*, intelligit *præeſſe*, aut *dominari*.

b Quæ hic dicuntur de iis *quæ bonus Dominus oſtendit*, videntur reſpicere, quæ ſupra dicta erant quod *Benedictus Dominus qui & ſapientiam*, &c. pro more hujus ſcriptoris, qui à ſe propoſita denuo retractat.

Sed

Sed & cruci affixus potatur aceto & felle. Audite quemadmodum de hoc significaverint sacerdotes templi in scripta lege præcepti, ut si quis non [a]jejunaret jejunium, morte moreretur, præcepit Dominus: quia ipse pro peccatis nostris incipiebat vas spiritus sui offerre hostiam; [b]ut & figuram quæ fuerat sub Isaac, qui oblatus est ad aram, consummaret. Quid igitur dicit in Propheta? [c] *& manducent de hirco, quem oblaturi sunt ad jejunium pro omnibus peccatis.* Attendite diligenter: *& manducent sacerdotes soli omnes intestinum non lotum cum aceto.* Ad quid? quoniam me,

---

a Levit. 23. 29. b Genes. 25. c Numb. 29. 7, 11. Hæc quæ sequuntur tam exactam legis Mosaicæ & rituum Judaicorum cognitionem sapiunt, scriptoremque non modo Israelitam, sed etiam Levitam, qualis erat Barnabas, fuisse demonstrant; ut omnino mirum sit, ex levissimis conjecturis, aliquibus in mentem venisse, illum ex Ethnico fidem Christianam accepisse.

σταυρωθεὶς ἐποπίζετο ὄζει καὶ χολῆ· ἀκούσατε πῶς καὶ τοῦτο πεφανερώκασιν οἱ ἱερεῖς τοῦ λαοῦ, γεγραμμένης ἐντολῆς αὐτοῦ. ὃς ἂν μὴ νηστεύσῃ τῇ νηστείᾳ [a], θανάτῳ ἐξολοθρευθήσεται, ἐνετείλατο κύριος. ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν ἤμελλε σκεύει [b] τοῦ πάθους προσφέρειν θυσίαν· ἵνα καὶ ὁ τύπος ὁ γραφεὶς ὅτι Ισαὰκ τοῦ προσενεχθέντος ὅτι τὸ θυσιαστήριον τελειωθῇ. τί οὖν λέγει [c] ἐν τῷ προφήτῃ; καὶ φαγέτωσαν [d] ἐκ τοῦ τράγου τοῦ προσφερομένου τῇ νηστείᾳ ὑπὲρ πασῶν τῶν ἁμαρτιῶν. προσέχετε ἀκριβῶς, καὶ φαγέτωσ[e] οἱ ἱερεῖς μόνοι παν-

---

τες

a Diem expiationis peculiari ratione redemtionem à Domino noſtro partam exhibere, docet nos Apoſtolus ad Heb. 9. *b* Corpus vas animæ pariter dicitur, 1 Theſſ. 4 4. *c* Verba illa τί οὖν λέγει non videntur denotare voces Prophetæ alicujus, ſed eſſe explicationem myſterii latentis in ritu legali à Moſi propoſito: quod adnotaſſe non pigebit. *d* *In die Cippurim hircus pro peccato* oblatus, *comedebat. r veſperi.* Temedin umuſuphia c. 10. ſect. 1. Porro victimis piacularibus, nemini niſi Sacerdoti, ejuſque filio veſci licuit, neque his niſi intra ſanctuarium. Confer Num. 18. 9,10. cum Lev. 6. 16. & Levit. 23. 20. Dicis ergo cauſa comedebat Sacerdos ſummus de ſacrificio *hirci oblati extrinſecus inter veſperas*, jejunium interim continuante populo, uſque dum ipſe finitis omnibus diei muniis è ſanctua-

τῆς τὸ ἔντερον [a] ἄπλυτον μὴ ὄζῃς. πρὸς τί ἐπειδὴ ἐμὲ εἶδον ὡσεὶ ἀμαρτῶν μέλλοντα τῷ λαῷ τῷ χωνῷ προσφέρειν τὴ σάρκα μὺ μέλλετε ποπζειν χολιὼ μὴ ὄζῃς· φάγετε ὑμεῖς μόνοι [b], τῷ λαῷ νησεύοντος καὶ κοπτομένῳ ὅτι σάκκῳ καὶ σποδῷ. ἵνα δείξῃ, ὅτι δεῖ αὐτὸν παθεῖν ὑφ' αὐτῶν. πῶς οὖν ἐντείλατο; προσέχετε. λάζετε δύο τράγους καλοὺς καὶ ὁμοίους [c], καὶ προσενέγκατε· καὶ λαζέτω ὁ ἱερεὺς τὸ ἕνα εἰς ὁλοκάυτωμα, τί δὲ ἵνα τί ποιήσωσιν; ὄπισθα πάρατες, φησὶν, ὁ εἷς. προσέχετε πῶς ὁ τύπος τῷ Ιησῷ φανε-

---

rio prodiret: & tunc demum ille juſtam cœnam ſumebat; *invitatis amicis, quando in pace exierat è ſanctuario*: ut habetur Cod. Joma. c. 7. ſect. 4. & Abod. yom haccipurim, c. 4. in fin. [a] Ritus manducandi inteſtina non lota aceto, videbatur deſumtus à ſolennitate paſchali, ubi agnus comedendus dicitur δὴ πικρίσων, ἀλλ' ἑψήσων ἐν ὕδατι ἀλλ' ὀπλὰ πυρὶ, Exod. 12. 9. cujus miniſterii circumſtantias paſſionem dominicam reſpicere, docent Apoſtoli. Vide Jo. 19. 36. & 1 Cor. 5. 7. [b] Hircos ſimiles eſſe debere docent Rabbini. Ita in Cod. Joma. c. 6. ſect. 1. dicitur quod *de duobus hircis dici expiationis mandatum eſt, quod erant pares aſpectu, ſtatura, pretio, & eodem tempore capi debere* addit Maim. in Yom haccippur. [c] Solenne eſt Barnabæ in hac Epiſtola, cum Judaicum aliquem ritum propoſuerit, & ad redemtionis

pro peccatis populi [a] mei incipientem offerre corpus meum, potabitis aceto cum felle, manducate vos soli, populo jejunante & [b] plangente in cilicio & cinere. Et ut ostenderet, quia ab illis debet pati, sic præcepit: [c] *Sumite hircos duos bonos similes, & offerte, & accipiant sacerdotes unum holocaustum pro peccatis, alium autem in maledictionem.* Adtendite, quomodo figura Jesu ostende-

a. novi.

---

demtionis nostræ mysterium deduxerit, tractationem particularem resumere; hic ergo observat sacerdotem cum de sacrificio comederit, adumbrasse Dominicam passionem non pro suis, sed aliorum peccatis toleratam; cum universalis sit regula, neminem comedere de sacrificio expiatorio pro peccatis suis. Et proprio frui scelere: hinc insuper discendum, Dominum esse illam expiationem quæ comedebatur cum *amaritudinibus*: de qua re Evangelista Matt. 26. 23. Nam ne illa circumstantia inobservata præteriret Dominus in cœna paschali proditoris Judæ indicium, intinctionem in jusculum illud turbidum, esse voluit.

a Ut Græco textui responderetur, legendum *novi*. Vocula & in Græco desideratur. b *Plangite vos*, interpres Latinus. c Levit. 16. Christum dominum *pro nobis*, *maledictum factum*, docet Apostolus, Galat. 3. 13.

ostendebatur. [a] *Expuite in illum*, inquit, *omnes, & pungite, & imponite lanam coccineam circa caput illius, & sic in* [b] *aram ponatur: & cum ita factum fuerit,* [c] *adducite, qui ferat hircum in eremum, & auferat, & ponat illam in stirpem, quæ dicitur rubus; cujus & fructus in agris adsuevimus invenientes manducare:*

---

a Mala tractatio ejus qui hircum emissarium eduxit in Tract. Joma. c. 6. sect. 4 sic enarratur: *erines ei vellicabant: & dicebant, vade & exi, vade & exi.* Et Gemara Babylon. *quare diutius manet hircus iste cum peccata populi tam numerosa sunt.* Idem mos apud Gentes invaluit, qui rebus in arcto positis, maleficum, & nullius pretii hominem, stola indutum pro expiatione civitatis immolabant, postquam eum contumeliis omnimodis oneraſſent; is vero piaculum & catharma dicebatur. Huic inclamatum, rem enarrante Aristophane in Acharn. ὦ φθείρων κἀθάρμα, κἀπροσδιόνυσον ἡμῖν ἄπει. Pari modo, Salvatore nostro sputo & colaphis pessime habito, cum morti destinaretur; clamore vulgi ingeminatum; *tolle, tolle, crucifige.* b Interpres Latinus habet, *aram*; sed *eremum* reponi debere non tantum textus Græcus, sed etiam res ipsa, satis indicat. c Rectius, *adducit qui fert* &c. Primi peccati maledictionis pars erat, quod terra spinas produceret, infrugiferæ illæ fuerant quidem: eam vero quam Dominus gessit, frugiferum fuisse discimus, ut ostenderetur maledictionem jam cessasse; ~~nec desperandum, colligi posse uvas de spinis,~~ & de tribulis ficus.

ἀκανθῶ-

φανερῶται. καὶ ἐμπτύσατε [a] πάντες, καὶ κολαφίσατε, καὶ περιθεῖτε τὸ ἔριον τὸ κόκκινον [b] περὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ· καὶ ὕτως εἰς ἔρημον βληθήτω. καὶ ὅταν γένηται ὕτως, ἄγει ὁ βαστάζων τὸ τράγον εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ἀφαιρεῖ τὸ ἔριον, καὶ ὀπτήσουσιν ὀπὶ φρύγανον τὸ λεγόμενον ξαχίν [b], ὃ καὶ τὰς βλαστὰς ἐπώδαμβε τρώγειν ἐν τῇ χώρᾳ εὑρίσκοντες·

---

[a] ἐκπτύσατε, *Cotel.* [b] Lanam hanc coccineam Talmudiſtæ *linguam* appellant quæ hirci emiſſarii capiti appenſa erat, ut denotaret, prout verſu 19. cap. 16. Levit. dicitur: *impoſitas eſſe omnes iniquitates filiorum Iſrael, capiti ejus.* Bajulus vero hirci prædicti, cum eum ad rupem Zuck perduxiſſet, rem enarrante codice Joma cap. 6. ſect. ult. *linguam coccineam dividebat, dimidium ad rupem*, nimirum in ſpinam illic creſcentem: alterum vero, *dimidium inter cornua ejus alligabat.* Nugantur porro Gemarici, aliquando albeſcere coccinum, quandoque ruborem retinere, prout expiatio rite aut ſecus perageretur: quo reſpicere volunt illud Iſai. 1. 18. *ſi fuerint peccata veſtra ut coccinum, quaſi nix dealbabuntur.* Utcunque res ſit, pariter accidebat in tractatione Domini noſtri; qui veſte coccinea à Pilati militibus indutus, Marc. 15. 17. imo inſuper & alba, λαμπρᾷ ab Herode Luc. 23. 11. Locum hunc fere integrum, ſcriptis ſuis inſeruit Tertull. adv. Judæos, necnon lib. 3. cont. Marcion. cap. 7. Pertractat etiam Juſtinus Martyr dial. cum Tryphone p. 259. qui pariter, agnum paſchalem verubus transfixum Domini noſtri crucifixionem exhibere oſtendit. [c] al ῥαχὶν, & ῥαχήν. Rubum qua ſepibus materiem præbet ῥαχίζω dici, ad-

ραχῦς. ρίσκοντες· ὕτως μόνης ἡ ῥαχίης οἱ καρποὶ
Vossi. γλυκεῖς εἰσι. πῶ ἔν ἡ τῦτο; προσέχετε· ἡ
μὴ ἕνα ὅπη τὸ θυσιαστήριον, ἢ ἡ ἕνα ὅπη
κατάρατον. καὶ ὅτι ἡ ὅπη κατάρατον ἐστε-
φανωμένον; ἐπειδὴ ὅ φησιν αὐτόν, τότε
τῇ ἡμέρᾳ ἡ ποδήρη ἔχοντα ἡ κόκκινον
περὶ ἡ σάρκα· καὶ ἐρῦσιν· ἆχ ἕτός ὅζιν, ὃν
πόλε ἡμεῖς ἐσταυρώσαμεν ἐξευθενήσαντες, καὶ
κατακεντήσαντες, καὶ ἐμπαίξαντες; ἀλη-
θῶς ἕτος ἦν, ὁ τότε λέγων ἑαυτὸν υἱὰν θεῦ
εἶ). πῶς γὰ ὁμοίως [a] καὶ τῦτον, ὁμοίως τὰς
τράγας [b] καλὰς, καὶ ἴσας· ἵν' ὅταν ἴδωσιν
αὐτὸν τότε ἐρχόμενον [c] ἐκπλαγήσονται ἐπὶ
τῇ ὁμοιότητι τῦ τράγε. ὑκοῦν ἴδε ἡ τύ-
πον τῦ μέλλοντος πάσχειν Ιησῦ. πῶ δὲ, ὅτι
τὸ ἔριον εἰς μέσον πῦ ἀκανθῶν πιθέασι;
τύπῳ ὅζι τῦ Ιησῦ τῇ ἐκκλησίᾳ κείμενῳ.
ἵνα ὸς ἐὰν θέλῃ τὸ ἔριον ἆραι τὸ κόκκινον,

---

monuit in notis suis Eruditissimus Isaacus Vossius, qui coronam Domini spineam exinde confectam optime conjicit. [a] ὡς γὰ ὁμοίως, κατὰ τῦτο ὁμοίως, vel εἰς τῦτο. [b] Quia unus idemque hircus non potuit mortem Christi & ejusdem resurrectionem commode repræsentare, duo adhibiti sunt: porro ut alter alteri per omnia similis, ita Dominus eorum utrique. [c] In Græco *venientem* interpres legisse videtur βοσκόμενον.

θεῦ

re: *ſic fructus ſolius hujus ſtirpis dulces inveniuntur.* Ad quid ergo hoc adtendite: *Unum ad aram, alium tanquam maledictum.* Et quare is, qui maledictus, coronatus? [a] Quia videbunt illum tunc in die chlamydem habentem coccineam circa corpus, & dicent: Nonne hic eſt, quem nos crucifiximus faſtidientes, & conſpuentes, & compungentes? Vere hic fuit, qui tunc ſe dicebat [b] eſſe filium Dei. Sicut ergo ſimilis, *ſic ſimiles hircos bonos & æquales*; ut cum viderint [c] unum ex illis tunc paſcentem admirentur in ſimilitudine capri. Ergo [d] videtis figuram ejus, qui paſſurus erat, Jeſu. Quare & lanam in medio ſpinarum ponunt? Figura Jeſu Eccleſiæ poſita eſt: [e] quia qui voluerit tollere lanam

---

a Zach. 12. 10. Jo. 19. 37. b Matt. 27. 54. pro πᾶς legit interpres ὃς. c Magis diſtincte reddit interpres, quod in Græco, habetur ἀὐτὸν, *unum ex illis*; caper enim emiſſarius ſolus ſupererat, altero prius mactato. d Quod in Græco contextu eſt ἴδε, interpres reddidit, *videtis*. Et fortaſſe ἴδε ἡ, quod nunc obtinet, legit ἴδετε, quæ melior lectio. e Quod interpres reddit, *quia*, in Græco eſt ἵνα. Etiam hircus qui Geneſ. 22. in holocauſtum offerebatur ab Abrahamo, vice filii unigeniti, & oblationis Dominicæ typum geſſit; inter vepres in rupe montis Moriæ comprehendebatur.

coccineam

coccineam, oportet illum multa pati propter spinæ nequitiam, & coartatum sic dominari illius. *Sic*, inquit, *qui volunt me videre, & adtingere regnum meum, debent compressi, & multa passi accipere.*

CAP. VIII.

Quomodo vacca rubra typum gerit Domini Jesu.

QUam autem [b] figuram putatis esse: quia præceptum est populo Judæorum offerre vaccam homines, in quibus peccata consummata sunt, & occisam comburere, & tollere tunc ci-

---

a Hoc sæpius ingeminat Dominus noster, Matt. 7. 13, 10. 38. 16. 24. *b* Numb. 19, recte in hoc sacrificio cujus omnis apparatus prorsus contrarius erat, ritibus aliarum victimarum quarumcunque; nimirum quod nec à sacerdote, nec ad altare, ne quidem intra urbis sanctæ limites perageretur, abolitio præfigurabatur totius Leviticæ oeconomiæ.

nerem.

δεῖ αὐτὸν πολλὰ παθεῖν [a], διὰ τὸ εἶ φο-
βερὰν πλὴ ἄχρι θαν, καὶ θλιβέντα κυριεῦσαι.
ὕτω, φησὶν, οἱ θέλοντές με ἰδεῖν, καὶ
ἅψασθαί μου τ βασιλείας, ὀφείλουσι θλιβέν-
τες καὶ πολλὰ παθόντες λαβεῖν με.

ΚΕΦ. κ'.

Ὡς δάμαλις πυῤῥὰ τύπος ὀξὶ
ᾧ κυρίῳ ἰησοῦ.

Τίνα ὃ δοκεῖτε τύπον εἶ, ὅτι ἐντέλ-
λεται τῷ Ισραὴλ προσφέρειν δάμαλιν
τοὺς ἄνδρας ἐν οἷς ἁμαρτίαι τέλειαι [b], καὶ
σφάξαντας κατακαίειν· καὶ αἴρειν τότε πλὴ
ασσοδὸν

---

a Per multas tribulationes introitum in regnum cœlorum obtinendum, docet Barnabas cum D. Paulo Act. 14. 22. *b* Dicunt Judæi *summum sacerdotem huic muneri obeundo exemtum, quod pollueret eos qui in eo ministrabant*, Maim. in Parah. c. 1. sect. 11. Imo non modo Judæus sed alienigena quilibet vaccæ mactandæ suffecerat, & etiam eidem comburendæ idoneus habebatur; quod in Num. 19. 3. adnotat Solom. Jarchi, siquidem

ἀποδὸν παιδία, καὶ βάλλειν εἰς ἄγγη, καὶ σφραγίζειν τῷ ξύλῳ [a] τὸ ἕρπον τὸ κόκκινον, καὶ τὸ ὕσσωπον, καὶ ὅτε φαντίζειν τὰ παιδία [b] καθ' ἕνα τὸν λαόν· ἵνα ἁγνίζωνται ὑπὸ τῶν ἁμαρτιῶν; νοεῖτε, ἂν, πῶς ἁπλότητι λέγει ὑμῖν. ὁ μόχλος ἕτοιμός ἐστιν ὁ Ἰησοῦς· οἱ προσφέροντες ἄνδρες ἁμαρτωλοὶ οἱ προσενέγκαντες αὐτὸν ἐπὶ σφαγήν. εἶτα ἀκέπι ἄνδρες, ἀκέπι ἁμαρτωλῶν ἡ δόξα [c]. οἱ δὲ ῥαντίζοντες

ter ὁμοιότητι.

---

quidem dicatur hæc fieri debere, *in oculis*, hoc est saltem in conspectu sacerdotis. Ritum hunc Dominicam expiationem respexisse, diserte ostendit D. Paulus Heb. 9. 13. Imo ipse Maimonides, quando memorasset novem Juvencas rubras à tempore Mosis, ad Templi destructionem combustas fuisse, subjungit: *Decimam à Messia rege expectari.* Maim. in Parah cap. 3. sect. 4. De cinerum reservatione ait Maimonides, *quemlibet Israelitam illi curæ idoneum esse, & vas quodlibet sufficere, licet sit fictile*; & demum concludit, *neminem esse in Israele qui nimium sit vilis*, Parah. c. 13. sect. 13. [a] Voces, τῷ ξύλῳ, ex Latino restitui debere, res ipsa monet. [b] Mentio trium puerorum aspergentium, verbis legis Mosaicæ Num. 19. vers. 18, & 19. videtur inniti. Patriarcharum Abrahami, Isaaci & Jacobi rationem hic habitam fuisse docetur, siquidem promissa iisdem facta ad semen Ipirituale pertinebant, quod ubique fere per N. Testamenti decursum asseritur. Pariter δωδεκαφύλου Apostolorum numerum designasse res est notissima. [c] Quæ hic dicuntur de *gloria*, ad Divinæ præsentiæ

nerem pueros, & mittere in vaſa fictilia, & ſuſpendere in ligno lanam coccineam & hyſſopum, & ſic ſpargere pueros circa ſingulas turbas populi, ut ſanctificentur à peccatis? Videte ergo, quomodo in [a] ſimilitudine dicat nobis. Vacca iſta erat Jeſus [b]; qui offerebant, homines peccatores, hi qui obtulerunt eum ad victimam ſed nunc non amplius viri, nulla amplius peccantium

---

ſentiæ pignus in arca fœderis videntur referenda, & excidium Hierololymitanum reſpicere: nam Epiſtolam hanc poſt πανολεθρίαν iſtam fuiſſe conſcriptam, infra docemur. Privilegia Judaica recenſens S. Paulus, dicit quod penes illos eſſent ἡ δόξα καὶ αἱ διαθῆκαι, καὶ ἡ νομοθεσία, &c. Rom. 9. 4. Niſi forte, hæc verba ſint interpretamentum ſententiæ illius quæ præceſſit *ſpargere pueros circa ſingulas turbas populi, ut ſanctificetur à peccatis*: & tunc obtinebit lectio codicis Uſſeriani, εἴτε ἀνάτε ἄνδρες ἁμαθωλοὶ, ἀνάτε ἁμαρτωλῶν ἡ δόξα. Poſt conſperſionem viri iſti non amplius ſunt peccatores, nec pro peccatoribus habentur. *a* Fortaſſe *ſimplitudine*, in Græco ἁπλότητι. *b* Laudatur ab Hieron. in Ezech. 43. 19. Porro vacca illa rubra quæ in populo Iſraelitico expiationi deſtinabatur, à Rabbinis vitulum aureum reſpexiſſe credebatur. Quinimo exiſtimabant, nefas illud per nulla tempora veniam accepiſſe: ſed in omni clade, unciolam vituli aurei fuiſſe intermiſtam. Domini vero noſtri expiatio, non modo iſtud; ſed peccata ſuſtulit totius mundi, Jo. 1.

gloria.

gloria. Qui ſparſerunt pueri, hi erant, qui nuntiaverunt nobis remiſſionem peccatorum, & caſtitatem præcordii noſtri: quibus dedit Evangelii poteſtatem; qui ſunt duodecim in teſtimonium tribuum: quia duodecim ſunt tribus [a] Judæorum ad prædicandum. At cur tres pueri aſpergentes? nempe in teſtimonium Abrahami, & Iſaaci, & Jacobi, quod ii magni fuerint coram Deo. Quare ergo & [b] lana in [c] ligno eſt? quia regnum Jeſu in ligno exiſtit. Idcirco qui crediderit in illum, vivet in perpetuum. Quare autem in unum lanam & hyſſopum? quia in regno illius dies erunt nequiſſimi, & ſordidi, quibus nos ſanabimur; quandoquidem qui corpore ægrotat, à ſordibus per hyſſopum curatur; & pro-

---

[a] Rectius, *Iſraelitarum.* [b] De lana primo inquirit cur illa adhibita, reſpondet lanam fidem deſignare, hac enim in Chriſti oves tranſimus. [c] Secundo de ligno interrogat, & reſpondet crucem reſpici. Porro quando dicitur regnum Jeſu eſſe de ligno, videtur Barnabas reſpexiſſe locum Pſalmi 96, quem ſolenniter laudant Juſtin. Martyr. Tertull. aliique ex vetuſtiſſimis patribus. Forte etiam D. Paulus Col. 2. 15. illuc oculum intendit.

pter

ξαντίζοντες παῖδες, εὐαγγελιζόμενοι ἡμῖν τ ἄφεσιν τ ἁμαρτιῶν, καὶ τ ἁγνισμὸν τ καρδίας· οἷς ἔδωκε τὸ εὐαγγέλιον τ ἐξουσίαν, ὅσοι δεκαδύο εἰς μαρτύριον τ φυλῶν· ὅτι δεκαδύο αἱ φυλαὶ τ Ισραὴλ εἰς τὸ κηρύσσειν. διὰ τί ὑ τρεῖς παῖδες οἱ ῥαντίζοντες; εἰς μαρτύριον Αβραὰμ, κὴ Ισαὰκ, κὴ Ιακώβ· ὅτι ἦσαν μεγάλοι τῷ θεῷ. ὅ, τί ὑ τὸ ἔριον ὁπὶ τὸ ξύλον; ὅτι ἡ βασιλεία τ Ιησ ὁπὶ τῷ ξύλῳ. διότι οἱ ἐλπίζοντες εἰς αὐτὸν ζήσονται εἰς τ αἰῶνα. διὰ τί ὑ ἅμα τὸ ἔριον καὶ τ ὕσσωπον; ὅτι ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτ ἡμέραι ἔσονται πονηραὶ [a] κὴ ῥυπαραὶ, ἐν αἷς ἡμεῖς σωθησόμεθα· ὅτι κὴ ἀληθῶς τ σάρκα διὰ τ ξύπε τ ὑσσώπε ἰᾶται. καὶ

---

a Dies Meſſiæ fore nequiſſimos docent Rabbini. Lana, coccinum & hyſſopus hic memorata; ſunt illa ipſa quæ ad lepræ mundationem fuerant adhibita; cujus immundities omnes alias ſuperare credebatur; & proinde peccatorum labi deſignándæ maxime accommoda. Lotio eorum in aqua qui hoc miniſterio polluebantur, luſtrationem baptiſmalem præfigurabat.

BIBLIOTHECA BODLEIANA

διὰ τοῦτο οὕτω γενόμενα ἡμῖν μᾶλλον ὅτι φαιν-
ρά[a], ἐκείνοις δὲ σκοτεινά· ὅπου ἔστι νόμος
φωτὸς τοῦ κυρίου.

ΚΕΦ. θ'.

Περὶ πνευματικῆς τοῦ ὠτίου καὶ καρδίας περιτομῆς.

ΛΕγει γοῦν πάλιν περὶ τοῦ ὠτίου, πῶς περιέτεμεν ἡμᾶς, καὶ τὴν καρδίαν, λέγει, ὁ κύριος ἐν τῷ προφήτῃ[b]· εἰς ἀκοὴν ὠτίου ὑπήκουσέ[c] μου, καὶ πάλιν λέγει· ἀκοῇ ἀκούσονται οἱ πόρρωθεν, καὶ ἃ ἐποίησα, γνώσονται. καὶ, περιμηδήσεσθε, λέγει κύριος, τὰς καρδίας ὑμῶν. καὶ πάλιν λέγει· ἄκουε Ισραὴλ, ὅτι τάδε λέγει ὁ κύριος ὁ θεός σου. καὶ πάλιν τὸ πνεῦμα κυρίου προφητεύει·

---

a Lectionem legis nobis esse lucidam, Judæis vero obscuram similiter docet S. Paulus, 1 Cor. 3. 15. b Circumcisionem aurium & cordis Deum exposcere, tam Prophetæ in Vetere Testamento, quam Apostoli in novo passim admonent. c MS. ὑπήκουσε.

πὶς

pter hoc dum sic fiunt, nobis quidem lucida sunt, illis autem obscura, quia non audierunt vocem Domini.

CAP. IX.

De Spirituali aurium & cordis circumcisione.

DIcit autem iterum de auribus, quomodo circumcidat aures præcordii nostri. Dixit Dominus per Prophetam: [a] *auditu auris exaudivit me.* Et iterum dicit: [b] *Auditione audient, qui longe sunt, & quæ faciet, scient.* Et, [c] *Circumcidite*, dicit Dominus, [d] *aures vestras*: & iterum dicit: [e] *Audi Israel, quia hæc dicit Dominus Deus tuus.* Et iterum Spiritus Domini prophetat:

---

a Psal. 17. 45. b Psal. 17. 45. Esai. 33. 13. c Jerem. 4. 4. d In Græco, καρδίας. e Jer. 7. 2. ~ Rectius, *fecit*.

a quia

[a] *quia qui vult vivere in perpetuum, auditione audiat vocem pueri mei.* Et iterum dicit: [b] *Audi cœlum, & percipe auribus terra, quia Dominus locutus est* hæc in testimonium. Et iterum dicit: [c] *Audite verbum Domini, principes populi hujus* Et iterum dicit: [d] *Audite, filii, vocem clamantis in eremo.* Ergo [e] circumcidit aures nostras, ut audito verbo credamus. Circumcisio enim in qua confidebant, irrita facta est. Circumcisionem autem dixit, non corporis fieri. Sed [f] prætereunt: quia angelus nequam decepit illos: ait eis, [g] *Hæc dicit Dominus Deus vester. Hic invenio novam legem.* [h] *Væ illis, qui seminant in spinis.* [i] *Circumcidite vos Domino vestro.* Et quid hoc est quod dicit, audite Dominum vestrum: & circumcidite nequitiam de præcordiis vestris. Dicit autem iterum: [k] *Ecce dicit Dominus: omnes nationes sine circumcisione corporis sunt, ac præputium habent; hic autem populus sine circumcisione cordis est.* Sed inquies: etiam circumcisus est populus in signum: sed & omnis Idumæus & Arabs, & omnes sacerdotes idolo-

---

a Ps 33. rectius, *quis est.* b Esai. 1.2. c Esai. 1. 10. d Esai. 40. 3. e le. *circumcidite.* f *prævaricati sunt.* g Hier. 4 3. MS. *docebat Hier.* 7. 26. h Rectius, *nolite ferere.* i *Circumcidite duritiem cordis vestri, & cervicem vestram ne induretis.* k Hier. 9.25.

rum

πέ δῖ ὁ θέλων ζῆσαι εἰς τ αἰῶνα; ἀκοῇ
ἀκουσάτω τ φωνῆς τ παιδός μυ. καὶ πάλιν
λέγει· ἄκουε ὕρανε, καὶ ἐνωπίζω ἡ γῆ, ὅτι
κύριος ἐλάλησε ταῦτα εἰς μαρτύριον. καὶ
πάλιν λέγει, ἀκούσατε λόγον κυρίυ ἄρχον-
τες τῦ λαῦ τύτυ. καὶ πάλιν λέγει· ἀκούετε,
τέκνα, τ φωνῆς βοώσης ἐν τῇ ἐρήμῳ. ἐκὼν
παρέτεμψ ἡμῖν τὰς ἀκοὰς, ἵνα ἀκούσαν-
τες λόγον πιςδώωμψ· ἡ γὸ παρτομὴ, ἐφ' ᾗ
πεποίθασι, καταργηται. παρτομὴν γὸ εἴ-
ρηκεν, ἡ σαρκὸς γνωθῆναι. ἀλλὰ παρέδηκε·
ὅτι ἄγγελος πονηρὸς ἐσόφισεν αὐτύς. λέγει
πρὸς αὐτύς· τὰ ὑ λέγει κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν,
ῥάδε εὑρίσκωνέαν ἐν τολὶν, μὴ ποιῆρητε ἐπ' ἀκάνθαις, περιμήνητε τῷ κυρίῳ ὑμῶν· καὶ
τί λέγει; ἀκούετε τ κύριον ὑμῶν, καὶ περιμή-
νητε τὸ σκληρὸν τ καρδίας ὑμῶν, καὶ τ πρό-
χηλον ὑμῶν ἐ μὴ σκληρύνητε. καὶ πάλιν· ἰδὲ,
λέγει ὁ κύριος· πάντα τὰ ἔθνη σαρκὶ ἀπε-
ρίτμητα, ἀκρόβυστα, ὁ ὑ λαὸς ὗτος ἀπερίτμη-
τος καρδίᾳ. ἀλλὰ ἐρεῖς, καὶ μὴν περιτέμνεται
ὁ λαὸς εἰς σφραγῖδα. ἀλλὰ καὶ πᾶς Σύρος,
καὶ Ἄραψ, καὶ πάντες οἱ ἱερεῖς τῆς εἰδώ-

a. Interpres leg. ὑμᾶς.

a. LXX. habent, Νεώσατε ἑαυτοῖς νεώ-
ματα. b. vox Σαρκὶ non addenda erat, quia
nec fontes Heb. nec LXX agnoscunt λαον.

λων. ἆρα ἓν καὶκεῖνοι ἐκ τῆς ἀληθινῆς αὐτῶ εἰσιν; ἀλλὰ ϗ οἱ Αἰγύπτιοι ἐν τῆ περιτομῆ εἰσι. μάθετε ἓν, τέκνα, πᾶσι παίτων πλουσίως, ὃς λέγει ὑὸς ἀβραάμ, ἐκ παίτων τῶ ἐθνῶν, ὅτι ἀβραὰμ ὁ πρῶτος περιτομὴν δοὺς ἐν πνεύματι, προβλέψας εἰς τὸ ἰησοῦν a, περιέτεμε λαβὼν τριῶν γραμμάτων δόγματα· λέγει γὰρ ϗ περιέτεμεν ἀβραὰμ ἐκ τῶ οἴκου αὐτῶ ἀνδρας δέκα ϗ ὀκτὼ καὶ τριακοσίους. τίς οὖν ἡ δοθεῖσα αὐτῷ γνῶσις; μάθετε τοὺς δεκαοκτὼ πρώτους, εἶτα τοὺς τριακοσίους· τὸ μὲν δέκα ϗ ὀκτὼ, I. δέκα, H b. ὀκτὰ. ἔχεις ἰησοῦν· ὅτι δὲ σταυρὸς ἐν τῷ, T, ἐν οἷς ἤμελλεν ἔχειν

---

a Interpres non υἱὸν legit, sed *ἰησοῦν*, & scriptoris scopus id poscere videtur. b Compendia illa dictionum quæ Plutarchus definit, σημεῖα ἐν βραχέσι τύποις πολλῶν γραμμάτων δύναμιν ἔχοντα, priscis seculis fuerunt in usu. Simplicissima siglorum istiusmodi ratio erat, ut initiales dictionum literæ, pro integris vocibus substituerentur; quod in Marmoribus, & prænominum designatione apud Authores veteres passim occurrit. Ita Christiani per *ἰχθὺς, ἰησοῦν χριστὸν θεοῦ υἱὸν σωτῆρα* indigitabant. Siglam porro illam inter Christianos primorum seculorum receptissimam fuisse, ex Tertulliani libro de Bapt. manifestum habetur. Unde minime mirum, literas *ιη. τ. ἰησοῦν σταυρωθέντα*, iisdem designasse. Atque hoc ipsum ab Irenæo discimus. inva-

rum. Ergo & hi de teſtamento ſunt? ſed & Ægyptii circumciſionem uſurpant. Diſcite igitur, filii, de omnibus abunde quos dicit filios Abrahæ de omnibus gentibus: quia Abraham primus circumciſionem dedit in Spiritu, quod proſpiciebat in Jeſum, circumcidit accepta trium literarum conſtitutione; narrat enim: Et circumcidit Abraham de domo ſua homines trecentos octodecim. Quæ igitur illi data eſt cognitio? Diſcite quia primo octodecim, tum trecenti ſunt; & diſtinctione facta dicit decem & octo. Habes in duabus literis Jeſum, (in quibus)

---

invaluiſſe, ejus ſeculo, qui ait Gnoſticos, per *præcedentes nominis Jeſu duas literas, ι. & η. octodecem annas, ſignificanter manifeſtare.* His addantur quæ habet Clem. Alex. Strom. 6. p. 656. εἶναι τὲ μὴν κυριακὴ σημεῖα τύπον κατὰ τὸ χῆμα τὸ τριακοσιοστὸν στοιχεῖον· τὸ δὲ ι. καὶ τὸ η. τέκμαρ σημαίνειν τὰ σωτήριον, &c. Quod poſtquam obtinuit, & deſerviret literis formatis conſignandis, quæ figlis potiſſimum expediebantur, & in uſu quotidiano fuerant: & inobſervatum illi præterire non poterant, notas iſtas quæ Domini noſtri nomen præferunt, in ſacro textu Geneſeos conſpicientes; familiam Abrahami, in qua omnes gentes olim benedicendæ, in *Jeſu crucifixo* contineri. Et ut

quibus) incipiebat habere donum. Tunc dicit, & trecentos. Habes in una litera, T, crucem. a Scit hoc qui naturale donum doctrinæ suæ posuit in nobis: nemo artius didicit à me verbum, sed scio, quia digni estis.

CAP. X.

De cibis vetitis, & animalibus immundis.

QUare autem Moyses dicit: b *Non manducabis porcinam, nec aquilam, nec accipitrem, nec coruum, nec omnem piscem, qui non habet*

---

infert in loco prælaudato Clemens: μανθάνωμεν τοίνυν, τὰς ἀζρεάμ οἰκείας εἶναι, καὶ πῶς σωτηρίαν τοῖς τῷ σημείῳ καὶ ὀνόματι προσπεπηγόσι κυρίως γεγονέναι τῷ διὰ καλλιζόντων ἀπίστων ὄφεων. Si hæc quibusdam levia videantur, considerent S. Joan. in Apocal. literarum numeralium supputatione in re magni momenti, antichristi designatione usum, c. 13. vers. 17, 18. in quibus enodandis, non modo seculi nostri homines; sed patrum antiquissimi, Irenæus, Hippolytus, aliique ingenia sua exercuere.

a *Scivit quia.* b Lev. 11. Deut. 14.

in

ἡ χάρις. [a] λέγει γὰρ τοὺς βιαιοσίους· δηλοῖ 1. Gr.
ὧν τὰ μὲν ἰσχὺν ἐν τοῖς δυσὶ χαλίμμασι, καὶ
ἐν ἑνὶ τῷ σαυρῷ. οἶδεν ὁ τίμιος ἕμφυτον δωρεὰν
τῇ διδαχῇ αὐτοῦ θέμενος ἐν ἡμῖν· ὡδεὶς
γνησιώτερον [b] ἔμαθεν ἀπ' ἐμοῦ λόγον· ἀλλὰ
οἶδα, ὅτι ἄξιοί ἐστε ὑμεῖς.

ΚΕΦ. ι'.

Περὶ τῶν βρωμάτων ἀπειρημένων, καὶ ζώων ἀκαθάρτων.

ΟΤι μὲν Μωσῆς εἴρηκεν, ὃ φάγεσθε
χοῖρον, οὐδὲ δερὸν, οὐδὲ ὀξύπτερον, οὐδὲ κόρακα, οὐδὲ πάντα ἰχθῦν, ὃς ἂν

---

a Observabit Lector, locum hunc esse perturbatum, ut Latina Græcis non bene respondeant. Nec iis restituendis sufficit voces aliquas interposuisse, quod solum nobis licuisse volumus. b γνησιώτερον per *arctius* reddit interpres, si exemplaribus fides, crediderim *aprius*, olim scriptum.

ἔχει λεπίδα ἐν αὐτῷ. τρία ἔλαβεν ὁ Μωσῆς ἐν τῇ συνέσει [a] δόγματα. πέρας γάρ τοι λέγει αὐτοῖς ἐν τῷ δευτερονομίῳ· καὶ προσθήσομαι πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον τὰ δικαιώματά μου. ἄρα οὐκ ἔστιν ἐντολὴ θεοῦ τὸ μὴ τρώγειν, μωσῆς δὲ ἐν πνεύματι ἐλάλησεν αὐτοῖς. τὸ ὗν χοίριον πρὸς τοῦτο εἴρηκεν. οὐ μὴ κολληθήσῃ [b], φησίν, ἀνθρώποις τοιούτοις, οἵτινες ὅμοιοί εἰσι χοίροις. ὅταν γὰρ ἁπαταλῶσιν, ἐπιλανθάνονται τὸν κύριον ἑαυτῶν· ὅταν δὲ ὑστερηθῶσιν, ἐπιγινώσκουσι τὸν κύριον. καὶ ὁ χοῖρος ὅταν τρώγῃ, οὐκ οἶδε τὸν κύριον· ὅταν δὲ πεινάσῃ, κραυγάζει, καὶ λαβὼν πάλιν σιωπᾷ. οὐδὲ μὴ φάγῃς, φησί, τὸν ἀετόν, οὐδὲ τὸν ὀξύπτερον, οὐδὲ τὸν ἱκτῖνα, οὐδὲ τὸν κόρακα.

τοῦτο

---

a Legit interpres ἐν συνειδήσει. b Ciborum vetitorum rationes consimiles reddit Philo Jud. in lib. de Agric. & pejor. insid. meliori, necnon Aristob. in Aristæo, laudatus ab Euseb. Præp. Evan. l. 8. Pergit ergo S. Barnabas, ex receptis inter Rabbinos sententiis, Judæos convincere. Documenta autem hæc ab animalium indole desumta, sæpius opinionibus apud vulgus receptis, quam historiæ naturali respondent. Recte Joannes Baptista ingratam Deo gentem, viperarum progeniem appellaverit; licet, contra quod passim creditur, serpentes minime utero materno exeso, per parricidium in lucem prodeant. Quod ideo à me dictum quia Epistolæ

huius

in se squamam. Tres accepit Moyses in conscientia sua constitutiones. Ad summa dicit illis in secunda lege: [a] *& disponam ad populum hunc æquitates meas.* Ergo non est mandatum Dei, ne manducent, sed Moyses in [b] figura locutus est illis. [c] Porcinam ergo ad hoc dixit: *Non eris conjunctus hominibus talibus, qui porcis similes sunt; qui cum luxuriant, obliviscuntur dominum suum, cum vero necessariis destituuntur, dominum agnoscunt.* Porcus enim cum manducat, Dominum non novit; cum esurit, tunc clamat; & cum accepit iterum, tacet. *Nec manducabis,* inquit, *aquilam, aut accipitrem, aut milvum, aut corvum.* Hoc dicit:

---

hujus auctoritatem elevat eruditissimus Cotelarius, eo nomine quod quæ hic de Hyæna referuntur Clemens Alex. rejecerit Pædag. l. 2. c. 10. non id facturus, si scriptorem apostolicum virum credidisset. Hæc si rata sint, metuendum plane est, ne ii qui Copernici & Galilæi placitis accedunt, solem in centro mundi quiescere, & planetas in liquido ferri existimantes, tota biblia abnegasse censeantur.

a Deut. 4. b Rectius, *Spiritu.* c In MS. *porcinæ.*

non adjunges te, nec similabis talibus hominibus, qui nesciunt per laborem & sudorem sibi acquirere escam, sed rapiunt alienam per suam iniquitatem; & observant quasi in simplicitate ambulantes quem dispolient. Sic aves istæ solæ sibi non acquirentes escam, sed pigræ sedentes quærunt, quomodo alienas carnes devorent, cum sint pestilentiosæ per suam nequitiam. Et *non manducabis*, inquit, *murænam, nec polypum, nec sepiam.* Non, inquit, similabis adhærens talibus hominibus, qui in perpetuo impii, & judicati jam mortui sunt. Hi enim pisces soli maledicti sunt, in profundo procedentes non natantes sicut reliqui, sed in ima altitudinis terra inhabitant. *Sed nec leporem manducabis*, dicit, ut quid? Non eris, inquit, corruptor puerorum, nec similabis talibus; [a] quia lepus singulis annis facit ad sellandum singula foramina, & quotquot annis vivit, totidem foramina facit. *Sed nec* [b] *belluam*, inquit, *manducabis*: Hoc est, non eris

---

a Clem. Alex. 2. Pædag. c. 10. *b* Hyænam Capitolinus *belbum* vocat Sed vitio librarii pro *bellua* scriptum, extra dubium est.

mœchus,

τοῦτο λέγει, ὃ μὴ, φησὶ, κολληθήσῃ ὑδὲ ὁμοιωθήσῃ ἀνθρώποις τοιούτοις, οἵτινες ὃν οἴδασι διὰ κόπου καὶ ἱδρῶτος ποιεῖζειν ἑαυτοῖς τὴ τροφὴν, ἀλλὰ ἁρπάζουσι τὰ ἀλλότρια ἐν ἀνομίᾳ αὐτῶν, καὶ ὑπερηφανοῦσιν, ὡς ἐν ἀκεραιοσύνῃ πεποιηκότες, ὃν συλῶσιν. ὅταν ταῦτα τὰ ὄρνεα μόνα ὃ ποιεῖζοντα ἑαυτοῖς τὴ τροφὴν, καὶ καθήμενα ἀρχὰ, ἐκζήτει, πῶς ἀλλοτρίας σάρκας καὶ φάγῃ, ὄντα λοιμὰ τῇ φυσικῇ αὐτῶν. καὶ ὃ μὴ φάγῃς, φησὶ, σμύραιναν, ὑδὲ πολύποδα, ὑδὲ σηπίαν. ὃ μὴ, φησὶν, ὁμοιωθήσῃ κολλώμενος ἀνθρώποις τοιούτοις, οἵτινες εἰς τέλος εἰσὶν ἀσεβεῖς, καὶ κεκριμένοι τῷ θανάτῳ, ὡς καὶ ταῦτα τὰ ἰχθύδια μόνα ὀπίσω τάρταρα ἐν τῇ βύθῳ νήχεται, μὴ κολυμβῶντα, ὡς τὰ λοιπὰ, ἀλλὰ ἐν τῇ γῇ καὶ τῇ βύθῳ κατοικεῖ. ἀλλὰ καὶ τὸ πολύποδα [a] ὃ φάγῃ, ὁ φυσίνους πρὸς τί; ὃ μὴ γλὺν παραφθόρον, ὑδὲ ὁμοιωθήσῃ τοῖς τοιούτοις. ὅτι ὁ λεγὼν καθ' ἑαυτὸν πλεονεκτεῖ τῷ ἀφοδεύσιν· ὅσα γὸ ἔτη ζῇ, τοσαύτας ἔχει τρύπας. ἀλλὰ ὑδὲ τὸ ὕαιναν φάγῃ· ὃ μὴ, φησὶ, γλὺν μοιχὸς,

---

[a] Laudatur à Clem. Alex. 2. Pædag. c. 10.

ἢ πόρνος, ἢ μὴ φθορεὺς, ἢ μὴ ὁμοιωθῇ τοῖς τοιούτοις. πρὸς τί; τοῦτο γὰρ τὸ ζῶον πρὸ ἑαυτὸν ἀλλάσσει τὴν φύσιν, καί ποτε μὴ ἄρξεν, ποτὲ δὲ θῆλυ γίγνεται. ἀλλὰ καὶ τὴν γαλῆν ἐμίσησε καλῶς. ἃ μὴ γάρ, φησιν, ὁμοιωθῆσῃ τοῖς τοιούτοις, οἷους ἀκούομεν ἀνομίαν ποιοῦντας τῷ σώματι, διὰ ἀκαθαρσίαν ἢ μὴ κολληθήσῃ ἢ ἀκαθάρτοις ἢ τινὶ ἀνομίαν ποιούσαις τῷ σώματι. τὸ γὰρ ζῶον τοῦτο τῷ σώματι κύει. ὡδὲ τὰ βρωμάτων μὴ ἦν Μωσῆς λαοῖν τρία δόγματα ἐν πνεύματι, οὕτως ἐλάλησεν· οἱ δὲ κατ' ἐπιθυμίαν τῆς σαρκὸς, ὡς εἰς βρωμάτων λέγοντα ταῦτα δέξαντο. λαμβάνει δὲ αὐτῆν τρίαν δόγμάτων γνῶσιν [a] Δαυὶδ, καὶ λέγει ὁμοίως· μακάριος ἀνὴρ, ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν· καθὼς οἱ ἰχθύες πορεύονται ἐν σκότει εἰς τὰ βάθη. καὶ ἐν ὁδῷ ἁμαρτωλῶν οὐκ ἔστη· καθὼς οἱ δοκοῦντες φοβεῖσθαι τὸν κύριον, ἁμαρτάνουσιν ὡς ὁ χοῖρος. καὶ οὐκ καθέδρα λοιμῶν οὐκ ἐκάθισε· καθὼς τὰ πετεινὰ τὰ καθήμενα εἰς ἁρπαγήν. ἔχετε τελείως καὶ ὡδὲ τὰ βρώσεως [b]. ἀλλὰ εἶπε Μωσῆς· φάγεσθε πᾶν δίχηλον, καὶ μαρυ-

a Meminerit Lector, γνῶσιν, spiritualem sensum, sive *Midrash* passim hic designare. Laudantur ista à Clem. Alex. 2. Strom. b MS. γνώσεως. κομμάτων a.

mœchus, aut adulter, nec corruptor, nec similabis talibus. Ad quid? Quia hæc bestia alternis annis mutat naturam, & fit modo masculus, modo femina. Sed & quod dicit: *Mustelam edibis*: Non eris, inquit, talis, [a] qui audit iniquitatem, & loquitur immunditiam: Non, inquit, adhærebis immundis, [b] qui faciunt iniquitatem ore suo; nam hoc animal ore concipit. De escis ergo Moyses, acceptis tribus constitutionibus in Spiritu, sic locutus est: illi autem secundum concupiscentiam corporis, tanquam de escis diceret, sic perceperunt. [c] Accepit autem earum trium constitutionum scientiam David, & similiter dicit: [d] *Beatus vir, qui non abiit in concilio impiorum*: sicut pisces eunt in [e] tenebris ac maris profundo. *Nec in via peccatorum stetit*: sicut qui videntur timere Dominum, & exerrant tanquam porcus. *Nec in pestilentiæ cathedra sedit*: sicut aves, quæ sedent ad rapinam. Habetis [f] consummatim de escis. Sed dicit Moyses: *Manducabitis omne quod bifidum est ac*

[a] Rectius, *quos audimus ore impuro nequitiam patrare*. Interpres legisse videtur, ὡς ἀκούει ἀνομίαν πνεῖντας, καὶ τὸ στόμα λαλεῖ ἀκαθαρσίαν. [b] Rectius, *qua*. [c] Clem. Alex. Strom. 2. p. 167. [d] Psal. 1. 1. [e] MS. *tenebras*. [f] MS, *consummatam*.

[a] *ruminat*; hoc est, qui, esca accepta, scit eum qui se pascit, & in eo sublevatus sentit se refrigerari. Bene dicit providens mandatum. Quid ergo dicit? adhærete eis [qui timent Dominum,] qui tenent distinctum sermonem in corde suo, & cum eis qui loquuntur æquitates Domini & servant; cum eis qui sciunt, quia assidua lectio utilis est, & eorum qui Domini sermonen ruminant. Quid vero sibi vult bifidum? Quod justus in hoc mundo ambulat & sanctum expectat seculum. Videte quomodo spiritualiter legem constituit Moyses. Sed unde illis, hæc intelligere aut comprehendere? Nos autem juste intelligentes mandata, loquimur, sicut voluit Dominus. Propterea aures nostras & corda circumcidit ut ista animadvertamus.

---

a Μηρυκάζει ut & *ruminare*, tam apud Græcos quam Latinos auctores, *secundas cogitationes* denotant. Sic Aristoph. Lucian. Cicer. Varro. Porro cornigerorum, seu quod idem est, ruminantium animalium in sacrificiis ethnicorum rationem peculiarem habitam fuisse, ex Coruncano, apud Plin. l. 8. c. 51. discimus, qui ea *ruminales hostias* appellat. Hac de re videatur lectus eximius Iren. l. 5. c. 8. b. Interpres legisse videtur διαγολήν.

CAP.

κώμμον [a]. πῖ λέγει; ὁ τὸ τροφὴν λαμβάνων, οἶδε τὸ τρέφοντα αὐτὸν, καὶ ἐπ' αὐτῷ ἀναπαύεσθαι εὐφραίνεται δοκεῖ. καλῶς εἶπε βλέπων [b] τὴν ἐντολήν. πῖ ἔν λέγει; κολλᾶσθαι [c] μὴ τοῖς φοβουμένων τὸν κύριον, μὴ τῶν μελετώντων ὃ ἔλαβον διάταλμα [d] ῥήματος ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ μὴ τοῖς λαλοῦντων τὰ δικαιώματα κυρίου καὶ πράττων, μὴ τοῖς εἰδόταν, ὅτι ἡ μελέτη ἔργον ἐστὶ εὐφροσύνης, καὶ μαρυκωμένων τὸν λόγον κυρίου. πῖ ὃ τὸ διχηλεῖν; ὅτι ὁ δίκαιος ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ πειρατεῖ, καὶ τὸ ἄκρον [e] αἰῶνα ἐκδέχεται. βλέπεις πῶς ἐνομοτέθησε Μωσῆς καλῶς. ἀλλὰ πόθεν ἐκείνοις ταῦτα νοῆσαι ἢ συνιέναι; ἡμεῖς ἓν δικαίως νοήσαντες τὰς ἐντολὰς, λαλοῦμεν ὡς ἠθέλησε κύριος. διὰ τοῦτο πεπείσμεθα τὰς ἀκοὰς ἡμῶν καὶ τὰς καρδίας, ἵνα συνίωμεν ταῦτα.

---

a Laudatur à Clem. Alex. 5. Strom. *b Providens*, idem quod *prævidens*, videtur legisse interpres προβλέπων, vel προσβλέπων. *c* Clem. Alex. addit δεῖν. *d* Διάταλμα videtur intelligendum in ea vocis notatione, quæ *præceptum* denotat. *e* Al. ἄλλον.

ΚΕΦ. ιά'.

Περὶ τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ σταυροῦ.

ΖΗτήσωμεν δὲ εἰ ἐμέλησε τῷ κυρίῳ προφανερῶσαι περὶ τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ σταυροῦ. περὶ μὲν τοῦ ὕδατος γέγραπται ὅτι τῷ Ἰσραὴλ [a], πῶς τὸ βάπτισμα, τὸ φέρον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, οὐ μὴ προσδέξονται, ἀλλ' ἑαυτοῖς οἰκοδομήσουσι b. λέγει οὖν ὁ προφήτης· ὕπαρ ἔκστηθι οὐρανέ, καὶ ὅτι τούτῳ πλεῖον φρίξατω ἡ γῆ, ὅτι δύο μεγάλα καὶ πονηρὰ ἐποίησεν ὁ λαὸς οὗτος· ἐμὲ ἐγκατέλιπον πηγὴν ζώσαν, καὶ ἑαυτοῖς ὤρυξαν λάκκους συντρίμμους, οἳ οὐ δύνανται ὕδωρ συνέχειν. μὴ πέτρα ἔρημός ἐστι τὸ ὄρος τὸ ἅγιόν μου Σιών; ἔσεσθε γὰρ ὡς πτερυγῶν νεοσσοὶ ἀνιπτάμενοι νεοσσιᾶς ἀφηρημένης. καὶ πάλιν λέγει ἰσχύσας ὁ προφήτης· ἐγὼ πορεύσομαι ἔμπροσθέν

---

a Observabit Lector, vocem Ισραὴλ, ubique ab interprete reddi, Judæum. b MS. οἰκονομήσουσι. b. Dele istam particulam; quis non videt esse mendum.

σου,

CAP. XI.

De Aqua & Cruce.

QUæramus ergo, ſi curæ fuerit Domino oſtendere de aqua & de cruce. De aqua quidem ſcriptum eſt ad populum Judæorum, quomodo tinctionem, quæ adfert remiſſionem peccatorum, non recipiant, ſed ſibi inſtituant. [a] Dicit ergo Propheta: *Sic horruit cœlum, & in hoc plurimum expavit terra, quia duo magna & mala fecit populus hic; me dereliquerunt fontem* [b] *aquæ vitæ, & foderunt ſibi lacus detritos, qui non poſſunt aquam portare.* [c] *Nunquid petra* [d] *eremoſa eſt mons ſanctus meus* [e] *Sion? eritis enim tanquam altis puſillis ablatis.* Et iterum dicit Eſaias Propheta: *f. Ego antecedam te, & montes*

---

a Hier. 2. 12. *b* De baptiſmis à Judæis ſibi inſtitutis, vid. Matc. 7. 4. *c* Eſai. 16. 1, 2. *d* Forte, *arenoſa*, nam loca arenoſa inprimis deſerta vel *renudoſa*, in MS. *renuoſa*. *e* MS. *Sina*. Sion, ſcribi omnino debuit. Sed altera lectio interpretis tempore obtinuit, interim inveteratus error tempore non invaleſcit. *f.* Eſai. 45.

æqua-

æquabo, & ostia ærea contribulabo, & seras ferreas confringam, & dabo tibi thesauros obscuros, absconditos, invisos, ut sciam, quia ego sum Dominus Deus, inhabitans in altissima spelunca fortis petræ. Deinde quid ait; *Et aqua illius fidelis.*[a] *Regem cum magnitudine videbitis, & anima vestra meditabitur timorem Domini.* Et iterum David dicit: [b] *Erit qui hæc facere cœperit, tanquam lignum, quod plantatum est juxta tractus aquarum, quod fructum suum dabit tempore suo: & folia ejus non decident, sed omnia quæcunque faciet, prosperabuntur: non sic impii, non sic; sed tanquam pulvis, quem abjecit ventus a facie terræ. Propterea non resurgent impii in judicio, neque peccatores in consilio justorum: quoniam scit Deus viam justorum, & via impiorum peribit.* Sentire autem debetis, quomodo aquam & crucem [c] in uno dono constituit. Hoc ergo dicit: felices, [d] qui speraverunt in crucem, & in aquam de-

---

a Esai. 33. 16. *b* Psal: 1. *c* Forte, *in uno loco*, Græca sunt, ἐπὶ τὸ αὐτὸ. *d* Ἐπὶ τ ϛαυρὸν ἐλπίσαντες infra redditur, cap. sequente, ἐὰν μὴ ἐπ' αὐτῷ ἐλπίσωσι. Hæc in exemplari Latino transposita, *qui speraverunt in aquam & in crucem.* Dicit spiritualem sensum *ligni* hujus frugiferi, *crucem*; & *aquam*, denotare baptismum.

scenderunt

σέ, καὶ ὄρη ὁμαλιῶ, καὶ θύρας χαλκᾶς συντρίψω, καὶ μοχλοὺς σιδηροῦς συνθλάσω [a], καὶ δώσω σοι θησαυροὺς σκοτεινούς, ἀποκρύφους, ἀοράτους, ἵνα γνῶσιν, ὅτι ἐγώ κύριος ὁ θεός εἰμι· καὶ, κατοικήσει ἐν ὑψηλῷ πετραίῳ πέτρας ἀχυράς. εἶτα τί λέγει; ἐν τῷ αὐτῷ [b] τὸ ὕδωρ αὐτοῦ πιστόν. βασιλέα μὲν δόξης ὄψεσθε, καὶ ἡ ψυχὴ ὑμῶν μελετήσει φόβον κυρίου. καὶ πάλιν ἐν ἄλλῳ προφήτῃ λέγει· ἔσται ὁ ταῦτα ποιῶν, ὥσπερ ξύλον τὸ πεφυτευμένον ἐπὶ τὰς διεξόδους τοῦ ὑδάτων, ὃ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ· καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ οὐκ ἀποῤῥυήσεται, καὶ πάντα ὅσα ἂν ποιῇ, κατευοδωθήσεται· οὐχ οὕτως οἱ ἀσεβεῖς, οὐχ οὕτως, ἀλλ' ὡσεὶ χοῦς ὃν ἐκρίπτει ὁ ἄνεμος ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς. διὰ τοῦτο οὐκ ἀναστήσονται ἀσεβεῖς ἐν κρίσει, οὐδὲ ἁμαρτωλοὶ ἐν βουλῇ δικαίων· ὅτι γινώσκει κύριος ὁδὸν δικαίων, καὶ ὁδὸς ἀσεβῶν ἀπολεῖται. ἀλλὰ πάντα ἴδωμεν πῶς τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ σταυρὸν ὅτι τὸ αὐτὸ ὥρισεν. τοῦτο γὰρ λέγει, μακάριοι οἱ ἐπὶ τὸ σταυρὸν ἐλ-

sc. ἀπὸ

---

a Συνελάσω. b MS. ιῷ. c. leg. χῦς.

πάσχοντες.

πάντες καταβηϛ εἰς τὸ ὕδωρ. ὅπ τ μὲ μανδὸν (λέγει) ἐν καιρῷ αὐτῦ· τότε, φησίν, ἀποδώσω. νυῖ δ λέγει· τὰ φύλλα αὐτῦ ἐκ βοεξυνθήσεται. τῦτο λέγει· ὅπ πᾶν ξῆμα, ὃ ἐὰν ἐξέλθῃ ἐξ ὑμῶν διὰ τ σόματος, ἐν πίσει κὴ ἀγάπῃ, ἔσαι εἰς ὀπισροφὴν κὴ ἐλπίδα πολλοῖς. πάλιν ἕτερος προφήτης λέγει· leg. ἔσαι κὴ ἰδοῦ ἡ γῆ τ Ιακὼϐ ἐπαγωμένη ὡραία πᾶϛ τῷ γλῷ. τῦτο λέγει τὸ σκεῦος τ πνεύματος αὐτῦ, ὃ δοξάσει. εἶτα π λέγει; κὴ ἰδοῦ ποταμὸς ἔλκων ἐκ δεξιῶν, κὴ ἀνέβαινεν ἐξ αὐτῦ δένδρα ὡραῖα. κὴ ὃς ἐὰν φάγῃ ἐξ αὐτῶν, ζήσεται εἰς τ αἰῶνα. τῦτο λέγει· ὅπ ἡμεῖς μὲ καταβαίνομεν εἰς τὸ ὕδωρ γέμοντες ἁμαρτιῶν κὴ ῥύπε, κὴ ἀναβαίνομεν καρποφορῦντες, ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν τ φόϐον καὶ τ ἐλπίδα εἰς τ ἰησῦν ἔχοντες ἐν τῷ πνεύματι. διὸ λέγει κὴ ὃς ἐὰν φάγῃ ἀπὸ τύτων, ζήσεται εἰς τ αἰῶνα. τῦτο λέγει, ὃς ἄν, φησίν, ἀκύσῃ τύτων λαλεμένων [a], κὴ πιςύσῃ, ζήσεται εἰς τ αἰῶνα.

---

[a] Al. καλεμένων.

ΚΕΦ.

ſcenderunt; quoniam mercedem, inquit, referent in tempore ſuo: Tunc, inquit, reddam: modo autem, qui dicit: *folia illius non decident.* Hoc eſt, quia omnis ſermo, qui exierit per os veſtrum in ſpe & caritate, erit in ſpem & reſurrectionem multis. Et iterum alius Propheta dicit: *a Erit terra Jacob laudabilis ſuper omnem b terram. Terram* vas ſpiritus *illius* dicit *quam magnificat.* Deinde quid dicit? *c Et erat flumen trahens à dextra, & aſcendebant inde arbores ſpecioſæ: & quicumque ex illis manducaverit, vivet in perpetuum.* Hoc eſt, quia nos deſcendimus in aquam pleni peccatis & ſordibus, & adſcendimus fructibus pleni, in præcordiis noſtris timorem & ſpem habentes in Dominum in Spiritu. Ideo dicit: *Et qui manducaverit ex his, vivet in perpetuum.* Id dicit, quicunque eos audierit vocantes, & crediderit, vivet in perpetuum.

conversionem

Interp. leg. Esai.

a Soph. 3. 19. Esai. 62. 7. b Crediderim pro τῆτο reponendum τόπον, ex Esai. 60. 13. aut τῶν γῆν; certe vocem *terram* interpres scripsit.

CAP.

CAP. XII.

Seorsim de Cruce.

SImiliter & crucem significat, in alio Propheta dicente: *Et quando hæc consummabuntur, & dixit Dominus,* a *cum lignum inclinatum fuerit, & resurrexerit,*

---

a Sententia hæc *Cum lignum inclinatum fuerit & resurrexerit* videtur proverbialis dicendi formula, denotans pariter impossibile quid, ac si mortuus reviviscat. Sortem humanam describpturus Solomon Eccl. 11. 13. ait, *in quocunque loco ceciderit lignum, ibi erit.* Sub hoc ergo schemate arboris quæ succisa denuo erecta constiterit, Domini nostri non modo mortis genus, sed etiam de morte triumphus accommodatissime adumbratur. Quinimo siquidem vestigia carminum heroicorum, hic satis manifeste appareant, suspicari licebit, prophetiam hanc ex earum numero fuisse, quæ versibus circumferebantur; & Sibyllinæ audiebant, postquam libris Sibyllinis Romæ igne consumtis, fatidica carmina per orbem terrarum, & præsertim Erythris, ubi Judæi una cum mercibus istis abundabant, exquirebantur. Facili flexura omissis voculis, λέγει κύριος, quæ per parenthesin inserebantur, carminum ratio constabit: καὶ πότε ταῦτα

συντελεσθῇ

ΚΕΦ. ιϛ'.

Καὶ ἰλίαν, περὶ ἧς σαυρᾶς.

ΟΜοίως πάλιν περὶ τῆς σαυρᾶς εἰρῆσθαι ἐν ἄλλῳ προφήτῃ λέγοντα· καὶ πότε ταῦτα συντελεσθήσεται, καὶ λέγει κύριος, ὅταν ξύλον χλιδῇ καὶ ἀνασῇ,

---

συντετέλεσται ὅταν τὸ ξύλον χλιανθῇ καὶ ἀνάσῃ. Huic conjecturæ adstipulatur, quod vox prorsus Poetica χλιανθῇ à Menardo videtur lecta fuisse, nam χλιδῇ nihil valet, cujus loco sequentes editores χλιανθῇ reposuerunt. Porro ea quæ proxime sequuntur, ὅταν ἐκ ξύλου αἷμα σταίξῃ, ejusdem esse generis censeri possint; & ceu proverbiale dictum, in omnium ore circumferri. Siquidem ad verbum occurrunt, Esdr. l. 4. cap. 5 v. 4. necnon in Comment. S. Marc. inter Hieronymi opera ad cap. 15, 33. & etiam Tom. 2. Greg. Nyssen. pag. 256. Sibyllas in honore fuisse primis Christianismi seculis, non tantum ex Theoph. Antiocheno, Justino Mart. Clem. Alex. aliisque ex Patribus complurimis discimus, sed etiam Herma qui erat ætati Apostolorum, & scriptoris nostri supparis; is enim revelationes sibi factas Sibyllæ ascribit, l. 1. Visione 2. cap. 4.

καὶ ὅταν ἐκ ξύλου αἷμα σταξῇ. ἔχεις πάλιν ὅπῃ σταυρῷ, καὶ τὸν σταυρωθέντα μέλοντος. λέγει δὲ πάλιν ἐν τῷ Μωσῇ, πολεμοῦσιν τὸν Ἰσραὴλ καὶ νικῶμενοι ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων, καὶ ἵνα ὑπομνήσῃ αὐτοὺς πολεμούμενους, ὅτι διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν παρεδόθησαν εἰς θάνατον, λέγει εἰς τὴν καρδίαν Μωσῆ τὸ πνεῦμα, ἵνα ποιήσῃ τύπον σταυροῦ, καὶ τὸν μέλοντος πάσχειν· ὅτι ἐὰν μὴ ἐλπίσωσιν ἐπ' αὐτῷ, εἰς τὸν αἰῶνα πολεμηθήσονται. καὶ πάλιν τίθησιν Ἰησοῦν Μωσῆς ἓν ἐφ' ἓν ὅπλον [a] ἐν μέσῳ τῆς πόλεως [b] καὶ ἀνέβη, καὶ σταθεὶς ὑψηλότερος πάντων ἐξέτεινε τὰς χεῖρας, καὶ ἔτως πάλιν ἐνίκα ὁ Ἰσραήλ. εἶτα ὁπόταν πάλιν καθεῖλεν, πάλιν ἐλέγοντο τὰ ἁμαρτήματα ἐθνατοῦντο. διὰ τί πρὸς τί; ἵνα γνῶσιν, ὅτι ἐὰν θλιβῶσι σωθῆναι, ἐὰν μὴ ἐπ' αὐτῷ ἐλπίσωσι. πάλιν ἐν ἑτέρῳ προφήτῃ λέγει· ὅλην τὴν ἡμέραν ἐξεπέτασα τὰς χεῖράς μου πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα, καὶ ἀντιλέγοντα τῇ ὁδῷ δικαίᾳ μου. καὶ πάλιν Μωσῆς ποιεῖ τύπον τοῦ Ἰησοῦ· ὅτι δεῖ αὐτὸν παθεῖν, καὶ αὐτὸν ζωοποιήσειν [c], ὃν δόξασιν ἀπο-

---

a Τίθησιν ὃν ἐφ' ἓν ὅπλον, idem valere videtur, quod παρατάξατο, in versione usitata. Porro facer textus habet ἀνέβησαν ἐπὶ τὸν κορυφὸν τοῦ βουνοῦ. πύργον collem significare olim in hunc locum adnotavit illustrissimus Vossius. b MS. πηγῆς. c MS. ζωοποιήσωσι. λαοὶ λέγει

rexerit, & cum de ligno sanguis stillaverit. Habes iterum de cruce, & de eo, qui incipit crucifigi. Dicit autem iterum in Mose, cum pugnaret populus Judæorum, & ceciderunt Judæi ab alienigenis, ut illos commemoraret, dum oppugnantur, quia propter peccata sua[a] trahuntur in mortem, dixit in præcordiis Moysi Spiritus; Fac figuram crucis, & ejus qui erat passurus; quia si non crediderint in illum, in perpetuo oppugnabuntur. Et iterum instruxit armatos, & adscendit Moyses in medium aggerem, & stans celsior omnibus manus extendebat, & iterum vincebant Judæi: deinde cum deposuerat, vincebat [b] Amalec. Hoc ad quid? Ut scirent, quia non possunt liberari, nisi in cruce Christi speraverint. Et iterum dicit in alio Propheta: [c] *Expandi manus meas tota die ad populum impersuasibilem, & contradicentem viæ justæ meæ.* Iterum Moyses facit figuram Jesu, quia oportebat illum pati, & quia ipse vivificavit, quem illi putave-

---

a Forte, *traduntur.* b Exod. 17. c Esai. 65.

runt perdidisse, [a] in signo cadentis populi Judæorum; quia jusserat Dominus, ut morsu colubræ omnigenæ icti sint & morerentur, quia præteritio Evæ per colubram fuerat, voluit illos corripere, & ideo argueret se illos sic morti tradere, qui mandata ejus præterierunt. Ad summam, ut ipse Moyses, qui præceperat, dicit, [b] *Non erit vobis, neque conflatile, neque sculptile in Deum vestrum*; ipse fecit serpentem æreum, ut figuram Jesu ostenderet. Facit ergo Moses serpentem æneum, gloriose, & posuit in cruce, & per præcones convocavit populum. Et cum convenissent, rogabant Moysen, ut offerret & pro sanitate eorum Dominum rogaret. Et tunc dixit illis Moyses: [c] *Cum aliquis ex vobis morsus fuerit, veniat ad colubram in ligno positam, & speret, credens quoniam cum sit ipsa mortua, potest alias sanare, & sine mora curabitur.* Et ita faciebant. Habes etiam in hoc gloriam Jesu quod in ipso sint omnia, & in ipsum. Quid dicit iterum Moyses Ause filio Nave? ut ostenderet Jesum esse filium Dei, audiente populo, quia omnia Pa-

---

a In MS. *cadente enim populo.* b Exod. 20. Deut. 17. 25. c Num. 21. Sap. 16.

ter

λωλεκέναι ἐν σημείῳ πίστωτον τοῦ Ισραήλ. ἐποίησε γὰρ πάντα ὅσιν δάκνειν αὐτὸς, καὶ ἀπέθνησκον, ἐπειδὴ ἡ παράβασις διὰ τοῦ ὄφεως ἐν Εὐα γέγονεν, ἵνα ἐλέγξῃ αὐτὸς, ὅτι διὰ τὴν παράβασιν αὐτῆς ἐν θλίψει θανάτῳ παραδοθήσονται. πέρας γέ τοι αὐτὸς Μωσῆς ἐντειλάμενος λέγει· οὐκ ἔσαι ὑμῖν, οὔτε γλυπτὸν, οὔτε χωνευτὸν εἰς θεὸν ὑμῖν· ποιεῖ χαλκοῦν [a] ὄφιν, ἵνα τύπον τοῦ Ιησοῦ δείξῃ. ποιεῖ οὖν Μωσῆς χαλκοῦν ὄφιν, καὶ τιθησιν ἐνδόξως ἐν σκηνῇ, καὶ κηρύγματι καλεῖ τὸν λαὸν. ἐλθόντες οὖν ὅτι τὸ αὐτὸ, ἐδέοντο Μώσεως, ἵνα ὑπὲρ αὐτῆς ἀντιπέγκῃ, δεόμενος τοῦ κυρίου τοῦ ἰάσεως αὐτῆς. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸς Μωσῆς· ὅταν, φησὶ, δηχθῇ τις ὑμῶν, ἐλθέτω ὅτι τὸν ὄφιν τὸν ὄντα τοῦ ξύλου ὑπκείμενον, καὶ ἐλπισάτω πιστεύσας, ὅτι γε χρὸς ὢν δύναται ζωοποιῆσαι ἄλλες, καὶ παραχρῆμα σωθήσεται. καὶ ὕτως ἐποίουν. ἔχεις καὶ ἐν τούτῳ τὸν δόξαν τοῦ Ιησοῦ, ὅτι ἐν αὐτῷ πάντα, καὶ εἰς αὐτόν. τί λέγει πάλιν Μωσῆς τῷ Ιησοῦ τῷ τοῦ Ναυῆ υἱῷ, θεὶς αὐτῷ τοῦτο ὄνομα ὅτι προφήτῃ [b], ἵνα μόνον ἀκούσῃ πᾶς λαὸς, ὅτι πάντα ὁ πατὴρ φανεροῖ

a De Serpente ligno affixo, agit Tert. adv. Jud. & l. 3. adv. Marc. Justin. in dial. cum Tryph. & Apolog. 2. pro Christ. Chrysost. Tom. 5. p. 661.

b Hæc perturbata videntur, nec Latina Græcis respon-

φανερῶ πρὸς τ υἱῶ αὐτῦ Ἰησῦ. ἔχαζε Μωσῆς τῷ υἱῷ Ναυῆ· καὶ ὀνομάσας τῦτο ὄνομα, ὁπότε ἐπεμψε κατάσκοπον τ γῆς· καὶ ἔλεγε, λάβε βιβλίον εἰς τὰς χεῖράς σε, καὶ γράψον ἃ λέγει κύριος· ὅτι ἐκ ῥίζων ἐκκόψει πάντα τ οἶκον τ Ἀμαλὴκ a ὁ υἱὸς τ θεῦ Ἰησῦς ἐπ' ἐσχάτων τ ἡμερῶν. ἴδε b πάλιν, Ἰησῦς ἐχ ὁ υἱὸς ἀνθρώπε Ναυῆ, ἀλλ' ὁ υἱὸς τ θεῦ· τύπῳ ᾗ ἐν σαρκὶ φανερωθείς. ἐπεὶ οὖν μέλλουσι λέγειν, ὅτι ὁ χριςὸς υἱός ἐςι Δαβὶδ, φοβᾶται καὶ σωιὼν τ πλάνλυ τ ἁμαρτωλῶν, Δαβὶδ πάλιν λέγει· εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μυ, κάθε ἐκ δεξιῶν μυ, ἕως ἂν θῶ τὺς ἐχθρύς σε ὑποπόδιον τ ποδῶν σε. καὶ πάλιν λέγει ὕτως Ἡσαΐας· εἶπε κύριος c τῷ χριςῷ μυ κυρίῳ, ὃ ἐκράτησα τ δεξιᾶς αὐτῦ, ἐπακῦσαι ἔμπροσθεν αὐτῦ ἐθνη, καὶ ἰσχὺν βασιλέων διαῤῥήξω. ἴδε πῶς λέγει Δαβὶδ καὶ Ἡσαΐας προφήτας αὐτὸν κύριον, καὶ υἱὸν θεῦ, ἀ μόνον υἱὸν λέγοισι.

ΚΕΦ.

---

respondent. Legendum monet Menard. τῷ Αυσῆ, sic enim Interpres legebat a Amalecitas prælio vicit Jesus filius Nun; à Jesu filio Dei deinceps triumphandos. b MS. ὁ δὲ. c Non sine mysterio crediderunt veteres, voces κύριος & κύριον unico.

ter oſtendit Filio ſuo Jeſu. Clamavit Moyſes ad filium Nave, & impoſuit illi nomen Jeſus, * quando miſit eum in exploratorem terræ; & dixit: *a Accipe librum in manu tua, & ſcribe, quæ dicit Dominus; quia amputabit à radicibus omnem domum Amalec Filius Dei Jeſus in noviſſimis diebus.* Ecce iterum Jeſus non filius hominis Nave, ſed filius Dei, figura in carne apparuit. Quoniam ergo dicturi erant *b* Chriſtum eſſe filium Davidis; reformidans & intelligens errorem ſceleratorum, iterum dicit David: *c Dixit Dominus Domino meo, ſede ad dexteram meam, donec ponam inimicos tuos ſub pedibus tuis.* Et iterum dicit Eſaias ſic: *d Dicit Dominus Chriſto meo, meo Domino, cujus tenui dexteram, exaudient illum gentes, & virtutem regum corrumpam.* Videte quomodo illum Prophetæ David & Eſaias Dominum, & filium Dei, non tantum filium dicunt.

unico apice ab invicem variaſſe: ſiquidem Cyrus, Meſſias ſive unctus Dei, in S. literis appelletur, & liberator gentis Iſraeliticæ, inſigniter Domini noſtri typum geſſit. Non mirum ergo, voces iſtas promiſcue fuiſſe ſumtas.

* Num. 13. 17. Similia habent Juſt. Mart. dial. cum Tryph. Lactant. l. 4. de vera Sap. c. 17. Euſeb. l. 4. de m. Evan. c. 17. *a* Exod. 17. 14. *b* Matt. 22. 41. Marc. 12. 26. Luc. 20. 42. Act. 2. 34. 1. Cor. 15. 25. *c* Pſal. 109. 1. *d* Eſai. 45. 1.

CAP.

CAP. XIII.

De Populo hærede.

QUæramus igitur, si hic populus hæreditatem capit, an vero primus, an & testamentum in illis est, aut in nobis. De hoc populo audite, quid scriptum est. *Rogabat Isaac pro Rebecca uxore sua, quia sterilis erat, & illa concepit.* *Et* inde egressa *Rebecca quærebat à Domino.* quid portaret, [a] *& dixit illi Dominus*: *Duæ* [b] *nationes in utero tuo sunt, & duo populi ex utero tuo nascentur, atque unus populus alterum superabit, & major serviet minori.* Intelligite, quis sit Isaac, & quæ Rebecca; & de quibusnam declaraverit qui populus minor, aut major. Iterum in alia Prophetia manifestius dixit [c] Jacob, Joseph filio suo dicens: [d] *Ecce Dominus non fraudavit me* [e] *ex genere tuo: perduc ad me filios tuos,*

[a] Gen. 25. 23. [b] Quod gentes rejectis Judæis primogenituram obtinebunt, sanctus Paulus pariter docet, Rom. 9. 12. [c] In Jacobi familia, non modo obtinuit hoc in Rachelis posteris, sed & Liæ etiam, nam Reuben primogenitura excidit. [d] Gen. 48. 11. [e] Videtur legisse

ΚΕΦ. ιγ'.

Περὶ τοῦ λαοῦ κληρονόμου.

ΑΛΛ' ἴδωμεν, εἰ ἔστος ὁ λαὸς κληρονόμος, ἢ ὁ πρῶτος, καὶ εἰ ἡ ἀλλοδήκη εἰς ἡμᾶς, ἢ εἰς ἐκείνους. ἀκούσατε γοῦν περὶ τούτου λαοῦ πάλιν ἡ γραφή. ἐλθὼν δὲ Ισαὰκ πρὸς Ρεβέκκαν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, ὅτι στεῖρα ἦν, καὶ συνέλαβεν. εἶτα καὶ ἐξῆλθε Ρεβέκκα πυθέσθαι παρὰ κυρίου· καὶ εἶπε κύριος πρὸς αὐτήν· δύο ἔθνη ἐν τῇ γαστρί σου, καὶ δύο λαοὶ ἐν τῇ κοιλίᾳ [a] σου, καὶ λαὸς λαοῦ ὑπερέξει, καὶ ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι. αὐδάπιδαι ὀφείλεις, τίς ὁ Ισαὰκ, τίς ἡ Ρεβέκκα, καὶ ὅτι πίναν δίδειχεν, ὅτι μείζων ὁ λαὸς ἔστος, ἢ ἐνεῖνος. καὶ ἐν ἄλλῃ περιφήμῳ λέγει φανερώτερον ὁ Ιακὼβ πρὸς τὸν Ιωσὴφ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, λέγων· ἰδοὺ οὐκ ἐστέρησέ με κύριος τοῦ πρόσωπου σου· προσάγαγέ μοι τοὺς υἱούς σου, ἵνα εὐλο-

a Forte, ἐκ τ κοιλίας. Similia habet Justinus in dial. cum Tryph. & Tert. cont. Jud. Item S. Paulus Ep. ad Rom. c. 9.

χήσω

γήσω αὐτόν. καὶ προσήγαγεν Μανασσῆ καὶ Ε-
φραΐμ, ἵνα Μανασσῆ θέλων ἵνα εὐλογήθῃ, ὅτι
πρεσβύτερος ἦν. ὁ δὲ Ιωσὴφ προσήγαγεν εἰς
τὴν δεξιὰν χεῖρα τοῦ πατρὸς Ιακώβ. εἶδε δὲ
Ιακὼβ τύπον τοῦ πνεύματος τοῦ λαοῦ τοῦ μετα-
ξύ. καὶ τί λέγει; καὶ ἐποίησεν Ιακὼβ ἐναλλάξ
τὰς χεῖρας αὐτοῦ, καὶ ἔθηκεν ὅτι τὴν κεφαλὴν
Εφραὶμ τοῦ δευτέρου καὶ νεωτέρου τὴν δεξίαν,
καὶ εὐλόγησεν αὐτόν. καὶ εἶπε Ιωσὴφ πρὸς Ια-
κώβ. μετάθες σου τὴν δεξιὰν ὅτι τὴν κεφαλὴν
Μανασσῆ, ὅτι πρωτότοκός μου οὗτός ἐστιν υἱός. καὶ
εἶπεν Ιακὼβ πρὸς Ιωσήφ. οἶδα, τέκνον,
οἶδα. ἀλλ' ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι,
καὶ οὗτος δὲ εὐλογηθήσεται. βλέπετε ὅτι τίνων
τέθεικε τὸν λαὸν εἰς τοῦτον πρῶτον, καὶ τὴν
ἀληθινὴν κληρονόμων. εἰ οὖν ἐπὶ καὶ διὰ
τοῦ Αβραὰμ ἐμήνθη, ἀπεῖχομεν τὸ τέλειον
τῆς γνώσεως [a] ἡμῶν. τί δὲν λέγει τῷ Αβραάμ,
ὅτι μόνος ὅτις δύσας, ἐτέθη εἰς δικαιο-
σύνην [b]; ἰδοὺ τέθεικά σε πατέρα ἐθνῶν τῶν
πεπιστευκότων διὰ ἀκροβυστίας τῷ κυρίῳ.

---

a Τέλειον τῆς γνώσεως; completum mysticum sensum. b Eodem modo locum hunc explicat S. Paulus Rom. 4. 3. Locus Geneseos, ut & Apostoli, aliquanto aliter concipitur. ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.

ΚΕΦ.

& benedicam illos. Et adduxit Manaſſem & Ephraim. Volens autem Manaſſem benedici, quia major erat, ſtatuit illum Joſephus ad dexteram patris ſui Jacob. Vidit autem Jacob in Spiritu figuram populi, qui poſtea futurus erat: & quid narrat? *convertit manus, & transtulit manum dexteram ſuper caput Ephraim minoris ac junioris, & benedixit illum. Et dixit Joſeph patri ſuo: transfer manum tuam dexteram ſuper caput Manaſſæ, quia primitivus filius meus eſt. Et dixit Jacob Joſepho: Scio, fili, ſcio: ſed major ſerviet minori; ſed & hic benedicetur.* Videte quem voluerit eſſe primum iſtum populum ac teſtamenti hæredem. Si ergo & per Abraham [a] commemoratum eſt, habemus conſummationem ſcientiæ noſtræ. Quid ergo dicit Abraham, cum ſolus credidiſſet, & poſitus eſſet in juſtitia? *Ecce poſui te, Abraham patrem nationum, quæ credunt Domino non circumciſæ.*

---

[a] MS. *commemoratus.* Geneſ. 15. 17.

CAP.

CAP. XIV.

Teſtamentum quod Moſes accepit & contrivit, Dominus nobis dedit.

SEd teſtamentum, quod juravit parentibus, ut daret populo, an dederit, quæramus. Dedit; ſed illi non fuerunt digni accipere propter peccata ſua. Dicit enim Propheta: [a] *Et erat Moyſes jejunans in monte Sina, ut acciperet teſtamentum à Domino* ad populum, *quadraginta diebus & quadraginta noctibus.* Et [b] accepit à Deo tabulas ſcriptas manu Dei in Spiritu. Et ut accepit Moſes, deferebat ad populum, ut illis daret. Et dixit Dominus ad Moyſen: [c] *Moyſes, Moyſes, deſcende celerius, quia populus tuus quem eduxiſti de terra Ægypti, præteriit legem.* Et intellexit Moyſes, quia fecerunt ſibi iterum conflatile: & projecit de manibus tabulas, & confractæ ſunt tabulæ teſtamenti Divini. Moyſes enim accepit, ſed illi non fuerunt digni. Quomodo vero acce-

a Exod. 24. 18. Deut. 9. 10. *b* Exod. 31. 18. Deut. 9. 10. *c* Exod. 32. 7. Deut. 9. 12.

perimus

ΚΕΦ. ιδ'.

Πῶς ἀμφήκεις λίθοι ἔλαβεν ὁ Μωσῆς καὶ συνέτριψεν, ὁ κύριος ἔδωκεν ἡμῖν.

ΝΑὶ ἀλλὰ καὶ ἀμφήκεις, λίθοι ὧν μωσι τοῖς πατράσι, δῶναι τῷ λαῷ· οἱ δὲ δώκασι, ζητοῦμεν. δόντες· αὐτοὶ δὲ οὐκ ἐβούοντο ἄξιοι λαβεῖν διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. λέγει γὰρ ὁ θεσπέσιος καὶ λίθοι Μωσῆς νηστεύων ἐν ὄρει Σινᾶ τοῦ λαβεῖν τὰ ἀμφήκεις κυείου πρὸς τὸν λαὸν ἡμέρας τεσσαράκοντα καὶ νύκτας τεσσαράκοντα. καὶ ἔλαβε παρὰ κυείου τὰς δύο πλάκας μεχαμμύας τῷ δακτύλῳ τοῦ χειρὸς κυρίου ἐν πνεύματι. καὶ λαβὼν Μωσῆς κατέφερε πρὸς τὸν λαὸν δῶναι αὐτῷ· καὶ εἶπε κύριος πρὸς Μωσέα· Μωσῆ, Μωσῆ, κατάβηθι τὸ τάχος, ὅτι ἐλύθησάν σου ὁ λαός σου, οὓς ἐξήγαγες ἐκ γῆς Αἰγύπτου. καὶ συνῆκε Μωσῆς, ὅτι ἐποίησεν ἑαυτοῖς πάλιν χωνεύματα, καὶ ἔρριψεν ἐκ τῶν χειρῶν τὰς πλάκας, καὶ συνετρίβησαν αἱ πλάκες τοῦ ἀμφήκους κυείου. Μωσῆς γὰρ ἔλαβεν, αὐτοὶ δὲ οὐκ ἐβούοντο ἄξιοι. πῶς οὖν ἡμεῖς ἐλάβομεν,

μάθητε. Μωσῆς θεράπων ὢν ἔλαβεν· αὐτὸς δὲ ὁ κύριος ἡμῖν ἔδωκεν, εἰς λαὸν κληρονομίας, διὰ ἡμᾶς παθὼν ὑπομείνας. ἐφανερώθη δὲ ἵνα καὶ ἐκεῖνοι τελειωθῶσι τοῖς ἁμαρτήμασι, καὶ ἡμεῖς διὰ τὸ κληρονομῆσαι τὸν διαθήκην αὐτοῦ λαβόντες. καὶ πάλιν ὁ προφήτης λέγει· ἰδοὺ τέθεικά σε εἰς φῶς ἐθνῶν, τοῦ εἶναί σε εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς, οὕτως λέγει κύριος ὁ λυτρωσάμενός σε θεός. ὃς εἰς τοῦτο ἡτοιμάσθη, ἵνα αὐτὸς φανερὸς τὰς ἤδη διεσταυρωμένας ἡμῶν καρδίας ἀπὸ θανάτου, καὶ ζωοποιούμενος τῇ τοῦ πλάνης ἀνομίᾳ λυτρωσάμενος ἐκ τοῦ σκότους διάθηται, ἐν ἡμῖν τοῖς δούλοις αὐτοῦ διαθήκην λόγῳ. γέγραπται γὰρ, πῶς αὐτῷ ὁ πατὴρ ἐντέλλεται, λυτρωσάμενος ἡμᾶς ἐκ τοῦ σκότους, ἑτοιμάσαι ἑαυτῷ λαὸν ἅγιον. λέγει οὖν ὁ προφήτης Ἡσαΐας· ἐγὼ κύριος ὁ θεός σε, ἐκάλεσά σε ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ κρατήσω τῆς χειρός σου, καὶ ἐνισχύσω σε, καὶ ἔδωκά σε εἰς διαθήκην γένους, καὶ εἰς φῶς ἐθνῶν, ἀνοίξαι ὀφθαλμοὺς τυφλῶν, καὶ ἐξαγαγεῖν ἐκ δεσμῶν πεπεδημένους, ἐξ οἴκου φυλακῆς

---

a MS. καχίας.

καθημένους

perimus nos, discite, [a] Moses cum esset famulus, eas accepit: nobis autem ipse Dominus tradidit cui nos in hæreditatem propter nos omnia sustinens. Apparuit vero ad hoc ut illi consummati sint in peccatis, & nos per illum hæreditatem testamenti Domini nostri Jesu Christi accipiamus. Et iterum Propheta dicit, [b] *Ecce posui te in lucem nationum, ut* [c] *sit sanctitas tua usque ad novissimum terræ, sicut dicit Dominus qui liberavit te Deus.* Qui in hoc paratus est, ut adventum ipsius præcordia nostra, quæ jam absumta erant à morte, & tradita iniquitati, erroris, liberaret à tenebris, & testaretur in nobis testamentum servorum suorum per verbum. Scriptum est enim, quomodo illi pater mandaverit, ut liberaret nos à tenebris, & pararet sibi populum sanctum. Dicit ergo Propheta sic: [d] *Ego Dominus Deus tuus, vocavi te in æquitate, & tenebo manum tuam, & fortem te faciam, & dedi te in testimonium gentibus, & in lumen nationum, ut aperias oculos cœcorum, & educas de vinculis alligatos, de domo car-*

---

a In hanc mentem S. Stephanus Act. 7. & Scriptor ad Hebr. 3. 5. b Esai. 49. 6. c Forte, *sit salus.* d Esai. 42. 6.

serie sedentes in tenebris. Scitote ergo, unde liberati sumus. [a] Et iterum Propheta dicit: [b] *Spiritus Domini super me, propter quod unxit me: bene nuntiare hominibus misit me, curare contribulatos corde, prædicare captivis remissionem, & cæcis visum, & vocare annum Domini acceptabilem, & diem retributionis, consolari omnes lugentes.*

CAP. XV.

De Sabbato.

ADhuc & de sabbato scriptum est in decem verbis, quibus locutus est in monte Sina ad Moysen os ad os: [c] *Et sanctificate sabbatum Domini* [d] *manibus mundis, & puro corde.* Et alibi

a Locus Esai. 49. 6. supra desideratus hic male transpositus in exemplari Latino inserebatur. b Esai. 61. 1. Luc. 4. 18. c Deut 5. Exod. 20 8. d Cessationem ab operibus quotidianæ vitæ, per *manus mundas* explicat Auctor noster; illæ enim laboribus admotæ, sordes contrahunt; Hinc Marci 7. 3. dicitur, Judæos nunquam cibos

καθημένους ἐν σκότει. γινώσκετε οὖν πόθεν ἐλυτρώθημεν. καὶ πάλιν ὁ προφήτης λέγει· πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ ἕνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελίσασθαι ταπεινοῖς χάριν ἀπέσταλκέ με, ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τῇ καρδίᾳ, κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν, καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, καὶ καλέσαι ἐνιαυτὸν κυρίου δεκτὸν καὶ ἡμέραν ἀνταποδόσεως, παρακαλέσαι πάντας τοὺς πενθοῦντας.

ΚΕΦ. ιε'.

Περὶ τοῦ σαββάτου.

ΕΤι καὶ περὶ τοῦ σαββάτου γέγραπται ἐν τοῖς δέκα λόγοις, ἐν οἷς ἐλάλησεν ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ πρὸς Μωσῆν κατ' πρόσωπον· καὶ ἁγιάσατε τὸ σάββατον κυρίου χερσὶ καθαραῖς, καὶ καρδίᾳ καθαρᾷ. καὶ ἐν

---

cibos sumsisse illotis manibus; multo minus sine diligenti lotione, sacris operabantur: præsertim cum diem Sabbati *sanctificare* essent jussi, quod in Rabbinica dialecto idem valet quod aqua proluere. Huc spectat quod D. Paulus monet 1 Tim. 2. 8. in oratione puras manus attollere.

ἑπέρᾳ λέγει· ἐὰν φυλάξωσιν οἱ υἱοί μου τὰ σάββατα, τότε ὀπιθήσω τὸ ἔλεός μου ἐπ' αὐτούς. τὸ σάββατον λέγει ἐν ἀρχῇ τῆ κτίσεως· καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς ἐν ἓξ ἡμέραις τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ, καὶ συντέλεσεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ, καὶ κατέπαυσεν ἐν αὐτῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἡγίασεν αὐτήν. προσέχετε, τέκνα, τί λέγει, τὸ συντέλεσεν ἐν ἓξ ἡμέραις. τοῦτο λέγει, ὅτι συντελεῖ[a] ὁ θεὸς κύριος ἐν ἑξακισχιλίοις ἔτεσι τὰ πάντα. ἡ γὰρ ἡμέρα παρ' αὐτῷ χίλια ἔτη. αὐτός μοι μαρτυρεῖ, λέγων· ἰδοὺ σήμερον ἡμέρα ἔσται ὡς χίλια ἔτη. ἐκ τούτου, τέκνα, ἐν ἓξ ἡμέραις, ἐν τοῖς ἑξακισχιλίοις ἔτεσι συντελεσθήσεται τὰ πάντα· καὶ διὰ τί λέγει κατέπαυσεν ὁ θεὸς τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ; τοῦτο λέγει· ὅταν ἐλθὼν ὁ υἱὸς αὐτοῦ καταργήσει τὸν καιρὸν τοῦ ἀνόμου, καὶ κρινεῖ τοὺς ἀσεβεῖς,

---

a Divinus Scriptor ad Hebræos ſabbatum lege Moſaica ſancitum, ad ſpiritualem ſenſum pariter deducit, cap. 4. ubi oſtendit, *relinqui ſabbatiſmam populo Dei.* Et quidem de ſabbato magno quod totius creationis labores finiet, ſex mille annis evolutis, ſumma animorum inclinatione, imo prono impetu conſenſum eſt. Ut Talmudicam traditionem domus Eliæ, & Orphæi & Ethnicorum nænias præteream; in hac ſententia

alibi dicit: *a Si custodierint filii mei sabbatum, tunc faciam misericordiam in illis.* Sabbatum dicit *b* initio constitutionis: *Et fecit Deus die bus sex opera manuum suarum, & consummavit die septimo, & requievit in illo die & sanctificavit eam.* Attendite filii, quid dicit, *consummavit in sex diebus.* Hoc dicit, quia *c* consummabit Dominus Deus omnia in sex millibus annorum. Dies enim apud illum mille anni sunt. Ipse mihi testis est, dicens: *d Ecce hodiernus dies erit tanquam mille anni.* Unde scire debetis, filii, quia in sex diebus in sex millibus annorum consummabuntur omnia. Et quid dicit: *Requievit Deus die septima?* Hoc est, cum venerit filius illius, & amputabit tempus *e* iniquitatis, & judicabit im-

---

ria versantur Irenæus l. 5. adv. Hæres. Hippolytus apud Photium, Orig. cont. Celf. l. 2. Lactant. Instit. l. 7. Athanas. in Esa. 64. Hilar. in Matt. 24. Hieron. Ep. ad Cypr. aliique minorum gentium Scriptores. Et si forte aliqui, erroris manifesti jam & olim comperti, mundi finem intra paucorum annorum spatia definiverint; hoc exinde factum, quod sex mille annos, ex supputatione Græcorum, quæ Constantinopolitana audit, aut alia consimili, statim explendos autumaverint.

a Hier. 17. 24. *b* MS. *initium.* Genes. 2. 2. *c* MS. *consummavit.* *d* Psal. 89. *e* Interpres videtur legisse διάβολος.

pios,

pios, & mutabit solem, & lunam, & stellas; tunc bene requiescet in die septima. Ad summam hoc dicit: *Sanctificabis illum diem manibus mundis, & corde puro.* Quem ergo diem sanctificavit Deus, quis potest sanctificare modo, nisi qui sit mundo corde: in omnibus [a] nos erravimus. [b] Vide ergo qui refrigerans sanctificavit illum, quando nos poterimus, recepta justa promissione, deleta iniquitate, novatis vero cunctis à Domino & nos tunc poterimus sanctificare, ipsi sanctificati primum. Ad summam dicit illis: [*] *Dies solennes vestros, & sabbata non sustineo.* Videte, quomodo dicit non hæc sabbata sibi accepta, sed quæ fecit, & in die suo consummavit omnia, initium [c] octavæ diei [d] facturus, qui est alterius seculi initium. Propter quod agimus diem octavum in [e] lætificationem, in [f] quo & Jesus [g] resurrexit à mortuis, & apparuit, & ascendit in cœlos.

---

[a] MS. *non.* [b] MS. *vides.* [*] Scil. *novilunia*, ut in Græc. [c] MS. *octava.* [d] MS. *facta.* [e] MS. *legationem.* [f] MS. *quum.* [g] Ita dies Dominica non tantum Servatoris nostri, sed universalem omnium resurrectionem repræsentat, & æternum in cœlesti gaudio sabbatismum. Hinc erat quod cum solenni lætitia celebraretur; & die illo jejunare Anathemate olim vindicatum.

CAP.

ἀσεβεῖς, καὶ ἀλλάξει τὴν ἥλιον, καὶ τὴν σελήνην, καὶ τοὺς ἀστέρας· τότε καλῶς καταπαύσεται ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ. πέρας γάρ τοι λέγει· ἁγιάσεις αὐτὴν ἐν χερσὶ καθαραῖς, καὶ καρδίᾳ καθαρᾷ· εἰ δέ τῳ θεὸς ἡμέραν ἥγιασε, νῦν πῶς δύναται ἁγιάσαι, εἰ μὴ καθαρὸς ὦ τῇ καρδίᾳ, ἐν πᾶσι πεπλανήμεθα. ἴδε οὖν ὡς ἄρα τότε καλῶς καταπαυόμενον ἁγιάσει αὐτὴν, ὅτε δυνησόμεθα αὐτοὶ δικαίαν [a] ἀπολαβόντες τὴν ἐπαγγελίαν, ἀκέραιοι ἀνομίας, μεγονότων τῶν καινῶν πάντων· κατὰ κυρίῳ τότε δυνησόμεθα αὐτὴν ἁγιάσαι, αὐτοὶ ἁγιασθέντες πρῶτον. πέρας γάρ τοι λέγει αὐτοῖς· τὰς νεομηνίας ὑμῶν, καὶ τὰ σάββατα ὑμῶν οὐκ ἀνέχομαι. ὁρᾶτε, πῶς λέγει· ὃ τὰ νῦν σάββατα ἐμοὶ δυσκτά· ἀλλ' ἃ πεποίηκα, ἐν ᾧ καταπαύσας τὰ πάντα, ἀρχὴν ἡμέρας ὀγδόης ποιήσω, ὅ ἐστιν ἄλλου κόσμου ἀρχή. διὸ καὶ ἄγομεν τὴν ἡμέραν τὴν ὀγδόην εἰς εὐφροσύνην, ἐν ᾗ καὶ ὁ ἰησοῦς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, καὶ φανερωθεὶς ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανούς [b].

---

a MS. δικαιως. b Quando dicitur, quod die Dominica, Servator *resurrexit & apparuit & ascendit in cælos*, ita intelligendum, quod revera resurrexit eo die, & sæpius apparuit; sed deinde quinta feria ascendit. In Græco habetur φανερωθεὶς, scil. *cum apparuisset, ascendit.*

ΚΕΦ.

ΚΕΦ. ιε'.

Περὶ τοῦ ναοῦ.

Ἔτι καὶ περὶ τοῦ ναοῦ ἐρῶ ὑμῖν· πῶς πλανῶνται οἱ ταλαίπωροι ὅτι τὸν οἶκον τοῦτον ἤλπισαν, καὶ οὐκ ὅτι τὸν θεὸν αὐτὸν τὸν ποιήσαντα αὐτοὺς, ἀλλ' ὡς ὄντα οἶκον θεοῦ. λέγουσι γὰρ, ὡς τὰ ἔθνη, ἀφιέρωσαν αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ. ἀλλὰ πῶς λέγει κύριος καταργῶν αὐτόν, μάθετε· τίς ἐμέτρησε τὸν οὐρανὸν σπιθαμῇ, καὶ τὴν γῆν δρακί; οὐκ ἐγώ; λέγει κύριος. ὁ οὐρανός μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου. ποῖον οἶκον οἰκοδομήσατέ μοι, ἢ τίς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου; εἴδετε γνῶτε, ὅτι μάταια ἡ ἐλπὶς αὐτῶν. πέρας γοιῶ πάλιν λέγει. ἰδοὺ οἱ καθελόντες τὸν ναὸν τοῦτον, αὐτοὶ αὐτὸν οἰκοδομήσουσι. καὶ γίνεται. διὰ γὰρ τὸ πολεμεῖν αὐτοὺς καθηρέθη ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν νῦν, καὶ αὐτοὶ οἱ τῶν ἐχθρῶν ὑπηρέται ἀνοικοδομήσουσιν αὐτόν. πάλιν ὡς ἔμελλεν ἡ πόλις

---

a MS. τῶ ὀφόν.

καὶ

CAP. XVI.

De Templo.

ADhuc & de templo vobis dicemus, quomodo errantes miseri in ædem spem habuerunt tanquam [a] in Dominum, qui illos fecit, quasi sit domus Dei, tanquam ethnici, consecraverunt illum in templo. Sed quomodo dicat Dominus, discite, vacuum faciens templum: [b] *quis mensus est cœlum palmo, aut quis totam terram pugno apprehendit? Nonne ego? Mihi, dicit Dominus, cœlum thronus est, terra autem scabellum pedum meorum est. Qualem domum mihi ædificabitis, aut quis locus erit requietionis meæ?* Unde cognoscitis, quia vana spes est illorum. Et denique iterum dicit: [c] *Ecce qui deposuerunt templum hoc, ipsi illud & ædificabunt.* Et fit: dum enim belligerarent, depositum nunc est ab inimicis, ipsique hostium ministri rædificant illud. Iterum sicut incipiebat civitas, &

a Rectius, ad Græcum contextum, *& non in Dominum.* b Esai. 40. 11. 66. 1. c Esai. 49. 17.

templum

templum & populus totus Judæorum tradi. propalavit. Dicit enim Scriptura : [a] *Et erit in novissimis diebus, tradet Dominus oves pascuæ, & cubile, & turrem eorum in exterminium.* Et factum est, secundum quæ Dominus locutus est. Quæramus ergo, si est templum Deo. Est, ubi ipse dicit facere & consummare. Scriptum enim est: [a] *Et erit, septimo die consummato, ædificabitur templum Deo præclare in nomine Domini.* Invenio igitur, quia templum est. Quomodo ergo ædificabitur in nomine Domini, discite. Antequam crederemus Deo, [b] erat habitatio nostra cordis corrupta

---

[a] Dan. 4. Agg. 2. Quod in Latino interprete habetur, *septimo die consummato*; in Græco legitur ex Daniele, ἐν ἑβδομάδος συντελειμένης, ut intelligatur septimana ex annis conflata. [b] Hinc quidam sibi persuaserunt, constare posse, auctorem hujus Epistolæ non fuisse Barnabam, sed aliquem qui ex Ethnicismo ad fidem pervenerat: minime considerantes illum in enarratione sensus mystici spiritualis templi versari. Nimirum, licet Judæi sibi placerent quod verum Deum colerent, & ab idolis abhorrerent; *illos plenos fuisse* docet *adorationibus idolorum*, & fuisse *domus damoniorum, propter quod facerent quæ Deo essent contraria.* Hoc sensu, Clemens Alex. Strom.

καὶ ὁ λαὸς Ισραὴλ παραδίδοται, ἐφαπτομένη λέγει γὰρ ἡ γραφὴ· καὶ ἔσται ἐπ' ἐσχάτων ἡμερῶν παραδώσει κύριος τὰ πρόβατα τῆς νομῆς, καὶ τὴν μάνδραν καὶ τὸν πύργον αὐτῆς εἰς καταφθοράν. καὶ ἐγένετο καθὼς ἐλάλησε κύριος. ζητήσωμεν οὖν, εἰ ὄντως ναὸς θεοῦ· ἔστι ὅπου αὐτὸς λέγει ποιεῖν καὶ καταρτίζειν. μέγα πάλαι γάρ· καὶ ἔσται ἡ ἑβδομάδος συντελουμένης οἰκοδομηθήσεται ναὸς θεοῦ ἐνδόξως [a] ὀνόματι κυρίου. εὑρίσκω οὖν ὅτι ἔστι ναὸς. πῶς οὖν οἰκοδομηθήσεται ἐν ὀνόματι κυρίου, μάθετε. πρὸ τοῦ ἡμᾶς πιστεῦσαι τῷ θεῷ, ἦν ἡμῶν τὸ κατοικητήριον τῆς

Strom. 2. locum hunc intellexit, adducitque ut probet τὸ διαζάλαι τὰς ἐνεργείας καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, εἰς τὸν ἀμαρτωλὸν ψυχὴν ὑπεισπείρειν· hoc adjecto elogio eum esse μάρτυρα ἀποστολικὸν τῷ ὁ ἅγιος καὶ συνεργὸν τοῦ παύλου. Eodem certe jure quo ex istis verbis elicitur hujus Epistolæ Scriptorem alienigenam fuisse, idem de B. Petro conficietur, quia 1 Ep. 4. 3. se illis adnumerat qui polluebantur ἀθεμίτοις εἰδωλολατρείαις. a MS. ἐνδόξου.

καρδίας φθαρτὸν καὶ ἀσθενὲς, ὡς ἀληθῶς οἰκοδομητὸς ναὸς διὰ χειρός· ἔστι γὰρ πλήρης μὲν εἰδωλολατρείας οἶκος καὶ ἔστιν δαιμονίων, διὰ τὸ ποιεῖν ὅσα γὰρ ἐναντία τοῦ θεοῦ. οἰκοδομηθήσεται δὲ ὅτι τοῦ ὀνόματι κυρίου. προσέχετε, ἵνα ὁ ναὸς κυρίου ἐνδόξως οἰκοδομηθῇ· πῶς καὶ, μάθετε· λαβόντες τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ ἐλπίσαντες ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἐγηυόμεθα καινοὶ, πάλιν ἐξ ἀρχῆς κτιζόμενοι. διὸ ἐν τῷ κατοικητηρίῳ ἡμῶν ἀληθῶς ὁ θεὸς κατοικεῖ ἐν ἡμῖν. πῶς; ὁ λόγος αὐτοῦ τῆς πίστεως, ἡ κλῆσις αὐτοῦ τῆς ἐπαγγελίας, ἡ σοφία τῶν δικαιωμάτων, αἱ ἐντολαὶ τῆς διδαχῆς [a], αὐτὸς ἐν ἡμῖν προφητεύων, αὐτὸς ἐν ἡμῖν κατοικῶν, τοῖς τοῦ θανάτου δεδουλωμένοις ἀνοίγων ἡμῖν θύρας τοῦ ναοῦ ἡμῶν, ὅ ἐστι τὸ στόμα, δοὺς ἡμῖν μετάνοιαν ἀνοίξας ἡμῖν, εἰσάγων εἰς τὸν ἄφθαρτον ναόν. ὁ γὰρ [b] ποθῶν σωθῆναι, βλέπει οὐκ εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ εἰς τὸν ἐν αὐτῷ ἐνοικοῦντα καὶ λαλοῦντα ἐν αὐτῷ· ἐκπλησσόμενος ὅτι τοῦ μηδέποτε, μήτε τοῦ λέγοντος τὰ ῥήματα ἀκηκοέναι ἐκ τοῦ στόματος, μήτε αὐτὸς ποτὲ ὀπτεθυμηκέναι ἀκοῦσαι. τοῦτό ἐστι, πνευματικὸς ναὸς οἰκοδομούμενος τῷ κυρίῳ.

[a] Interpres videtur legisse, τῆς διαθήκης αὐτοῦ. Alii, γδ'.

ΚΕΦ.

corrupta & infirma, ſicut templum, quod per manus vere ædificatur: quia pleni eramus adorationibus idolorum, & erat domus dæmoniorum, propter quod faceremus, quæ Deo eſſent contraria. Ædificabitur autem in nomine Domini. Ut præclare ædificetur templum Deo, attendite; & quomodo, diſcite, quod accipientes remiſſionem peccatorum, & cum crediderimus in nomine Domini, [a] nos ſumus jam tales, quales ab initio creati. Propter quod in domicilio noſtro in nobis vere Deus inhabitat. Quomodo? Sermo fidei illius, vocatio promiſſionis illius, ſapientia æquitatis, præcepta teſtamenti illius, in nobis prophetans ipſe, & in nobis habitans. [b] Quia cum ſub ſervitute mortis eramus, aperiens oſtium templi noſtri, quod eſt os ſapientiæ pœnitentiam concedens nobis, fecit de nobis domum incorruptam. Qui enim concupiſcit liberari, [c] vidit non in hominem, ſed in illum qui in eo habitat & loquitur in illo; [d] miratus quod nunquam tales ſermones audierit eum dicentem, neque ipſe concupierit audire. Hoc eſt ſpiritaliter Domino ædificatum templum.

---

a MS. legebat, *non*. b Forte, *qui*. c MS. *vivis*. d MS. *adificatus*.

CAP.

CAP. XVII.

Epilogus dictorum.

QUantumpotuerimus, & fuerit in ſimplicitate demonſtrandi nobis, ſpero me non intermiſiſſe quicquam de iis quæ ſpectent ad veſtram ſalutem. Si enim de inſtantibus ac futuris ſcribam vobis, non intelligetis, quomodo in parabolis poſita ſunt multa. Hæc autem ſic ſunt. Habes interim de majeſtate Chriſti, quomodo omnia in illum, & per illum, facta ſunt: cui ſit honor, virtus, gloria, nunc & in ſæcula ſæculorum.

CAP.

ΚΕΦ. ιζ.

Επίλογος τῶν λεγομένων.

ΕΦ' ὅσον μὲν ἐν δυνατῷ καὶ ἀπλότητι δηλῶσαι ἡμῖν. ἐλπίζει με ἡ ψυχὴ τῇ ὑπομνήσει με μὴ ὀλιγωρῆσαι μέτε τῶν ἀγαπώντων ὑμᾶς εἰς σωτηρίαν [a]. ἐαν γὰρ περὶ τῶν ἐντεῦθεν καὶ μελλόντων χάριν ὑμῖν, ὦ μὴ γένησθε διὰ τὸ ἐν ὀλιγοψυχίαις κεῖσθαι πολλαί. ταῦτα μὲν ἔστω. ἔχεις οὖν περὶ τὸ μεγαλειότητος τὸ χριστοῦ, ὡς πάντα εἰς αὐτὸν καὶ δι' αὐτοῦ πεποίηται· ᾧ δόξα, κράτος καὶ τιμὴ, νῦν καὶ εἰς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

---

a Vocem ἐντεῦθεν loco ſuo dimotam, in ſequentem periodum, à Latino verſione admoniti, repoſuimus.

BIBLIOTHECA BODLEIANA

ΚΕΦ. ιέ.

Περὶ δυοῖν ὁδοῖν.

ΜΕταβῶμεν δὲ καὶ ὅτι ἑτέραν γνῶσιν καὶ διδαχὴν[a]. ὁδοὶ δύο εἰσὶ διδαχῆς καὶ ἐξουσίας, ὅτε τοῦ φωτὸς, ὅτε τοῦ σκότους. διαφορὰ δὲ πολλὴ τῶν δύο ὁδῶν· ἐφ' ἧς μὲν γάρ εἰσι πεπιστωμένοι φωταγωγοὶ ἄγγελοι τοῦ θεοῦ· ἐφ' ἧς δὲ ἄγγελοι τοῦ σατανᾶ. καὶ ὁ μὲν δοκεῖ κύριος ἀπ' αἰῶνων εἰς τοὺς αἰῶνας· ὁ δὲ ἄρχων καιρὸς τῆς ἀνομίας.

ΚΕΦ.

---

[a] Hæc quæ ſequuntur in exemplaribus Latinis deſiderata & διδαχῆς titulum præferentia aſſumentum fuiſſe ſequioris manus, viris aliquot Eruditis viſum eſt. Nimirum in primis ſæculis nonnulli, ut adverſus hæreſes præſcriberent, aut placita ſua commendarent, dogmata apoſtolicorum virorum ſcriptis mandarunt, & illorum διδαχὰς appellavere. Hujus generis videtur fuiſſe liber quem memorat Euſeb. Eccl. hiſt. l. 3. c. 25. & Athan. Ep. 39. cujus epigraphe erat περὶ ἀποστόλων διδαχαί. Sed, præterquam quod numerus verſuum in ſtichometriis vetuſtiſſimis huic Epiſtolæ aſſignatus, ſuadet hanc acceſſionem ad ejus molem omnino deſiderari, pariter à Clement. Alex. & Origene, nec non Auctore Conſtitutionum laudatur ac aliæ partes hujus Epiſto-

CAP. XVIII.

De duabus viis.

TRanſeamus autem & ad alteram cognitionem & doctrinam. Duæ ſunt viæ doctrinæ & poteſtatis; [4] una lucis, & altera tenebrarum. Differentia quidem multa duarum viarum: una quidem, cui præſident lucis miniſtri angeli Dei; altera quæ ſubeſt angelis Satanæ. Ille quidem eſt Dominus à ſæculis in ſæcula: hic vero princeps temporis iniquitatis.

Epiſtolæ. Etſi in Latinis exemplaribus deſiderari, idoneum ſit argumentum unde confici poſſit, quicquid ſic μεῖζον eſt, genuinum non eſſe ſcriptum; periclitabitur prioris Epiſtolæ partis fides, quandoquidem Græce non compareat. Concluſio quæ in Latinis exemplaribus hodiernis comparet, librariis deberi libenter conceſſerim, ſiquidem ii iſtiuſmodi Epilogis libros à ſe conſcriptos alibi paſſim ornarunt. Sed & iteratæ ſcriptionis poſt ſolennem valedictionem, in Epiſtolis non deſunt exempla. Sic Ep. 2. ad Tim. poſt Doxologiam, quædam reſumto calamo ſubnectuntur, ut alia ejus generis præteream. 4 Hunc locum laudat Orig. περὶ ἀρχῶν. Et in Rom. 1. 24.

CAP.

CAP. XIX.

De via lucis.

Via igitur lucis est hujusmodi [a]. Si quis velit incedere ad præfinitum locum, id suis operibus properabit exequi. Cognitio igitur nobis data in hac via ambulandi, est ejusmodi. Diliges factorem tuum. Glorificabis eum, qui te à morte redemit. Simplex eris corde, & spiritu dives. Non adhærebis ambulantibus in via mortis. [b] Abhorrebis facere id quod Deo displicet. Odio habebis omnem simulationem. Ne relinquas mandata Dei. Ne teipsum exaltes; [c] eris autem humilis. Non assumes tibi ipsi gloriam. Ne ineas malum consilium adversus proximum tuum. Non dabis animæ tuæ audaciam. Non fornicaberis. Non mœchaberis. Non eris puerorum corruptor. Non prætermittas verbum Dei, super aliorum impuritate, corripienda. Non accipies personam quo minus corripias alicujus delicta. Mansuetus eris. Esto quietus. Contre-

[a] Solenne est in scriptis apostolicis, quemadmodum ut S. Patrum, ut monitis ethicis sermones suos claudant. [b] Locum hunc laudat Clem. in Constit. 7. 14. [c] Ibid. c. 8.

misces

ΚΕΦ. ιϑ'.

Περὶ τ ὁλῦ τ φωτός.

Ηοιῶ ὁδὸς τ φωτός, ἔστιν αὕτη. ἐάν τις θέλων ὁδεύειν ὅπῃ τ ὡρισμένον τόπον, ποιήσει τοῖς ἔργοις αὐτῦ ὅπερ τελεῖν. ἔστιν οὖν ἡ δοθεῖσα ἡμῖν γνῶσις τ θείων παρατεῖν ἐν αὐτῇ, τοιαύτη· ἀγαπήσεις τὸν σε ποιήσαντα, δοξάσεις τ σε λυτρωσάμενον ἐκ θανάτυ. ἔσῃ ἁπλῆς τῇ καρδίᾳ, καὶ πλούσιος πᾶ πνεύματι. οὐ κολληθήσῃ μετ τ πορευομένων ἐν ὁδῷ θανάτυ, μισήσεις ποιεῖν ὃ οὐκ ἀρεστόν πᾶ θεῦ. μισήσεις πᾶσαν ὑπόκρισιν. οὐ μὴ ἐγκαταλίπῃς ἐντολὰς κυρίυ. οὐχ ὑψώσεις σεαυτὸν, ἔσῃ δ ταπεινόφρων. οὐκ ἀρεῖς ὅπῃ σεαυτὸν δόξαν. οὐ λήψῃ βουλὴν πονηρὰν κατ τ πλησίον σε. οὐ δώσεις τῇ ψυχῇ σε θράσος. οὐ πορνεύσεις. οὐ μοιχεύσεις οὐ παιδοφθορήσεις. οὐ μή σοι ὁ λόγος ὁ τ θεῦ ἐξέλθῃ ἐν ἀκαθαρσίᾳ πινῶν. οὐ λήψῃ πρόσωπον ἐλέγξας τινὰ ὅπῃ παραπτώματι. ἔσῃ πραΰς. ἔσῃ ἡσύχιος. ἔσῃ τρέμων

---

a Nimirum qua via lucis deducit.

τοὺς

τὰς λόγους, ὃς ἤκουσας. ὦ μὴ μνησικακήσῃς τῷ ἀδελφῷ σου. ὦ μὴ δίψυχήσῃς [a] πότερον ἔσται, ἢ οὐ. ὦ μὴ λάβῃς ὅτι ματαίῳ εἰς ὄνομα κυρίου. ἀγαπήσεις γὰρ πλησίον σου πᾶσῃ τῇ ψυχῇ σου. οὐ φονεύσεις τέκνον ἐν φθορᾷ· οὐδὲ πάλιν γεννηθὲν ἀνελεῖς. οὐ μὴ ἄρῃς τὴν χεῖρά σου ἀπὸ τοῦ υἱοῦ σου, ἢ ἀπὸ τῆς θυγατρός σου· ἀλλ' ἀπὸ νεότητος διδάξεις φόβον κυρίου. οὐ μὴ ζήλῳ ὅτι θυμῷ τὰ τῆς πλησίον σου, οὐδὲ μὴ ζήλῳ πλεονέκτης. οὐδὲ κολληθήσῃ ἐκ ψυχῆς σου μετὰ ὑψηλῶν, ἀλλὰ μετὰ δικαίων καὶ ταπεινῶν ἀναστραφήσῃ. τὰ συμβαίνοντά σοι ἐνεργήματα καὶ πειρασμὸς ἀναμενεῖς [b], ὡς ἀγαθά, πρόσδεξαι. ὅτι ἔσῃ δίγνωμος, οὐδὲ δίγλωσσος· παγὶς γὰρ θανάτου ἐστὶν ἡ δίγλωσσία. ὑποτάγήσῃ κυρίῳ κυρίοις ὡς τύπῳ θεοῦ, ἐν αἰσχύνῃ καὶ φόβῳ. οὐ μὴ ὀφθαλμὸς παιδίσκῃ, ἢ δούλῳ σου ἐν πικρίᾳ ψυχῆς, τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτὸν ἐλπίζοισι· μή ποτε ὁ φοβηθήσῃ τὸν ἐπ' ἀμφοτέροις θεὸν· ὅτι οὐκ ἦλθεν ὅτι κατὰ πρόσωπον καλέσαι, ἀλλ' ἐφ' οὓς τὸ πνεῦμα ἡτοίμασεν. κοινωνήσεις ἐν πᾶσι τῷ πλησίον σου. οὐκ ἐρεῖς ἴδια· εἰ γὰρ ἐν τοῖς ἀφθάρτοις κοινω-

a Al. διψήσῃς. b Al. κεῖ.

νοὶ

miſces ad verba a quæ audieris. Fratri tuo ignoſces. Ne hæſita, utrum futurum ſit, an non. Ne aſſumas b nomen Domini in vanum. Diliges proximum tuum ſuper animam tuam. Non interficies partum per abortionem; neque, poſtquam prodierit, occides. Non abſtinebis manum tuam à filio tuo, vel à filia tua; ſed à pueritia docebis eos timorem Domini. Ne concupiſcas rem proximi tui; neque ſis alienorum bonorum uſurpator. Neque adhæreas ex anima tua ſuperbis, ſed cum juſtis & humilibus recenſearis. Quæ tibi contingunt tentationes & vexationes dæmonum, inter bona accepta reputa. Non eris inconſtans animo, neque bilinguis: laqueus eſt enim mortis linguæ duplicitas. Subjectus eris Domino; dominis, ut Dei imagini, in verecundia & timore. Ne imperes ancillæ, aut ſervo tuo in amarulentia animi: his videlicet qui timent eum: ne quando contingat, ut non timeas eum, qui ſuper utrumque eſt, Deus. Non enim venit vocare ſecundum perſonam, ſed ſuper quos Spiritus præparavit. Communicabis in omnibus rebus proximo tuo. Nihil dices quicquam tibi proprium; ſi enim communicatis invicem in bonis incorruptibi-

a Eſai. 66. 2. b Conſtit. apoſt. 7. 11. & inf.

libus,

libus, quanto magis in corruptibilibus? Ne sis præceps in lingua: os enim laqueus est mortis. Quantum potes, sanctifica animam tuam. Ne porrigas manum tuam ad accipiendum; eam vero ad dandum claudas. Diliges, ut pupillam oculi tui, omnes, qui tibi verbum Dei loquuntur. Memento diei judicii nocte & die. Exquires quotidie vultum sanctorum, & per verbum speculans, & ambulans ad exhortandum, meditans quoque ad salvandam animam per verbum. Et manibus tuis laborabis ad redemtionem peccatorum tuorum. Dare non ambiges, neque dans murmurabis. Omni petenti te da. Cognosces autem, quis sit bonus mercedis retributor. Servabis, quæ accepisti, nihil addens, aut demens. Semper odio habebis flagitiosum. Judicabis juste. Non facies schisma. Pacem compone inter dissidentes, eos concilians. Confiteberis peccata tua. Non accedes ad orationem tuam in conscientia mala. Hæc est via lucis.

---

a Eccl. 4. 36. & constit. Apost. 7. 13.

CAP.

νοί ἐστε, πόσῳ μᾶλλον ἐν τοῖς φθαρτοῖς. ἐκ ἔστι προγλωσσος· παχὺς γὰ σόμα θανάτου. ὅσον δώσασι, ἡ ὑπὲρ τ ψυχὴν σε ἀγαθύσεις. μὴ γίνε πρὸς μὲ τὸ λαβεῖν ἐκτεῖνων τὰς χεῖρας, πρὸς δ τὸ δοῦναι συσπῶν. ἀγαπήσεις, ὡς κόρην ὀφθαλμὸν σου, πάντα τ λαλοῦντά σοι λόγον τ κυρίου. μνησθήσῃ αὐτὸν ἡμέρας κρίσεως νυκτὸς καὶ ἡμέρας. ἐκζητήσεις καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὰ πρόσωπα τῶν ἁγίων, καὶ διὰ λόγου στοπῶν, καὶ πορεύσῃ εἰς τὸ ὠφελῆσαι, ἡ μελετήσῃ εἰς τὸ σῶσαι ψυχὴν τῷ λόγῳ. ἡ διὰ τ χειρῶν σε ἐργάσῃ εἰς λύτρωσιν τ ἁμαρτιῶν σου. ἡ δικάσεις δοῦναι, [a] ἡδὲ δώσεις γογγύσεις. [b] πατὴρ αἰτοῦντί σε δίδου. γνώσῃ δ, τίς ὁ τ μισθὸς καλὸς ἀνταποδότης [c]. φυλάξεις ἃ παρέλαβες, μήτε προσθεὶς, μήτε ἀφελῶν. εἰς τέλος μισήσεις τ πονηρόν. [d] κρινεῖς δικαίως. ἡ ποιήσεις σχίσμα. εἰρηνεύσεις δ μαχομένους συμάχων. [e] ἐξομολογήσῃ ἐπὶ ἁμαρτίαις σου. ἐκ ἔξεις ἐν προσευχῇ σου ἐν συνειδήσει πονηρᾷ. αὕτη ἐστὶν ἡ ὁδὸς τοῦ φωτός.

---

a Constit. Ap. 7. 12. b Luc. 6. 30. c Const. Ap. 7. 14. d Ib. c. 10. e Ib. 14, & 17.

ΚΕΦ. κ'.

Περὶ τῆς ὁδοῦ τοῦ μέλανος.

Ἡ τοῦ μέλανος ὁδός ἐστι σκολιὰ, καὶ κατάρας μεστή. ἔστι γὰρ ὁδὸς τοῦ θανάτου αἰωνίου μετὰ τιμωρίας· ἐν ᾗ ἐστι τὰ ἀπολλύοντα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, εἰδωλολατρία, θρασύτης, ὕψος δυνάμεως, ὑπόκρισις, διπλοκαρδία, μοιχεία, φόνος, ἁρπαγὴ, ὑπερηφανία, παράβασις, δόλος, κακία, αὐθαδεία, φαρμακεία, μαγεία, πλεονεξία, ἀφροσύνη θεοῦ· διώκται τῶν ἀγαθῶν, μισοῦντες ἀλήθειαν, ἀγαπῶντες ψεῦδος[a], οὐ γινώσκοντες μισθὸν δικαιοσύνης, οὐ κολλώμενοι ἀγαθῷ, οὐ κρίσει δικαίᾳ χήρᾳ καὶ ὀρφανῷ προσέχοντες, ἀγρυπνοῦντες οὐκ εἰς φόβον θεοῦ, ἀλλ' ὅτι τὸ πονηρόν. ὧν μακρὰν καὶ πόρρω, πρᾳΰτητος, καὶ ὑπομονῆς· ἀγαπῶντες μάταια, διώκοντες ἀνταπόδομα, οὐκ ἐλεοῦντες πτωχὸν, οὐ πονοῦντες ἐπὶ τῷ καταπονουμένῳ, εὐχρεῖς ἐν καταλαλιᾷ, οὐ γινώσκοντες τὸν ποιήσαντα αὐτοὺς, φονεῖς τέκνων, φθορεῖς πλάσματος θεοῦ, ἀποστρεφόμενοι τὸν ἐνδεόμενον, καταπονοῦντες τὸν θλιβόμενον, πλουσίων παράκλητοι, πενήτων ἄνομοι κρίται, παντὶ μάρτυροι.

[a] Additur φεῦδος ex Const. Apost.

ΚΕΦ.

CAP. XX.

De via tenebrarum.

Via autem tenebrarum obliqua est, & maledictionis plena. Est enim via mortis æternæ cum supplicio; in qua sunt ea, quæ perdunt animam eorum, idololatria, audacia, elatio potestatis, hypocrisis, duplicitas cordis, adulterium, homicidium, rapina, superbia, transgressio, dolus, malitia, arrogantia, veneficium, magia, avaritia, projectio timoris Dei: persecutores bonorum, osores veritatis, amantes mendacium, non cognoscentes mercedem justitiæ, non adhærentes bono, non justo judicio viduæ & orphano attendentes, vigilantes non ad timorem Dei, sed ad malum. A quibus longe absunt, mansuetudo, & vigilantia: diligentes vana, vindictæ amatores, non miserentes egeni, non laborantes ad levandum oppressum, ad detractionem promti & faciles, non cognoscentes factorem suum, liberorum homicidæ, corruptores creaturæ Dei, se ab indigente avertentes, opprimentes oppressum, divitum advocati, pauperum iniqui judices, per omnia peccatores.

a Const. Ap. 7. 18.

CAP. XXI.

Conclusio admonitoria.

ÆQuum est igitur eum qui didicit justificationes Domini, quæ prius scriptæ sunt, in eis ambulare. Qui enim eas facit, in regno Dei glorificabitur: qui vero illa eligit, cum suis operibus peribit. Propterea resurrectio, propterea retributio. Interrogo eminentes inter vos, si accipitis aliquod bonæ voluntatis meæ consilium. Habetis vobiscum, quibus bene fecistis: nolite eos derelinquere. Prope est enim dies, in quo omnia cum eo, qui malus est, peribunt. Prope est Dominus, & merces ejus. Etiam atque etiam rogo vos, estote vobismetipsis boni legiferi, vobis ipsis manete consultores fideles. Tollite ex vobis omnem simulationem. Deus vero totius mundi dominator det vobis sapientiam, scientiam, intelligentiam, cognitionem justificationum suarum in patientia. Estote vero discipuli Dei, exquirentes quid à vobis postulet Dominus. Et facite, ut salvi sitis in die judicii.

ΚΕΦ. κα'.

Επίλογος παραινετικός.

Καλὸν οὖν ὄζι μαθόντα τὰ δικαιώματα κυρίου, ὅσα παραγέγραπται, ἐν τούτοις περιπατεῖν. ὁ γὰρ ταῦτα ποιῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ δοξασθήσεται· ὁ ἐκείνοις ἐκλεγόμενος, μὴ τῶν ἔργων αὐτοῦ συναπολεῖται. διὰ τοῦτο ἀνάστασις, διὰ τοῦτο ἀνταπόδοσις. ἐρωτῶ τοὺς παρέχοντας, εἰ πάμμυ γνώμης ἀγαθῆς λαμβάνετε συμβουλίαν. ἔχετε εἰς ὃς ἐνεπιστεύσασθε, μεθ' ἑαυτῶν· μὴ ἐγκαταλίπητε αὐτούς. ἐγγὺς γὰρ ἡμέρα, ἐν ᾗ συναπολεῖται πάντα τῷ πονηρῷ. ἐγγὺς ὁ κύριος, καὶ ὁ μισθὸς αὐτοῦ. ἔτι καὶ ἔτι ἐρωτῶ ὑμᾶς, ἑαυτοῖς γίνεσθε γεμεθέται ἀγαθοί, ἑαυτοῖς μόνοι σύμβουλοι πιστοί. ἄφατε ἐξ ὑμῶν πᾶσαν ὑποκρισιν. ὁ δὲ θεὸς ὁ παντὸς τοῦ κόσμου κυβερνήτης, δώη ὑμῖν σοφίαν [a], ὅπως εἰμί, συνίσιν, γνῶσιν τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ ἐν ὑπομονῇ. γίνεσθε δὲ θεοδίδακτοι, ἐκζητοῦντες τί ζητεῖ κύριος ἀφ' ὑμῶν. καὶ ποιεῖτε, ἵνα σωθῆτε ἐν ἡμέρᾳ κρί-

[a] Citat Clem. Alex. Strom. 2.

σεως. εἰ ὴ πὶς ὄζιν ἀγαθῆ μνία, μνημονέυετέ μȣ, μελετῶντες ταῦτα ἵνα καὶ ἡ ὁπὴδυμία, καὶ ἡ ἀγρυπνία, εἰς τι ἀγαθὸν χωρήσῃ. ἐρωτῶ ὑμᾶς χάριν αἰτέμενος· ὡς ἔπι τὸ καλὸν σκεῦός ὄζι μεθ' ὑμῶν, μὴ ἐκλείπητε μηδενὶ αὐτῶν, ἀλλὰ συνεχῶς ἐκζητεῖτε ταῦτα, καὶ ἀναπληρῆτε πᾶσαν ἐντολήν. ἔσι γὰρ ταῦτα ἄξια. διὸ μᾶλλον ἐσπούδασα χαίρειν, ἐφ' ὧν ἠδυνήθην, εἰς τὸ εὐφραίνειν ὑμᾶς. σώζεσθε ἀγαπητὰ τέκνα [a], καὶ εἰρήνης. ὁ κύριος τῆς δόξης, καὶ πάσης χάριτος, μετὰ τȣ πνεύματος ὑμῶν. Ἀμήν.

---

a Clem. Alex. Strom. 2.

Τέλος ἐπιστολῆς Βαρνάβα.

Ἀποστόλȣ, συνεκδήμȣ Παύλȣ καὶ ἀλλȣ ἀποστόλȣ.

dicii. Si qua est vero bonæ rei recordatio, mei mementote, hæc meditantes; ut & desiderium, & vigilantia, in aliquod bonum evadat. Rogo vos gratiam hanc efflagitans : quamdiu pulcrum hoc vas vobiscum est, in nullo horum deficite; sed indesinenter hæc exquirite, & adimplete omne mandatum. Hæc enim dignæ sunt. Quare quantum potui, diligentius laboravi vobis scribere, ut vos exhilararem. Salvi estote dilectionis filii & pacis. Dominus gloriæ & omnis gratiæ sit cum Spiritu vestro. Amen.

---

a Dum in corpore esse datur.

Finis Epistolæ Barnabæ Apostoli, comitis Pauli sancti Apostoli.

Index Scripturarum.

	Cap.	verſ.	pag.
Gen.	1	2	31
		26 20	31
		28	31
	2	2	91
	15	17	83
	25		36
		23	80
	48	11	*ib.*
Exod.	3	8	31
	17	8	75
		14	79
	20	3	76
		8	88
	24	18	84
	31	1	28
		18	84
	32	7	*ib.*
	34	28	16
Levit.	11	11	56
	16	7	39
	20	24	28
	23	29	36
Numb.	13	17	79
	21	7	76
	29	7	36
Deut.	4	14	59
		5	88
	9	10	24
		12	*ib.*
	14	4	56
	17	25	76
Pſalm.	1	1	63
	17	45	51
	21	17	28
		18	*ib.*

	Cap.	verſ.	pag.
		21	24
		23	32
	22	18	28
	33	2	51
	41	1	22
	50	9	8
	89	4	91
	109	1	79
		22	27
		23	*ib.*
	119	118	24
Prov.	1	6	31
	7	17	20
Sap.	2	12	28
	3	9	17
	16	5	76
Eſai.	1	2	52
		10	*ib.*
		11	7
	3	9	28
	8	4	27
	10	23	14
	28	16	27
	29	13	83
	33	13	51
	40	11	95
		13	31
	42	3	52
		6	87
	45	1	79
	49	6	87
		7	95
	50	6	24
		7	24, 27
		8	27

	Cap.	vers.	pag.
		9	ib.
	53	7	20
		5	24
	58	4	11
		6	ib.
	61	1	88
	62	7	71
	66	1	95
		2	107
	69		75
Jerem.	4	3	52
		4	51
	7	2	ib.
		12	8
		26	52
	9	25	ib.
Ezech.	11	19	32
	36		31
		28	32
		4	96
Dan.	7	7	15

	Cap.	vers.	pag.
		24	ib.
Zach.	8	17	8
	12	10	43
	13	6	24
Mal.	3	1	15
Eccluſ.	1	10	31
Matt.	10	33	10 h
	20	16	31
	22	14	19
		41	79
	23	35	24
	27	54	43
Marc.	12	26	79
Luc.	5		23
	6	30	109
	14	8	88
	20	42	79
Jo.	19	37	43
Act.	2	36	79
1 Cor.	15		25

Clariſſ.

Clariſſ. Viri

EDVARDI BERNARDI

SS. Theologiæ Doctoris

Et in

Univerſitate Oxonienſi

Profeſſoris Saviliani

In

S. BARNABAM

Adnotationes.

Chriſtiani nominis Cultoribus

E. BERNARDUS

γνῶσιν ϗ εἰρήνην.

EPiſtolam equidem Barnabæ facundiſſimi viri, unde nomen illud Syrum meruit conſenſu concilii Apoſtolici, itidemque in Aſia honores vix humanos; catholicam, piam, & utilem maxime ad adgreſſus Rabbinorum, poſt duos treſve viros doctos, vobis denuo, fratres, offert hoc Theatrum; non quo cupit nitore adnotationum, recte tamen magiſque ex veſtro commodo. Quinimo multi heic habent, pars ſane magna noſtræ amicitiæ vitæque noſtræ, quibus otium, ingenium, atque eſt ſacra eruditio, ut poſſint vice enchiridii plene & accurate iſtius Doctoris Epiſtolium, quo nil pulcrius tulit unquam Cyprus, orbi fide-

fidelium enarrare; eodemque quasi opere illustrare divinam illam epistolam ad Hebræos: quam ecclesiastici plurimi B. Paulo tribuunt: quidam collegæ ejus, quem nunc laudamus, ob scriptorum similitudinem: nonnulli denique ex doctis hujus ætatis & meliorum, B. Clementi, non adeo perite. Purior enim dictio cernitur in hac Barnabæ, & minus Latina, quam ferunt ambæ Clementis Romani. Cæterum ut gratulari fas est Ecclesiæ Catholicæ, quod hoc ævo rursum legantur piissimæ paræneses & epistolæ Barnabæ Apostoli, Clementis pontificis Romæ ex primis, & Ignatii theophori, quæ plus mille annos sepultæ & πάλαι ἀπόκρυφοι jacuerant: ita nolo vos nescire has literas Josis Levitæ multo sincerius hodieque servari, quam Ignatii septem, doctissimorum virorum cura digna & sollicitudo; imo dico quam prior illa & ἐκκλησιαστική

καλάμη Clementis, quæ vel Presbyteranis probatur & defenditur. Hoc equidem faciam manifestum, quando ab Historicis Judæorum forte liberabor. Illi nunc me tenent. Præterea in Schola Pantæni sonuisse sæpius verba Barnabæ, notum satis: addo tamen, unde pretium & eximia existimatio scripti, ad Ambones Alexandrinos veniisse pridem; quinimo quantum demonstrat Syllabus nominum Hebraicorum quem huc adjunximus interprete Adamantio, ad finem à principio inter Scripturas Canonicas hanc Epistolam tum olim lectam fuisse acceptamque. Hoc adeo pronius factum reor in celeberrima illa & Romanæ quamdiu æmula Ecclesia, quod Fundatoris sui B. Marci Cyprius hic Apostolus adjutor pius comesque adstiterat. Viri boni charique valete.

Oxoniæ die breviſſimo
A. D. MDCLXXXIV.

L *Adnot.*

P. 5. Τῳ γνῶσιν.] Mysticam Theologiam Christianorum. Ut post Barnabam Clemens Alexandriæ illud vocabulum intellexit Stromate sexto. H. Valesius idem vertit *Scientiæ donum*, laxe nimis & tanquam declamator.

P. 10. Ὡς χρίκον.] Codex Carolinus ὡς χλυόν. Corriges ὡς χλοιόν.

P. 12. *De histantibus.*] Volo, de his statibus, περὶ τούτων καταστάσεων.

P. 13. Χειροτονίαν.] Leges in versione veteri *suadelam manuum* pro *suadelam malorum*. *Extensum* ait *brachium*, ut suadentium mandantiumque esse solet.

P. 22. Ανομωτέρως.] Vide Origenem Geneseos initio f. 3. *d.* Hanc autem censuram Ignatio viro

viro Apoſtolico ac Martyri, contra luculentum teſtimonium Adamantii & hujus Epiſtolæ fidem, vel error tribuit librario libro 3. Hieronymi adv. Pelag. p. 590. vel beatum illum Presbyterum ante ſenium ſua fefellit memoria; aut potius decepit ipſum volumen Scriptorum Apoſtolicorum, ubi Ignatiana ſolent præcedere, ſequi illa Barnabæ ac Clementis. Unde non diſſimilem errorem pridem erraverat ὁ φωματεὺς p. 646. adſcriptis Barnabæ, quæ fuerant verba cognominis ſui priore ad Corinthios p. 102. editionis Theatralis. Graviter vero ibidem dixit S. Hieronymus, *Teſtimonia*, Evangelii viz. Nazareni & Epiſtolarum Ignatii, verius Barnabæ, *ſi non uteris ad auctoritatem, utere ſaltem ad antiquitatem, quid omnes Eccleſiaſtici viri ſenſerint.*

P. 29. Περίψημα.] Heſychium ſic emendabis meo ſuaſu. περίψημα, κάθαρμα. περικαθάρματα, ἀντίλυτρα,

αὐτὸ ψυχῶ. πιστῶν ἀπείρημα, κατὰ τὸ ἴσχυν πιστῶν. Ex 1 Cor. c. 4. 13.

P. 74. Πάλιν ἐνίκα ὁ Ισραήλ.] Huc respexit Hieronymus super Abdiæ vaticinium. *Ego ero* ἀρχισφαγὸς *praliorum, qui & Amalec in Crucis mea vexillo Moyse pugnante superavi.*

P. 41. Ραχίν.] Scribo τὸ λεγόμενον ξάχιν, rubum profecto in rupe סְלַע; quod Latine sonat *Præcipitium*, dato nomine ex ritu quam severo.

P. 49. Ὅτι ἡ βασιλεία τ̃ ἐν τ̃ῷ ὄρει τ̃ῷ ξύλῳ.] Propter hunc locum Barnabæ additum crede ἀπὸ ξύλου & ἐβόλει ουσι codicibus aliquot Græcis Psalterii ævo Justini, & inde complurimis Ægyptiis ℣. Gi. ℣. non alicui ℣. sequentium, ὅτι ὁ κύριος ἐβασίλευσεν ἀπὸ ξύλου. Nostra etenim exemplaria Græca, Latina, Arabica, cæteraque cuncta carent hac appendice, præter Coptica.

P. 5. Τῷ

P. 54. Τῷ ϛ΄ ἑνὶ καὶ ὀκτὼ ιη΄. ἔχεις ἰησοῦν.] Ejuſmodi profecto luſus Grammaticos ſæpius lego in Talmudis, in Rabbot, aliiſque monumentis Phariſæorum: etiam de prima ſacrarum vocum בראשית. Unde geminum mundum, hunc & futurum, aliaque multa derivant. Rabbini quidem dialecto Hebraica: Barnabas vero & Johannes Theologi Chriſtiani Græce alludunt, dum ſcribunt Græce; ambo tamen imitatione Cabalæ Judaicæ. Namque, ut ſtemus in domo Abraami, Barnabas Levita famulorum 318. numerum per Geometriam, quæ falſo vocatur, transfert ad Jeſum Crucemque ejus: pariterque Barabbas Deuterota Abraami Oeconomum אליעזר ſtrenuum fuiſſe contendit inſtar virûm 318, ex valore tot literarum Hebraicarum. *Talm. Bab. Nedarim f.* 32. *& Breſit rabba f.* 47. *necnon Cap.* 27. *Eliezar, & Paraphraſi Uzielida Gen. c.* 14.

P. 58. Μωυσῆς δὲ ἐν πνεύματι ἐλάλησεν αὐτοῖς.] Ex hoc capite Barnabæ, & à menſa promiſcua S. Petro cœlitus olim adpoſita, facinus ſuum Allegorizandi præſertim & audacter defendit Adamantius homil. VII. in Lev.

P. 65. Μετὰ τῶν μελετώντων.] Origenes ex his literis, *illum ruminare arbitratur, qui operam dat ſcientiæ, & in lege Domini meditatur die ac nocte.*

P. 73. Ὅπ ξύλον χλιθῇ vel χλινθῇ, ut amat codex Carolinus & perveteres alii, καὶ ἀναστῇ.] Sumtum ex Judæorum ſcriptis apocryphis deperditiſque: non adeo à Salomone Eccleſiaſte, neque à cap. XIV. Jobi.

P. 74. Ὅταν ἐκ ξύλου αἷμα σάξῃ.] Ex quarto Eſdræ nihil antiquius citatum offendes; unde libri iſtius vetuſtas oſtendi poſſit, qui hodieque apud Latinos ſolos ſervatur.

P. 78.

P. 78. Τῷ χριστῷ μου Κυρίῳ.] Bibliorum Græcanicorum Italicorumque error pervetus, patulus, & dignus omnino acri cenſura Hieronymi ad Eſaiam. Quis enim aptari ſperet τῷ σωτῆρι ἡμῶν, σὺ δὲ οὐκ ἔγνως με· quod de Perſa verum erat valdeque dolendum.

P. 82. Ἀπειλήφαμεν τὸ τέλειον τῆς γνώσεως ἡμῶν.] Reddo verbis Latinis, *Summam plane noſtri argumenti, noſtræ confeſſionis ſummam nacti ſumus, ſi modo datum Abraamo oraculum Gen. c. 15. 6. de Chriſto Jeſu præſertim intelligi oporteat.*

P. 90. Ἐν τοῖς ἑξακισχιλίοις ἔτεσι συντελεσθήσεται τὰ πάντα, &c.] Uſque ad Evangelii tempora. Sic intelliges Prædicatorem Cyprium toto hoc capite. Non de extremo mundi: quem porro ad octavam annorum chiliada & ille & Irenæus & veteres alii deferunt. Animus enim fuit ac ſuſpicio virorum Apoſtolicorum, ſi non Apoſtolorum, paulum ſuper mille annos duraturum

duraturum Christianismum, quam is ab æterna felicitate absorberetur. Huc bene convenit prisca traditio, quam de tribus mundi dischiliadibus schola Eliana ab apocryphis Esdræ l. IV. c. 14. arreptam interpretando corrupit. Constat autem spatium mundi longius produci ab Esdra, quam Rabbini aut nostri fere Theologi cupiunt, si partem octavam omnium seculorum, tantula enim restabat exigenda ver. 11, 12. à Nabonido sive ab anno XXX. vastitatis Ædis prioris ad secundæ destructorem Vespasianum rite supputes. Quinetiam μυστῆς, ut nonnemo veterum scite observavit, Græcis literis numeranti Liturgiæ suæ diuturnitatem ostendit: quod etiam Philo Josephusque profitentur. Chronologiam itaq; Judaicam refutant hic Cabalista Græcus, & Esdras Latinus, imo fides communis Judæorum Christianorumque veterum de

sexies

sexies mille annis mundi ἀνάκλισιν, quod constanter fuisse traditum non audent negare vel iniquissimi temporum circumcisores. Sed & Talmudici capite quarto IV. ultro fatentur jam tum cessisse annos DCCXIV. quintæ chiliadis, tam Mosis quam Messiæ sui inanes, nimirum sub conditu Talmudi Babylonici, quod pauci sciunt. Verum hæc hactenus.

Hebraicorum nominum interpretatio de Epistola Barnabæ.

S. Hieronymus Latine transtulit è Græco Origenis Ecclesiarum magistri.

Abraham, Pater videns populum. c. 9.
Adam, homo. c. 6.
Amalec, populus lingens *sive* populus brutus. c. 12.
David, desiderabilis. c. 10. 11.
Eva, calamitas, *aut* certe vita. c. 12.
Ephraim, frugifer *sive* ubertas. c. 13.
Manasse, oblitus. c. 13.
Nahum, germen. *Lege* Nave c. 12.
Rebecca, patientia. c. 13.
Sabbata, requies. c. 15.
Sion, specula. c. 6.
Sina, mensura, mandatum, tentatio. 15.
Satan, adversarius *sive* prævaricator. 18.

S. BARNABÆ VITA.

JOses, Levita genere, Cyprius patria, ineunte ætate Hierosolymam pietatis atque eruditionis sacræ causa perrexit, ibique S. Pauli contubernio in Gamalielis Schola fruebatur: dein melioribus auspiciis Domini Jesu Christi discipulus factus, in LXX. ordinem coaptari meruit. Domino in cœlos recepto, *primarius inter fratres* Christi fidem professos habebatur, nec retibus & piscatoria scapha, sed prædiis & latifundiis relictis, eorumque pretiis in pietatis usus erogatis, in evangelii ministerium accingebatur, & ab Apostolis *Barnabæ*, sive Ecclesiastis atque Concionatoris nomen acceperat. Nec propriis modo ille virtutibus inclaruit, sed sororis Mariæ, cujus in ædibus, S. Petro sacris operante, Ecclesiæ conventus habebantur. Barnabas quidem immortali merito Paulum, quem fideles omnes tanquam persecutorem refugiebant, convenire ausus, in Sanctorum cætum introduxit. Dein ex Apostolorum decreto Antiochiam missus, postquam magno cum successu fidem illic prædicasset, Tarsum profectus, Paulum inde evocavit, & in laborum societatem adjecit. Post anni moram in urbe Antiochena, tantum pietatis incrementum, fuit ut divinæ

nostræ

noſtræ ſectæ, Chriſtianiſmi nomen ibi primum increbuerit, tanta caritatis annona atque uberrima meſſe, ut ad longe poſitam Hieroſolymitanam Eccleſiam fame preſſam ſuſtentandam, ſuffecerit. Sed unius civitatis rebus circumſcripta non erat Apoſtolici viri cura. S Spiritus peculiari monitu una cum Paulo, ad Evangelium inter Gentes late diſſeminandum evocabatur: iterque utcunque incommodum impenſis propriis, utrique perfecerunt, ne modo converſis tratribus oneri eſſent; & in eam rem, opificio quæſtum facere non dubitaverunt. Seleuciam ergo, Cyprum, Paphum, Pamphyliam, Piſidiam, Lyciam, & Lycaoniam peragrabant. In quo itinere feliciter jacto Evangelii ſemine, divinos honores oblatos reſpuit Apoſtolus noſter, maluitque victima cadere, quam pro numine adorari. Antiochiam demum reverſus, una cum individuo comite Paulo, legationem Gentilium nomine obivit ad Hieroſolymitanum Concilium, in cauſa graviſſima, de circumcifione mota. Qua re feliciter tranſacta, Antiochiam reverſus, poſtquam illic aliquanti ſper manſiſſet, Paulo in Syriam & Ciliciam, & Græciæ regiones diſcedente, patriam

am ſuam Cyprum repetivit Barnabas. Sed non diu illic hæſit vir terrarum orbis commodis natus. Solis inſtar poſt Orientem illuſtratum, ad Occidentem perrexit; & Romam, teſte Dorotheo & Clemente, pervenit, ibique mortalium primus Evangelium annunciabat. Inde porro in Italiæ loca remotiora pergens, in Liguria fidem propagaſſe, nobiliſſimamque Mediolanenſem Eccleſiam erexiſſe dicitur. Quinimo una cum Marco conſobrino in Ægyptum tranſiens, Alexandrinam Eccleſiam fundaſſe traditur, & eundem Marcum in primum illic Epiſcopum ordinaſſe. Demum in patriam redux, dum Salamini Judæos ad fidem traducere, monitis juxta & ſcriptis nititur, illorum manibus lapidibus obrutus, Martyrii coronam obtinuiſſe dicitur. In cujus memoriam Junii 11. ſacram fecit Eccleſia Catholica, ut qui fugatis tenebris Evangelii lucem orbi tranſmiſit, longiſſimam totius anni diem, ſibi ex merito vindicaret. Ut autem illius honori impenſius litaretur, inſula Cyprus Apoſtoli noſtri natalibus & Martyrio honeſtata, αὐτοκέφαλος reddita eſt, nullique ſedi Patriarchali ſubjicienda.

FINIS.